

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**PERSPEKTIVA FUNKCIONALNOSTI SISTEMA
SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE
-magistarski rad-**

Kandidatkinja:

Amila Kahvedžić

Broj indeksa: 644/II-SPS

Mentor:

prof. dr. Selmo Cikotić

Sarajevo, septembar 2020.

ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**PERSPEKTIVA FUNKCIONALNOSTI SISTEMA
SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE
-magistarski rad-**

Kandidatkinja:

Amila Kahvedžić

Broj indeksa: 644/II-SPS

Mentor:

prof. dr. Selmo Cikotić

Sarajevo, septembar 2020.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. METODOLOŠKI DIO RADA.....	4
1.1. Problem istraživanja.....	4
1.2. Predmet istraživanja.....	5
1.3. Ciljevi istraživanja.....	5
1.3.1. Naučni ciljevi istraživanja.....	5
1.3.2. Društveni ciljevi istraživanja.....	5
1.4. Sistem hipoteza.....	6
1.4.1. GENERALNA HIPOTEZA ISTRAŽIVANJA	6
1.4.2. Posebne hipoteze istraživanja.....	6
1.5. Metode istraživanja.....	6
1.6. Kategorijalno-pojmovni sistem.....	7
2. HISTORIJSKA FUNKCIONALNOST SISTEMA SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE.....	9
2.1. Bosna i Hercegovina u Prvom svjetskom ratu.....	9
2.2. Bosna i Hercegovina između dva svjetska rata.....	12
2.3. Bosna i Hercegovina i Drugi svjetski rat.....	15
2.4. Bosna i Hercegovina u sastavu SFRJ.....	17
2.5. Raspad SFRJ i sticanje nezavisnosti republika.....	18
2.6. Rat u Bosni i Hercegovini.....	19
3. SISTEM SIGURNOSTI SAVREMENE BOSNE I HERCEGOVINE.....	25
3.1. Sigurnosna politika.....	26
3.2. Zakonsko pravna regulativa.....	28
3.2.1. Ustav Bosne i Hercegovine.....	28
3.2.2. Zakoni.....	30

3.2.3.	Podzakonska akta.....	31
3.3.	Sigurnosna struktura.....	31
3.4.	Unutrašnja sigurnost Bosne i Hercegovine.....	34
3.4.1.	Agencija za istrage i zaštitu (SIPA).....	36
3.4.2.	Granična policija Bosne i Hercegovine (GP BiH).....	37
3.4.3.	Policija Bosne i Hercegovine.....	38
3.4.4.	Obavještajno-sigurnosna agencija (OSA/OBA).....	40
3.4.5.	Inspekcije i carine.....	43
3.4.6.	Pravosudni sistem Bosne i Hercegovine.....	44
3.5.	Privatna sigurnost.....	45
3.6.	Sigurnosno samoorganiziranje društva.....	47
4.	SIGURNOSNI IZAZOVI I RIZICI U BOSNI I HERCEGOVINI.....	48
5.	ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA.....	52
6.	KAKO GRADITI PERSPEKTIVU FUNKCIONALNOSTI SISTEMA SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE?.....	65
	ZAKLJUČNA RAZMATRANJA.....	68
7.	LITERATURA.....	71
7.1.	Knjige.....	71
7.2.	Znanstveni članci, priručnici, radovi u časopisima i zbornicima.....	73
7.3.	Normativno-pravni dokumenti.....	73
7.4.	Internet izvori.....	73
8.	SKRAĆENICE.....	75
9.	POPIS SLIKA.....	76
10.	IZJAVA O PLAGIJARIZMU.....	77

UVOD

Globalni svijet u kakvom živi Bosna i Hercegovina sa sobom donosi mnoštvo posljedica u svim sferama njenog društva. Prateći historiju Bosne i Hercegovine još od daleke prošlosti, primjetno je da je konstantno bila na marginama mnogih sukoba. Od kamenog doba, Ilira i Rimljana na njenom tlu, zatim srednjeg vijeka, Osmanskog carstva, Austro-Ugarske monarhije, Prvog i Drugog svjetskog rata, do Agresije na Republiku BiH, ista je često bila centar ratovanja i osvajanja vođenih između svjetskih i susjednih sila od kojih je svaka željela Bosnu i njeno tlo. Iako predvođena vlašću tadašnjih moćnika, nezavisna tek od 1. marta 1992. godine, važi za jednu od historijski najrazvijenijih i najbogatijih zemalja regije. Sistem sigurnosti Bosne i Hercegovine je na neki način uvijek postojao i opstajao, obzirom da i nakon svih sukoba vođenih na tlu tadašnje Bosne, a sadašnje Bosne i Hercegovine, ona ima karakteristiku samoodrživosti i daje dobre pretpostavke za dalji razvoj. Sigurnost kao funkciju i kao stanje države, uvijek se nastojalo očuvati u bilo kojoj mjeri, iako se često za to plaćalo i životima ljudi.

Kao najstarija južnoslavenska zemlja, geografski pripada jugoistočnoj Europi i zapadnom Balkanu, ukupne površine 51.209.2 km². Graniči s Hrvatskom na sjeveru i zapadu, a sa Srbijom i Crnom Gorom na istoku, odnosno jugu. Njena obala se pruža 20 km na Jadranskom moru, pored Neuma–Kleka.

Istražujući položaj Bosne i Hercegovine, Mustafa Imamović kaže: „Bosna je centralna ili središnja južnoslavenska zemlja, čija je povijest bitno obilježena njenim državno-pravnim kontinuitetom“.¹ Takav položaj Bosnu i Hercegovinu razlikuje od susjednih država, ali i dovodi u stanje konstantne potrebe za odbranom, obzirom da su se često neriješeni računi, naprimjer Osmanskog carstva i europskih država, odražavali upravo na Bosnu i Hercegovinu.

Reljef Bosne i Hercegovine, zbog historije njene izgradnje, veoma je različit, a uglavnom se sastoji od planina i ravničarskog dijela kojeg čine nizije, kotline i riječne doline. Klima je uglavnom umjereno-kontinentalna uz mediteransku klimu na jugu. Također, Bosna i Hercegovina je poznata kao zemlja sa širokim postojanjem religija i kao takva predstavlja kulturološki, religijski i politički vrlo razvijenu zemlju. Što se tiče geopolitičkog prostora Bosne i Hercegovine, ona važi za prostor susreta svjetskih sila i raskrnicu različitih kultura i religija. Prostori Bosne su još od najstarijih vremena bili prostori njegovanja izrazite tolerantnosti. Iako su Bošnjaci nastojali očuvati svoje nacionalne, vjerske i političke

¹ Imamović, Mustafa (2003), *Historija države i prava BiH*, Magistrat, Sarajevo, str. 62.

posebnosti i interese, sva njihova relevantna određenja su bila osporavana – počevši od nacionalnih, kulturno-tradicijskih, religijskih i jezičkih, do onih iz domena njihove etničke samonominacije i imena.

Dokazi za opstajanjem sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine su mnogobrojni i sežu u daleku prošlost. Struktura sistema sigurnosti nikada nije bila idealna, ali je u većem vremenskom okviru snažno postojala i opstajala uprkos raznim sigurnosnim napadima i izazovima. Kroz ovaj rad će se odvijati konstantno poređenje sistema sigurnosti i njegovog funkcionisanja kroz jedan određeni vremenski period.

U posljednjih dvije stotine godina Bošnjake i njihovu kulturu su prisvajali drugi, ne dozvoljavajući im da potvrde svoj zasebni politički bošnjački nacionalni identitet, sve do 1992. godine kada je međunarodnopravno priznanje državnog suvereniteta i nezavisnosti Bosne i Hercegovine oslobodilo nacionalnu bošnjačku energiju koja je postala osnovni stub odbrane države Bosne i Hercegovine. Time su Bošnjaci ponovo dobili mogućnost, ne da napadaju, već da odbrane svoju političku samostalnost kao moderan i politički zreo evropski narod islamske duhovnosti.²

Sticanjem nezavisnosti, Bosna i Hercegovina počinje znatno ulagati u sistem sigurnosti i razvijati ga kao zaseban, a ujedno i najskuplji sektor države. Uspješno ispunjavajući zadatke i dužnosti sistema sigurnosti, institucije i kadar uspjevaju zadovoljiti potrebe stanovništva i osiguravati im većim dijelom zdravu i sigurnu sredinu u kojoj žive. Postavlja se par pitanja koja su od značaja za ovaj rad. Šta institucije i organi sigurnosti mogu uraditi kako bi njihovo funkcionisanje doveli na najveći mogući nivo? Koje su to reforme potrebne za primijeniti kako bi sistem sigurnosti Bosne i Hercegovine uspješno odgovarao na sve sigurnosne izazove? Šta stanovništvo može uraditi kada je riječ o boljem funkcionisanju sadašnjeg sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine? Čime i kako spriječiti postojanost novih sigurnosnih izazova i rizika? Da li je sistem sigurnosti Bosne i Hercegovine, ranije kroz historiju, više odgovarao njenim građanima ili ipak sadašnji sistem sigurnosti predstavlja kompleksniju, bolju i funkcionalniju cjelinu? Niz je pitanja čiji će odgovori kroz ovaj rad biti od pomoći čitaocima i budućim istraživačima na polju sigurnosti.

Istražujući sistem sigurnosti države kroz historiju, dolazi se do činjenice da je bosanska vojska jedna od srčanijih i hrabrijih vojski, koja je većinom uspijevala odbraniti državu i zaštititi svoje stanovništvo. Zbog takve vojničke spremnosti, posjedovanja društveno-

² Ibrahimagić, Omer (1995), *Bosna i Bošnjaci – država i narod koji su trebali nestati*, Svjetlost, Sarajevo, str. 8.

političke organiziranosti, zbog očuvanja historijske supstance zemlje i naroda, rodila se ideja o nezavisnosti Bosne, a kasnije i o izgradnji sistema sigurnosti, nalik ovome danas.³

Problem s kojim se najviše susreće sistem sigurnosti Bosne i Hercegovine je nepovjerenje u njegove organe i institucije od strane građana kao i nedovoljna informisanost o funkcijama, zadacima, ovlastima i svim dosadašnjim misijama kadra sistema sigurnosti. Kroz rad će se pokušati približiti slike perspektiva funkcionisanja sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine, te kroz određena poređenja dati potpuniji dojam o njemu. Izgradnjom takvog jednog sistema sigurnosti, s puno više povjerenja, može se izgraditi bolja i sigurnija životna sredina.

Kroz anketu, intervju i ostale metode istraživanja doći će se do zaključka da sam osjećaj nesigurnosti građana BiH utiče na daljnji razvoj i međusobno povjerenje na relaciji vlast–stanovništvo. Ono što je neizostavno, a važno za spomenuti, jeste činjenica da stanovništvo mora biti svjesno da vlast i ostale institucije ne mogu u potpunosti spriječiti mogući napad, rizik ili prijetnju sigurnosti. Mogu ih prevenirati, umanjiti posljedice, ali sve to je bezuspješno bez truda i volje naroda.

Sektor sigurnosti, kao i ostali sektori, zahtjeva neprekidnu saradnju s građanima, reforme, dobre zakone, a svakako praksa ostaje da pokaže uspješnost i cjelovitost funkcionisanja sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine.

³ „Nikada se, valjda, sa više srčanosti i jačom silinom nije branila i odbranila protiv onolikih brojno nadmoćnijih neprijateljskih snaga kao tada Bosna. Ta, ona je bila na prvom udarcu onim neizmjernim bujicama pobjedonosnih kršćanskih vojski, koje htijahu da slom bojnih osmanlijskih snaga potpuno iskoriste. Ove bujice nesmetano su tada vašarile i po beogradskom i po smederevskom, i po vidinskom i po niškom, kao i po drugim pašalucima Balkanskog poluostrva, ali su se zato marševi kroz Bosnu krvavo plaćali. Svi organizovani upadi, austrijski i mletački, koji su skoro dva decenija progonili jedan drugoga na bosansko tlo, redovno su svršili nepovoljno po napadače, jer svi ti narodi skupa nisu sačinjavali u sebi ravnomjernu silu, naspram sili neizmjerne ljubavi Bosanaca prema svom topniku. Rezultati su svih tih proganjanja bili da su Bosanci, ipak, sačuvali ono na šta su računali da imaju pravo, sačuvali su Bosnu upravo u sadašnjim granicama.“ (Čišić, Husein (1991), *Bosanskohercegovački muslimani i bosanska autonomija*, Preporod, Sarajevo, str. 82.)

1. METODOLOŠKI DIO RADA

1.1. Problem istraživanja

Problem istraživanja ovog rada je fokusiran na funkcionisanje sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine, kako u prošlosti, tako i u sadašnjim uslovima, te posebno na perspektive njegovog funkcionisanja u budućnosti. U tom smislu će se analizirati pozitivni aspekti funkcionisanja sistema, a više pažnje će biti posvećeno njegovim nedostacima koje je potrebno i moguće korigirati.

Pozitivni aspekti, pa tako i negativni, jednostavno su dio svakog sektora, pa tako i sektora sigurnosti. Naglašeno je da je i pozitivne i negativne aspekte moguće korigirati u svrhu boljeg funkcionisanja sistema sigurnosti i sigurnijeg i boljeg okruženja. Kada je riječ o negativnim aspektima, tu uglavnom spada neprovođenje reformi koje se tiču sistema sigurnosti, kao i politiziranje u lične svrhe pojedinaca, odnosno organa sistema sigurnosti. Politiziranje u institucijama sigurnosti unazađuje sistem sigurnosti i dovodi ga u stanje neuspjeha. Lični ciljevi i interesi ne smiju biti iznad interesa građana, a interes građana je samo jedan – živjeti u sigurnom okruženju i imati ostvarena ljudska prava. Neprovođenje reformi i zastarjelost principa rada u sistemu sigurnosti dovode sistem sigurnosti u stanje da ne može potpuno odgovoriti na pojedine sigurnosne izazove i prepreke. Svjedoci smo zastarjelosti dokumenta „Sigurnosna politika BiH“ (2006) koji nakon 14 godina ne može odgovoriti na pojedina pitanja i problematiku u oblasti sigurnosti. Također, prisutnost korumpiranog kadra u bilo kojoj državnoj instituciji, pa tako i u institucijama sigurnosti, onemogućava zdravo funkcionisanje sistema sigurnosti. Premalo znanja o ovlastima, odnosno nadležnostima i ograničenjima organa sigurnosti, kao i o njihovom nadzoru i kontroli dovodi građane u stanje nepovjerenja, a pri tome i sistem sigurnosti u stanje neznanja o sigurnosnim problemima građana.

Kada je riječ o perspektivi funkcionisanja sistema sigurnosti, zasigurno je da ona neće biti uspješno izgrađena uz prisustvo nabrojanih karika koje predstavljaju enormne prepreke za ostvarenje u bilo kojoj oblasti života, pa tako i u sistemu sigurnosti. Uspjeha nema bez usaglašavanja nosilaca u sektoru sigurnosti, kao i bez dovoljne saradnje s lokalnom zajednicom i ostalim vladinim i nevladinim organizacijama. Ostvarene perspektive funkcionalnosti sistema sigurnosti nema ni bez ispunjenja svih načela sigurnosne politike, kao i ispunjenja naredbi obje strane pri nekom sigurnosnom izazovu.

1.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja u ovom radu se odnosi na izgradnju što bolje perspektive funkcionalnosti sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine. Pravilno i uspješno funkcionisanje sistema sigurnosti i njegovih struktura čini Bosnu i Hercegovinu državom boljih predispozicija i većih ambicija, kako za ulazak u NATO, tako i za ulazak u Evropsku Uniju, te za učešće na mnogim europskim projektima. Istraživanje će se sprovesti kroz određene institucije sistema sigurnosti, s organima, kao i s građanstvom koje predstavlja veliku kariku u lancu zvanom funkcionisanje sistema sigurnosti. Istraživanje će biti provedeno s ciljem dobijanja rezultata koji će pomoći u izgradnji boljeg, odnosno u reformisanju postojećeg sistema sigurnosti.

Vremensko određenje predmeta istraživanja: Za istraživanje ove teme obuhvaćen je period od Prvog svjetskog rata (1914) do decembra 2019. godine.

Prostorno određenje predmeta istraživanja: Bosna i Hercegovina.

Disciplinarno određenje predmeta istraživanja: Istraživanje je interdisciplinarnog, sigurnosnog, odbrambenog i historijskog karaktera, s osloncem na druge nauke.

1.3. Ciljevi istraživanja

1.3.1. Naučni ciljevi istraživanja

Naučni ciljevi ovog rada se odnose na spoznaju mogućih principijelnih, naučnih mogućnosti koje se tiču sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine, njegovo funkcionisanje, kao i izvođenje zaključaka i prijedloga za bolje funkcionisanje istog.

1.3.2. Društveni ciljevi istraživanja

Društveni ciljevi istraživanja se odnose na upoznavanje građanstva sa sistemom sigurnosti i na mogućnost njihovog učešća u boljoj funkcionalnosti sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine.

1.4. Sistem hipoteza

1.4.1. GENERALNA HIPOTEZA ISTRAŽIVANJA

Sistem sigurnosti Bosne i Hercegovine, uz sve teškoće i opterećenja, u značajnijoj mjeri, uspijeva odgovoriti na sigurnosne izazove i rizike.

1.4.2. Posebne hipoteze istraživanja

PH1) Neprovođenje reformi usporava put uspjeha sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine.

PH2) Prisutnost politizacije blokira daljnji razvoj sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine.

PH3) Izgradnja stabilnije perspektive sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine zahtijeva pomoć, kako nadležnih institucija tako i članova lokalne zajednice.

PH4) Za izgradnju bolje perspektive sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine važno je da građani budu dovoljno informisani i upućeni o zadacima, aktivnostima i ograničenjima pojedinih organa i institucija.

PH5) Korupcija, kao globalni problem društva, obustavlja razvoj sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine.

1.5. Metode istraživanja

Ovo istraživanje će se provesti uz primjenu sljedećih naučnih metoda: metoda analize sadržaja, metoda sinteze, metoda ispitivanja, komparativna metoda i historijska metoda.

1) Metoda analize (sadržaja) dokumenata

Ova metoda će se koristiti prilikom istraživanja određenih dokumenata, različitih knjiga, zakona i članaka vezanih za sistem sigurnosti, kako bismo stekli uvid u kompletnu funkcionalnost sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine.

2) Metoda sinteze

Metoda sinteze je postupak znanstvenog istraživanja i objašnjavanja stvarnosti putem sinteze jednostavnih sudova u složenije. Iz dosta prostih zaključaka, činjenica i rezultata istraživanja, na kraju rada će se formirati jedan složeniji zaključak koji će upotpuniti i zaokružiti tematsku cjelinu.

3) *Metoda ispitivanja*

U ovom radu će biti korištena tehnika *intervju*, kao i anketni upitnik, kako bi se uvidjela razmatranja i mišljenja lokalne zajednice, ali i organa sigurnosti, o njegovom funkcionisanju i izgradnji bolje perspektive.

4) *Komparativna metoda*

Koristit će se i komparativna metoda, kao opštenaučna metoda, kako bi se uvidjele određene komparacije sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine nekad i sad.

5) *Historijska metoda*

Istraživanje sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine je počelo istraživanjem kroz historiju, prateći njegov razvoj, napredak i funkcionisanje, ovisno o uslovima u kojima se našao sam sistem kroz historiju.

1.6. Kategorijalno-pojmovni sistem

Osnovni pojmovi korišteni u ovom radu su:

- 1) *Sigurnost* – „pojam vrlo širokog značenja. Podrazumijeva općenito stepen zaštićenosti: ljudi od različitih oblika njihova ugrožavanja, zaštitu materijalnih i kulturnih dobara u ličnoj i društvenoj svojini, zaštitu društva i njegovih vrijednosti, cjelokupnu zaštitu države od svih vidova njenog ugrožavanja, a naposljetku sigurnost podrazumijeva stepen zaštite od ugrožavanja na planetarnom i kosmičkom nivou života općenito i ljudskoga roda u cjelosti. Svi nivoi sigurnosti: planetarni, državni i sigurnost čovjeka – pojedinca, te materijalnih i kulturnih dobara, predstavljaju neraskidivu cjelinu.“⁴
- 2) *Sistem nacionalne sigurnosti* – „može se definirati kao skup mehanizama koji imaju za cilj zaštititi temeljne društvene vrijednosti od mogućih vanjskih ili unutarnjih ugrožavanja, osigurati mir i slobodu svojih građana, te stvoriti mogućnosti za ostvarenje cjelovitog razvitka društva i uopće blagostanja svih pripadnika društvene zajednice.“⁵
- 3) *Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine* – „je dokument koji definiše dugoročnu i koherentnu strategiju, koja daje okvir i smjernice za izgradnju sistema, strukture i svih mehanizama neophodnih za efikasno djelovanje sektora sigurnosti. Sigurnosnu politiku

⁴ Beridan, Izet; Tomić M., Ivo; Kreso, Muharem (2001), *Leksikon sigurnosti*, DES, Sarajevo, str. 348-349.

⁵ Tatalović, Siniša; Grizold, Antun; Cvrtila, Vlatko (2008), *Suvremene sigurnosne politike*, Golden marketing, Zagreb, str. 3.

razrađuje izvršna vlast Bosne i Hercegovine koja ima sposobnost da koordinira primjenu obavještajno-sigurnosnih, vojnih, ekonomskih, diplomatskih, tehnoloških, informacionih i ostalih resursa radi postizanja sigurnosnih ciljeva.“⁶

- 4) *Zakon o odbrani* – „ovaj zakon regulira jedinstveni odbrambeni sistem Bosne i Hercegovine, uspostavlja i definiira lanac komandovanja i ulogu svih elemenata kako bi Bosna i Hercegovina imala pun kapacitet u civilnom nadzoru i zaštiti suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine. Zakon utvrđuje prava, dužnosti i postupke institucija Bosne i Hercegovine, Oružanih snaga Bosne i Hercegovine (OS BiH) i entitetskih organa za odbranu suvereniteta i teritorijalnog integriteta, politike nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine kao i pružanje pomoći civilnim vlastima.“⁷
- 5) *Globalizacija* – „može biti shvaćena kao širenje, produbljivanje i ubrzavanje svjetske međuzavisnosti u svim aspektima modernog društvenog života, od kulture do kriminala, od finansija do duhovnosti.“⁸
- 6) *Daytonski mirovni sporazum* – „pravni je akt sporazumnog karaktera parafiran u vojnoj zračnoj luci Right-Paterson kod Daytonu, u američkoj državi Ohio, da bi se zvanično prekinuo rat u Bosni i Hercegovini, koji je trajao od 1992. do 1995. Sporazum se naročito bavio budućim upravnim i ustavnim uređenjem Bosne i Hercegovine. Konferencija je trajala od 1. novembra do 21. novembra 1995. godine. Glavni učesnici su bili bosanski predsjednik Alija Izetbegović, srbijanski predsjednik Slobodan Milošević, hrvatski predsjednik Franjo Tuđman, te glavni američki posrednik Richard Holbrooke i general Wesley Clark. Sporazum je zvanično potpisan u Parizu 14. decembra. Sadašnja administrativna podjela Bosne i Hercegovine i sastav vlade bili su neki od rezultata dogovora.“⁹
- 7) *Reforma odbrane BiH* – „proces koji je, i u praktičnom i političkom smislu, predstavljao osnovu pozitivnih promjena i reformi i u drugim sferama sistema sigurnosti BiH. Reformu odbrambenih snaga, pored pritiska međunarodnih organizacija i postojanja političke volje u pojedinim političkim i odbrambenim strukturama unutar BiH, uslovile su

⁶ *Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine* (2006), str. 1.

⁷ *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, Zakon o odbrani BiH* (2005), 88/05 čl.1.

⁸ Vuletić, Vladimir (2002), *Globalizacija – Pro et contra*, Zavod za udžbenike, Beograd, str. 4.

⁹ Pejanović, Mirko (2015), *Država Bosna i Hercegovina i demokratija*, University Press, Sarajevo, str.28.

i karakteristike samog sistema odbrane, koji nije bio sposoban odgovoriti izazovima i zahtjevima koji su se pred njega postavljali.“¹⁰

- 8) *Strategija nacionalne sigurnosti* – „sam pojam strategija (stratos – vojska, ago – vodim), u širem smislu, predstavlja sistem naučnih znanja, teoriju i praksu, znanost i vještinu, odnosno, umijeće korištenja svih potencijala jedne zemlje radi postizanja npr. pobjede u ratu. Strategijom se određuju snage, sredstva, ciljevi, zadaci, načini njihova izvršenja itd.“¹¹ „Strategija nacionalne sigurnosti bi podrazumijevala djelovanje cjelokupnog društva, države i svih uzajamno povezanih državnih institucija u cilju ostvarivanja sigurnosti države, društva i pojedinca.“¹²

2. HISTORIJSKA FUNKCIONALNOST SISTEMA SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

2.1. Bosna i Hercegovina u Prvom svjetskom ratu

Ograničivši se u metodološkom dijelu rada na period od 1914. godine, u razmatranju Prvog svjetskog rata se može zapaziti položaj države za vrijeme katastrofalnog sukoba širokih razmjera i granica, čije posljedice se osjećaju i danas. Vođen je između Centralnih sila (Njemačka, Austro-Ugarska i Italija) i sila Antante (Velika Britanija, Francuska i Rusija). Uzroci za izbijanje takvog jednog sukoba su prije svega bili ekonomska neravnopravnost i pronicanje nacionalizma. Prenošenjem ratnih operacija na prostor Bosne i Hercegovine došlo je do stradanja graničnih područja duž srbijanske i crnogorske granice, a izvođenje poljskih radova bilo je otežano usljed borbenih operacija. Na to je utjecalo stacioniranje velikog broja vojnika na prostoru Semberije i Posavine, ali i evakuacija stanovništva, poslije čega se nije moglo pripremiti zemljište za narednu godinu.

U toku Prvog svjetskog rata bosanskohercegovački pješadijski pukovi i lovački bataljoni su primili ukupno 35.637 medalja za hrabrost. Bosanskohercegovačkim vojnicima je ukupno dodijeljeno 146 zlatnih medalja za hrabrost. Broj dodijeljenih medalja za hrabrost bh.

¹⁰ Cikotić, Selmo (2013), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 77.

¹¹ Beridan, Izet; Tomić, M.Ivo; Kreso, Muharem (2001), *Leksikon sigurnosti*, DES, Sarajevo, str. 349.

¹² Grizold, Antun; Tatalović, Siniša; Cvrtila, Vlatko (1999), *Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, str. 17.

jedinicama je najbolji pokazatelj njihovih vojničkih osobina, čime se daje odgovor zašto su smatrane elitnim jedinicama austrougarske armije.

Do 1914. godine, Bosna i Hercegovina je bila jedna od vodećih zemalja Evrope po broju stoke i kvaliteti drvne industrije, ali to je tokom rata zaustavljeno i svedeno na najniži mogući nivo. Vojnici su služili u četiri puka, a to su:

- BH1 – sarajevska regija s regrutnim centrom u Beču,
- BH2 – banjalučka regija s regrutnim centrom u Gracu,
- BH3 – tuzlanska regija s regrutnim centrom u Budimpešti,
- BH4 – mostarska regija s regrutnim centrom u Trstu.

Bošnjaci su bili na istoku već u augustu 1914. godine, dok su se na Soči pojavili tek u maju, 1915. U selu Lepena na Soči postoji spomen ploča na kojoj piše da su prva odjeljenja mostarskog BH4 puka u to selo došla u maju 1915. godine, a položaje su napustili u oktobru 1917. Austro-Ugarska je maksimalno iskoristila ratnički potencijal BiH. U vojnim formacijama su bili većinom muslimani i katolici, dok su pravoslavci zbog nepovjerenja u vlast prevladavali u radnim jedinicama. Pred kraj 1917. godine bosanskohercegovačke trupe su brojale 298.773 vojnika.¹³

U Prvom svjetskom ratu je Austro-Ugarska mobilizirala 17.2% cjelokupne muške populacije u Bosni i Hercegovini između 16 i 70 godina. Zbog lavine, gromova i padova s visine, samo na Soči je u toku rata umrlo 140 pripadnika bh. jedinica. Vojnici, pogotovo na vrhovima brda, su bili više gladni nego siti. U toku ofanziva njihov je život zavisio od konzervi ili hrane koje su našli u torbama poginulih vojnika. Logistika je bila od životnog značaja za jedinice u brdima. Radnici su u tom slučaju upotrebljavali pse i konje za prijevoz. Tu je do izražaja došao strpljivi bosanski brdski konj koji je na linije donosio municiju, hranu i lijekove, a u dolinu odnosio ranjenike.

Bošnjaci su bili istrajni i veoma hrabri u ratu, ali i ekstremno solidarni između sebe što pokazuje sljedeći citat: „Jednog dana ruski je stražar, samo nekoliko metara od austrougarske linije, viknuo bošnjačkom vojniku – Hej, Bošnjak! Kada je Ahmet Babić pogledao prema njemu, u istom trenutku ga je pogodio metak u čelo. Bio je mrtav u trenutku. Do tada mirni Bošnjaci su poludjeli! Odmah su napali rusku liniju na koju su bacali sve što su imali, od

¹³ Juzbašić, Vinko (2013), *Bošnjačani u Prvom svjetskom ratu*, Pauk, Zagreb, str. 175.

bombi do granata. Grupa dobrovoljaca je napala rusku jedinicu i pobila cijelu posadu, kako bi osvetili rahmetli Ahmeta.“¹⁴

Kada bi vidjeli svog lidera u napadu, krenuli bi za njim bez ikakvog straha. Za razliku od drugih vojnika nosili su fes sivo-zelene boje, dok su u bitkama upotrebljavali buzdovane. Kolika je bila njihova reputacija, svjedoči i informacija da su prije njemačke ofanzive na Kobarid jedinicama podijelili fesove, kako bi Talijani mislili da ih napada veći broj Bošnjaka. Ono što je jako bitno za naglasiti jeste da se upravo povod za Prvi svjetski rat desio u Sarajevu, 28. juna 1914. godine, ubistvom Franca Ferdinanda i njegove supruge Sofije od strane Gavrila Principa, člana organizacije „Mlada Bosna“. Završivši se 1918. godine, problemi iz Prvog svjetskog rata su se samo gomilali, što je opet, 21 godinu poslije, dovelo do novog svjetskog sukoba, Drugog svjetskog rata.

Desetine hiljada Bosanaca je poginulo i ranjeno tokom rata.¹⁵ Srpska i crnogorska vojska su također počinile velike zločine genocida nad muslimanskim stanovništvom, da bi nakon sloma Srbije i Crne Gore, Bosna i Hercegovina prestala biti neposredno ratno poprište, ali su se posljedice rata, u vidu masovne gladi svugdje osjećale.

¹⁴ <https://handzar.jimdofree.com/zanimljivosti/bosanski-fesovi-u-prvom-svijetskom-ratu/>, pristupljeno 10. 05. 2019.

¹⁵ Imamović, Mustafa (2006), *Osnove upravno-političkog razvitka i državopravnog položaja Bosne i Hercegovine*, Pravni fakultet, Sarajevo, str. 117.

2.2. Bosna i Hercegovina između dva svjetska rata

Krajem Prvog svjetskog rata, te samim tim i raspadom Austro-Ugarske, došlo je do stvaranja Države Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS) koju je predvodio Anton Korošec i u čijem su sastavu bile sve zemlje Austro-Ugarske (Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Slovenija i Vojvodina). Država SHS je postojala kratko, sve do ujedinjenja sa Srbijom i Crnom Gorom u tzv. Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca.

Slika 1: Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca¹⁶

Kraljevina Jugoslavija – država kojoj su pripadale Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Srbija i Crna Gora, utemeljena je 1918. godine, i kao takva postojala je do 1945. godine. Ideja o stvaranju prvobitne države Jugoslavije se najviše javila iz nezadovoljstva naroda spomenutih država i nemogućnosti ostvarenja nezavisnosti njihovih država.

Aleksandar Karađorđević, prvi kralj Jugoslavije je ubrzo opteretio stanovništvo svojim velikosrpskim idejama. Bosna i Hercegovina, nakon Vidovdanskog ustava iz 1921. godine, biva raspoređena na nekoliko banovina: Drinsku (Sarajevo), Vrbasku (Banja Luka), Pomorsku (Split), Zetsku (Cetinje).¹⁷

¹⁶ <http://www.cro-eu.com/forum/index.php?topic=615.0>, pristupljeno: 20. 11. 2019.

¹⁷ Čišić, Husein (1991), *Bosanskohercegovački muslimani i bosanska autonomija*, Preporod, Sarajevo, str. 104.

Godine 1939, prema sporazumu Cvetković-Maček, nekoliko gradova Bosne i Hercegovine pripalo je Banovini Hrvatskoj. „Razgraničenje Banovine Hrvatske s preostalom teritorijom Drinske, Vrbaske i Zetske banovine izvršeno je uz pretpostavku da Bošnjaci uopće ne postoje, odnosno da ne žive na ovim prostorima.“¹⁸

Kao posljedica sporazuma Cvetković-Maček javila se ideja o „srpskoj zemlji“, koja je predviđala da se Vrbaska, Drinska, Dunavska, Moravska, Zetska i Vardarska banovina trebaju spojiti u jedinstven teritorij pod nazivom Banovina „srpska zemlja“ sa sjedištem u Skoplju. Ovaj plan temeljio se na koncepciji „velike Srbije“ u okviru buduće monarhistički uređene federacije, koju bi činile tri federalne jedinice: Srbija, Hrvatska i Slovenija.¹⁹

Stvaranje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca označilo je prijelomni historijski događaj za većinu južnoslavenskih naroda, jer su se prvi put u svojoj historiji našli u zajedničkoj državi.

Slika 2: Bosna i Hercegovina u sastavu Banovine Hrvatske²⁰

Zbog uništenja pojedinih političkih stranaka, Bošnjaci svoje nezadovoljstvo izražavaju preko Mehmeda Spahe, bošnjačkog političara i vođe Jugoslavenske muslimanske organizacije. Bošnjaci su bili oštećeni i tokom agrarne reforme; obzirom da su vlasnici zemlje uglavnom bili Bošnjaci, a seljaci Srbi, oni su smatrali da je konačno došlo “njihovo vrijeme”. Zbog toga je ovaj agrarni sukob u Bosni i Hercegovini poprimio i obilježja nacionalne i vjerske mržnje.

¹⁸ Imamović, Mustafa (godina), *Historija bošnjaka*, str. 519.

¹⁹ Šehić, Zijad; Tepić, Ibrahim (2002), *Povijesni atlas Bosne i Hercegovine*, Sejtarija, Sarajevo, str. 299.

²⁰ <https://proleksis.lzmk.hr/10722/>, pristupljeno: 20. 11. 2019.

Bošnjaci su se našli na udaru i u istočnoj Hercegovini kada su crnogorski komiti upadali na njihove posjede i pljačkali ih. Kada je riječ o vojsci Kraljevine Jugoslavije, ona je uglavnom bila pod vodstvom i uputama Srba.

„Bosna i Hercegovina je ovom podjelom bila potpuno rasparčana. Pripadala je Prvoj, Drugoj i Primorskoj armijskoj oblasti. Drinskoj divizijskoj oblasti sa sjedištem u Valjevu pripadali su okruzi Srebrenica, Zvornik i Bijeljina. Samo je Bosanska divizijska oblast imala isključivo bosanskohercegovačke okruge i srezove – imala je sjedište u Sarajevu i obuhvatala Sarajevski, Tuzlanski i Travnički vojni okrug. Vrbaska divizijska oblast je imala sjedište u Banja Luci i od bosanskohercegovačkih okruga obuhvatala samo Banjalučki, dok su vojni srezovi, Bosanski Novi, Bihać i Cazin pripadali Petrinskom vojnom okrugu. Jadranskoj divizijskoj oblasti, sa sjedištem u Šibeniku, pripadali su okrug Mostar i srez Livno. Trebinjski vojni okrug je pripadao Zetskoj divizijskoj oblasti sa sjedištem u Cetinju.“²¹

Sporazumom Cvetković-Maček još više su potaknute rasprave između srpskih i hrvatskih političkih krugova o pitanju teritorijalne pripadnosti Bosne i Hercegovine. Razvijale su se čitave teorije kojima se dokazivalo da je BiH srpska ili hrvatska zemlja. U te rasprave uključili su se i znanstveni krugovi, posebno historičari, stavljajući svoje znanje u službu dnevne politike.

U ovakvim političkim odnosima Bosna i Hercegovina predstavljala je područje gdje su se najočitije odslikavali postojeći nezadovoljeni nacionalizmi, koji su već u prvim godinama Drugog svjetskog rata dobili katastrofalne razmjere. Sve planove o reorganizaciji Kraljevine Jugoslavije prekinuo je rat 1941. godine, ali su oni doprinijeli stradanju svih naroda, a posebno naroda Bosne i Hercegovine.²²

²¹ Cikotić, Selmo (2013), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 59.

²² Šehić, Zijad; Tepić, Ibrahim (2002), *Povijesni atlas Bosne i Hercegovine*, Sejtarija, Sarajevo, str. 310.

2.3. Bosna i Hercegovina i Drugi svjetski rat

Drugi svjetski rat kao okosnica u globalnom svijetu i kao nastavak neriješenih pitanja i problema iz Prvog svjetskog rata počeo je uglavnom zbog volje Njemačke da postane preovladavajuća i najpopularnija država svijeta.

„Drugi svjetski rat ovdje je bio puno slojevitiji u poređenju sa drugim krajevima u Jugoslaviji. Odnosi u BiH bili su puni apsurdna i nevjerovatnih obrata. Linija između fašističkog i antifašističkog pokreta često se kao putanja klatna pomjerala čas na jednu, čas na drugu stranu.“²³

Agresijom Njemačke na Kraljevinu Jugoslaviju, koja je počela 6. aprila 1941. godine bez objave rata, izbio je kratkotrajni aprilski rat, koji je završio slomom jugoslavenske države. Jugoslavenska vojska, iznutra razrivena kapitulantskim duhom u vladajućim krugovima i Vrhovnoj komandi, slomljena je za desetak dana. Potpisivanjem bezuvjetne kapitulacije 17. 04. 1941. godine i bjekstvom vlade u inozemstvo prestala je postojati Kraljevina Jugoslavija.²⁴

Prodorom nacista u Jugoslaviju, država biva podijeljena na okupacione zone, gdje se Bosna i Hercegovina našla u njemačkoj i italijanskoj zoni, kao poprište dešavanja ratnih operacija Drugog svjetskog rata. Osnivanjem Nezavisne države Hrvatske (NDH) Bošnjaci bivaju proglašeni Hrvatima muslimanske vjeroispovjesti, i kao i u svemu, neki su se prepustili politici NDH, dok su neki pružili otpor i pridružili se partizanima 1941. godine, koji su bili pod vodstvom Josipa Broza. Mnogo je puteva, načina i sastava kojim je stanovništvo Bosne i Hercegovine u to vrijeme koračalo kako bi osiguralo minimalnu sigurnost države i njenih članova. Boreći se za tuđe interese, pod tuđim zastavama, bosanskohercegovačko stanovništvo je formiralo različite gerilske grupe kako bi se oslobodilo od okupatora i kako bi pružilo otpor. Skoro cjelokupna borba protiv fašizma, na jugu i jugoistoku Europe, vođena je na prostoru Bosne i Hercegovine. BiH je bila jedina republika bivše Jugoslavije koja nije imala kolaboracionističku vladu.

Muslimani, nezadovoljni politikom NDH, zatražili su od njemačke vlade da se BiH izdvoji od NDH, dijelom ili u cjelosti, te da se formira jedna organizacija koju bi finansirala Njemačka, a čija bi funkcija bila zaštita Bošnjaka. Njemačka je to odbila i formirala legiju od

²³ <https://www.dw.com/bs/bosna-i-hercegovina-i-drugi-svjetski-rat/a-18428841>, pristupljeno 08. 11. 2019.

²⁴ Šehić, Zijad; Tepić, Ibrahim (2002), *Povijesni atlas Bosne i Hercegovine*, Sejtarija, Sarajevo, str. 314.

Bošnjaka, pod nazivom *Handžar divizija* koja je nakon obuke vraćena u BiH gdje je korištena u borbama protiv partizana, a ne za zaštitu muslimanskog stanovništva.

„Nažalost, činjenica je da morem nismo poslali gotovo ništa opskrbe za 222.000 Titovih boraca. (...) Ovi izdržljivi borci su vezali više Nijemaca u Jugoslaviji nego združene angloameričke snage u Italiji južno od Rima. Nijemci su u zbrci nakon pada Italije te su partizani preuzeli nadzor nad velikim dijelovima obale. Unatoč tome, mi nismo iskoristili priliku. Nijemci su se brzo oporavili i potisnuli partizane korak po korak. Glavni razlog tome je neprirodna linija zapovijedanja na Balkanu. (...) Budući da su nam partizani pružili velikodušnu pomoć uz gotovo nikakve troškove s naše strane, bilo je iznimno važno osigurati ustrajnost njihovog otpora.”²⁵

Na prostoru Bosne i Hercegovine su vođene najvažnije borbe za oslobođenje Jugoslavije. Godine 1942., omogućeno je konstituiranje Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije, a 1943. godine, na Drugom zasjedanju AVNOJ-a donesena je odluka o formiranju Demokratske Federativne Jugoslavije. 25. novembra 1943. godine, obnovljena je državnost Bosne i Hercegovine. Svi važni događaji i odluke za vrijeme Drugog svjetskog rata odigrali su se na prostoru Bosne i Hercegovine.

Bosna i Hercegovina i njeno stanovništvo skupo su platili cijenu antifašističke borbe, te su pretrpjeli najveće žrtve i najveća razaranja u Drugom svjetskom ratu od svih jugoslavenskih republika. Muslimani Bošnjaci su bili nova žrtva masovnog genocida koji je izvršen od strane raznih kršćanskih država i prvih susjeda – Srba i Hrvata. Srpsko-četnički genocid nad Bošnjacima ima duboke i mračne korijene kroz mržnju i netrpeljivost i želju srpskih intelektualaca i političara da stvore etnički čistu teritoriju. Četnici Draže Mihajlovića su vršili masovne pokolje nad muslimanskim stanovništvom u periodu od 1941. do 1943. godine, a kojima su uzeli oko stotinu hiljada života.

Što se tiče privremenog razvoja u Bosni i Hercegovini, ona važi za najrazvijeniju republiku od svih jugoslavenskih republika; upravo su Bošnjaci bili najveći vlasnici zemljišnih posjeda, te su samim time najviše i izgubili tokom rata. Muslimani su tokom Drugog svjetskog rata izbrisani iz svih statistika, pa i iz statistike smrti – njihove žrtve su prikazane kao žrtve Srba ili Hrvata. Nad muslimanima su vršena masovna ubistva civilnog stanovništva, progonstvo

²⁵ <https://www.dw.com/hr/su%C5%BEivot-u-ju%C5%BEenom-tirolu-odvojeni-svjetovi/a-45975108>, pristupljeno 10. 08. 2019.

civila, uništavanje imovine kako bi se onemogućio opstanak i preživljavanje, te nasilno prekrštavanje Bošnjaka, odnosno prevođenje na pravoslavnu vjeru.

„BiH je bila područje na kojem su se odvijale najveće bitke Drugog svjetskog rata na prostorima bivše Jugoslavije. Njena prirodna konfiguracija je samo jedan faktor zbog kojeg su se jedinice Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, najveći dio rata nalazile upravo na tom području. Poseban zamah narodnooslobodilačke borbe u Bosanskoj Krajini omogućio je i političko djelovanje u narodu. Taj politički faktor rezultirao je u konačnici zasjedanjima AVNOJ-a (Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije) i ZAVNOBiH-a (Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine) te potpunom političkom artikulacijom narodnooslobodilačkog pokreta i njegovim međunarodnim priznanjem.“²⁶

2.4. Bosna i Hercegovina u sastavu SFRJ

U sastavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Bošnjaci su vodili konstantu borbu za priznanjem i prihvatanjem, te za obnovu njihovog nacionalnog identiteta. Put kojim su se borili bio je vrlo težak, zahtjevan i naporan za tadašnje bosanskohercegovačke ugledne ličnosti. Bošnjaci su željeli svoj identitet, integritet i priznanje svoje narodnosti. Popisom stanovništva 1948. godine, Jugoslavija je imala između 15 i 16 miliona stanovnika, što kad uporedimo s brojem stanovnika prije Drugog svjetskog rata označava veliki gubitak čiji je najveći krivac upravo Drugi svjetski rat. Prilikom popisa muslimani su imali mogućnost da biraju između: *muslimanski Srbin*, *muslimanski Hrvat ili nacionalno nedeklarisani musliman*. Većina je odabrala treću mogućnost i time pokazala postojanost svijesti o svojoj pripadnosti. Desetak godina poslije, dodjeljivanjem statusa nacije muslimanima od strane Tita, Bošnjaci dobivaju i kategoriju *Musliman* koja označava nacionalnu pripadnost, a i musliman – što je vjerska pripadnost.

Prema Ustavu iz 1963. godine socijalistička republika definirana je kao „državna socijalistička demokratska zajednica“. Prema Ustavu iz 1946. godine, Ustavnom zakonu iz 1953. godine i Ustavu iz 1963. godine, Jugoslavija je bila centralizirana država u pogledu uređivanja društveno-ekonomskog i političkog sistema i u tim sferama odnosa i subordinirana. Ustavom SFRJ iz 1974. godine savezna je država definirana kao državna zajednica dobrovoljno ujedinjenih naroda i njihovih socijalističkih republika, kao i

²⁶ <https://www.dw.com/bs/bosna-i-hercegovina-i-drugi-svjetski-rat/a-18428841>, pristupljeno: 10. 05. 2019.

socijalističkih autonomnih pokrajina, a republika je definirana kao „država zasnovana na suverenosti naroda“.²⁷

Oružane snage zemlje su se sastojale od Jugoslovenske narodne armije i Teritorijalne odbrane. Zakonom o narodnoj odbrani iz 1974. godine, u Republici Bosni i Hercegovini formiran je Republički štab teritorijalne odbrane i osam zonskih štabova (Sarajevo, Mostar, Tuzla, Banja Luka, Bihać, Livno, Goražde i Doboj), jedan gradski štab (Sarajevo) i još 104 općinska štaba. Republički štab je odgovarao Predsjedništvu Republike, a i Vrhovnoj komandi SFRJ.²⁸

Ustavom iz 1974. godine, konačno je došlo do priznavanja Bošnjaka i raspodjele prava i sloboda građana, kao i ravnopravnosti. Njegova najznačajnija odredba koja je promijenila teorijski koncept jugoslovenske federacije kao države s punim suverenitetom bila je ustavna odredba o postupku njegove revizije. Ono što je najvažnije za Bosnu i Hercegovinu, jeste da je dobila novu definiciju i pravni argument za njeno međunarodno priznanje kao nezavisne države. Definirana je kao „demokratska suverena država ravnopravnih naroda“.

Izetbegović je argumentirano ukazivao da Muslimani u Jugoslaviji nisu ravnopravni s pripadnicima ostalih pet naroda – Srba, Hrvata, Slovenaca, Makedonaca i Crnogoraca. Zalagao se, i za Jugoslaviju, i za ravnopravnost Muslimana, i za demokratiju.²⁹ Izetbegovićeve ocjene o položaju Muslimana u Jugoslaviji bile su realistične, objektivne i zasnovane na činjenicama, ne samo o negativnim stranama tog položaja, nego i o pozitivnim.

2.5. Raspad SFRJ i sticanje nezavisnosti republika

Raspad SFRJ, kao važan historijski događaj za sve jugoslovenske države, uzdrmao je i cijeli svijet. Iz tog raspadanja proizašle su nove države koje su pretrpjele razne gubitke kako bi izborile svoju samostalnost. Bili su tu prisutni i konflikti, sukobi, ustanci, prosvjedi, netrpeljivost između nacija, kao i veliki val izbjeglica zabilježen kao najveći val poslije Drugog svjetskog rata. Crna Gora je ostala sa Srbijom do 2006. godine, a Slovenija, Hrvatska i Makedonija su proglasile nezavisnost 1991. godine, dok su u Kosovu trajali nemiri i protesti kroz borbu za odvajanjem. Republika Bosna i Hercegovina je stekla nezavisnost 01. 03. 1992. godine.

²⁷ Šehić, Zijad; Tepić, Ibrahim (2002), *Povijesni atlas Bosne i Hercegovine*, Sejtarija, Sarajevo, str. 326.

²⁸ Cikotić, Selmo (2013), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 73.

²⁹ Muslimović, Fikret; Cikotić, Selmo (2016), *Mislilac i državnik – Alija Izetbegović*, Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, str. 61.

„Jugoslavija je odradila svoju povijesnu ulogu, spasivši svaki od naroda koji ju je tvorio, u određenom odsječku vremena, a nakon toga postala je breme koje se moralo zbaciti. Unutar njezinih granica Slovenci su sačuvali i zaokružili najveći dio svog etničkog prostora, Hrvati se spasili od neminovnog komadanja između Italije i Srbije, Makedonci su ostvarili naciju i državu – bez Jugoslavije bi vjerojatno nestali ili se asimilirali s nekom od nacija svojih susjeda. Bošnjaci su se također etablirali kao nacija, a Crnogorci su, u Drugoj Jugoslaviji, uspjeli spasiti svoju državnost koja je bila potpuno ugašena nakon 1918. godine, te su je do kraja obnovili na ruševinama Jugoslavije. Dakle, svi su nešto dobili, ali i izgubili, no sada svi imaju svoje države i novi početak. A novi početak došao je prije 27 godina: kao formalni prestanak Jugoslavije u međunarodnom i državopravnom smislu uzima se 15. siječnja 1992. godine, kada je međunarodna zajednica priznala kao neovisne i suverene države Sloveniju i Hrvatsku.“³⁰

Stvaranjem velikosrpske ideje i pojavom izraženog antagonizma, negativnog nacionalizma javljaju se prvi nemiri i sukobi između država u kojim će Bosna i Hercegovina i njeno stanovništvo kao i čitav njen sistem funkcionisanja pretrpjeti velike gubitke.

2.6. Rat u Bosni i Hercegovini

Agresija na Bosnu i Hercegovinu i djelovanje za podjelu Bosne i Hercegovine je, ustvari, agresija na ljudska prava i slobode.³¹

Početak 1992. godine, počinje i napetost u Bosni i Hercegovini između tri konstitutivna naroda. Tadašnja napetost je prerasla u rat širokih razmjera i agresiju na RBiH od strane Srbije, Crne Gore (uz pomoć JNA), a potom i Hrvatske. Jezivi zločini, rušenje identiteta jedne međunarodno priznate države, pokušaj slamanja otpora, organizacija i provođenje genocida nad jednim narodom su bili samo neki od planova srpskog agresora.

Kad je riječ o sistemu sigurnosti Bosne i Hercegovine, u to vrijeme su se formirale odbrambene snage RBiH, čiju okosnicu su činile štabovi i komande Teritorijalne odbrane RBiH, kao i neke grupe koje su se same organizovale (Patriotska liga *Zelene beretke*) i druge samoorganizirane grupe i jedinice. Sve ove strukture su bile slabo naoružane, sa slabom opremom, obukom i vrlo malo zadovoljenim uslovima jednog vojnika koji bi trebao braniti

³⁰ <https://www.jutarnji.hr/globus/Globus-politika/sfrj-drzava-koja-je-umrla-s-titom-proslo-je-punih-26-godina-od-njezina-destanka-ali-ona-jos-zulja-sve-svoje-nekadasnje-izvorne-dijelove-ili-clanice/7021695/>, pristupljeno 23. 11. 2019.

³¹ Muslimović, Fikret; Cikotić, Selmo (2016), *Mislilac i državnik – Alija Izetbegović*, Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, str. 97.

državu. Postojale su do početka agresije na RBiH, a tada nastaje Armija RBiH. Kada je riječ o funkcionisanju Armije RBiH, često je mijenjala svoju organizaciju i strukturu, ali je suština ostala ista. Funkcionisala je kroz pet korpusa, a to su:

- I korpus – Sarajevo (zadatak odbrane Sarajeva),
- II korpus – Tuzla (zona odgovornosti je bila Tuzla i regija Istočne Bosne),
- III korpus – Zenica,
- IV korpus – Mostar,
- V korpus – Bihać (zona odgovornosti Bosanska Krajina),
- VI korpus – Konjic,
- VII korpus – Travnik (operacije oslobođenja Vlačića, Kupresa i Donjeg Vakufa).³²

Smail Čekić u svojoj knjizi „Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu“, objašnjava srpski nacionalizam na sljedeći način: „srpski nacionalizam se, u skladu sa svojom generalnom koncepcijom, okrenuo konceptu – Velike Srbije, odnosno zaokruživanju srpskih zemalja i realizaciji politike – svi Srbi u jednoj državi.“³³

Kroz ideološke pripreme zločina srpski nacionalizam naročito koristi i zloupotrebljava vjeru islam, kako bi je predstavio u negativnom kontekstu, naglašavajući da je u funkciji rata. Takvi stavovi, posebno prisutni kod intelektualnog, političkog i duhovnog vodstva Srbije se iluziraju nizom njihovih istupa u javnosti i brojnim dokumentima koje su oni inicirali i izradili, a koji pokazuju njihovu ulogu u ideološkim i drugim oblicima priprema zločina u Bosni i Hercegovini. Govoriti o zločinu u Srebrenici, sa stanovišta nauke, je od izuzetnog značaja, kako za same Bošnjake, tako i za regiju i čitav svijet, upravo zbog istine, upotpunjavanja svih dosadašnjih istraživanja i cjelovitijeg shvaćanja svih događanja u zaštićenoj zoni Ujedinjenih nacija.

Dosadašnja istraživanja potvrđuju naučnu istinu, a to je da su:

- agresija i genocid nad Bošnjacima isplanirani i naređeni, uz embargo na oružje i humanitarnu politiku Ujedinjenih nacija, Evrope i tzv. međunarodne zajednice, od strane Miloševića i njegove državne politike;

³² Čekić, Smail (2004), *Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, str. 108.

³³ Ibid., str. 180.

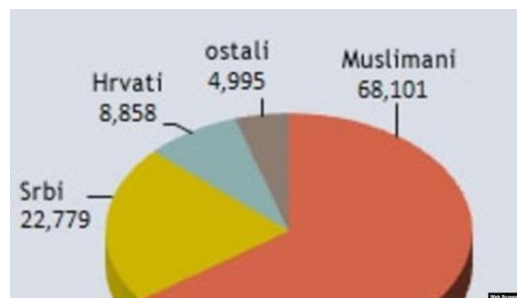
- operacionalizaciju velikosrpske ideologije, politike i prakse u RBiH kreirala je, vodila i usmjeravala Srpska demokratska stranka Bosne i Hercegovine, na čelu sa ratnim zločincem Radovanom Karadžićem;
- za istrebljenje Bošnjaka, međunarodnim humanitarnim pravom zaštićene grupe (nacionalne, etničke, vjerske), postojala je genocidna zločinačka namjera i genocidni plan;
- genocid nad Bošnjacima je izvršen u ambijentu agresije na nezavisnu, međunarodno priznatu državu Bosnu i Hercegovinu, članicu Ujedinjenih nacija;
- genocid nad Bošnjacima je, u skladu s velikosrpskom genocidnom ideologijom, politikom i praksom, a po uzoru na fašizam i nacizam, izvršen u kontinuitetu do kraja 1995. godine, bez obzira na broj likvidiranih, ranjenih, protjeranih, silovanih;
- srbijansko-crnogorski agresor je na okupiranoj teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, posebno na području istočne i sjeverne Bosne, kao i Bosanske krajine, izvršio zločin genocida nad Bošnjacima;
- načini i sredstva ubijanja žrtava mogu se označiti monstruoznim;
- u zauzimanju sigurne zone Ujedinjenih nacija „Srebrenice“ i izvršenju genocida nad Bošnjacima, jula 1995. godine, učestvovala su, pored vojnih i policijskih snaga kolaboracionističke, petokolonaške, fašističke i genocidne tvorevine Republike Srpske, i oružane snage Savezne republike Jugoslavije (Vojska Jugoslavije i specijalne jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije);
- izvršen je zločin i nad djecom kao vitalnom skupinom;
- izvršeno je prisilno prevođenje muslimana na pravoslavnu vjeru;
- agresor je sistematski opljačkao, porušio, oštetio, razorio i izbrisao tragove na oko 1.200 objekata islamske arhitekture;
- agresor je opljačkao, uništio i razorio oko 55% zdravstvenih objekata, zatim industrijskih objekata, poljoprivrednih dobara, hotela, motela, radnji, kao i obrazovnih, naučnih, kulturnih i sportskih objekata;

- agresor je izgladnjivao civilno stanovništvo, te je onesposobio isporuku hrane i lijekova, kao i električne energije, vode, gasa i telefonske komunikacije.³⁴

Cilj Armije RBiH je bio pružiti otpor i odbraniti državu Bosnu i Hercegovinu, te time slomiti agresiju i pospješiti sigurnost građana države. Armija Republike Bosne i Hercegovine je učinila mnogo toga za odbranu države i njenog stanovništva.

Samo stvaranje Armije RBiH je jedno veliko čudo jer obzirom na postojeće uslove, uspjeli su ostvariti veoma dobru organizaciju. Prema nekim istraživanjima Armija RBiH je za vrijeme rata pretrpjela preko tri hiljade odbrambenih i napadnih operacija, od kojih su neke bile pobjedničke, a neke tragične.

Armija RBiH se u početku sastojala od hrabrih grupa, a na kraju rata je brojala 96 brigada raspoređenih u šest korpusa. Oko 186 hiljada učesnika našlo se u odbrani zemlje, od čega su polovina bili vojnici Armije, a druga polovina bili su policajci redovnog i rezervnog sastava, ili dobrovoljci. Oružje se sticalo ili uzimanjem od neprijatelja, proizvodnjom u tvornicama ili uvozom iz dalekih zemalja. Uprkos embargu na uvoz oružja, BiH je ipak uspijevala doći do oružja; te je tek pred sami kraj rata bila dovoljno opremljena za pružanje ozbiljnog otpora. Vojnici Armije RBiH su važili za jako hrabre vojnike, s veoma dobrom strategijom i organizacijom, naklonjeni spašavanju bosanskohercegovačkog stanovništva i odbrani države.³⁵

Slika 3: Stradanja u Bosni i Hercegovini³⁶

„Rat u Bosni i Hercegovini je po svojoj pravnoj prirodi predstavljao agresiju sa svim njenim pravnim posljedicama. Objekt agresije bila je jedinstvena višenacionalna država BiH. Taj rat, odnosno agresiju, planirale su, pripremale, započele i vodile SR Jugoslavija (tj. Srbija i Crna

³⁴ Čekić, Smail (2012), *Genocid i istina o genocidu u Bosni i Hercegovini*, Univerzitet u Sarajevu & Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, str. 20-37.

³⁵ „Alija Izetbegović: čudo bosanskog otpora u brojkama“, u: *Stav*, objavljeno 2020. godine, dostupno na: <https://stav.ba/alija-izetbegovic-cudo-bosanskog-otpora-u-brojkama/>, pristupljeno 19. 10. 2019.

³⁶ https://www.slobodnaevropa.org/a/haski_sud_icty_demografski_podaci_zlocini_balkan_bih/3543031.html, pristupljeno: 20. 10. 2019.

Gora) i Hrvatska. Ovakva pravna kvalifikacija rata protiv BiH potvrđena je 30. maja 1992. Rezolucijom Savjeta sigurnosti br. 757, kojom su prema SR Jugoslaviji uvedene ekonomske i diplomatske sankcije, dok je Hrvatskoj zapriječeno takvim sankcijama.³⁷

Predsjednik Alija Izetbegović, proučavajući proces negiranja Muslimana u Jugoslaviji i Bosni i Hercegovini kao posebnog naroda, u svom djelu *Problemi islamskog preporoda* kaže da je negiranje Muslimana besmislica, jer se „osporavati može samo ono što postoji“.³⁸

Da Muslimani kao poseban narod ne postoje, ne bi bilo nikakve potrebe da ih bilo ko osporava. Njih niko ne osporava zato što faktički smetaju bilo kome. Velikodržavnim politikama smeta Bosna i Hercegovina kao država.³⁹

Uvođenjem embarga na uvoz naoružanja, Bosna i Hercegovina postaje još veća žrtva agresije. Godine 1994., potpisivanjem sporazuma o formiranju Federacije BiH, prestaje rat između HVO-a i Armije RBiH, a 1995. godine, Daytonskim mirovnim sporazumom biva prekinuta agresija na Bosnu i Hercegovinu. Daytonskim mirovnim sporazumom teritorija Bosne i Hercegovine je podijeljena na dva entiteta (51:49, 51% teritorije pripast će Federaciji BiH, a 49% Republici Srpskoj). Također je izvršena regionalna stabilizacija, raspoređivanje snaga IFOR-a, te borba za vraćanje prava izbjeglicama i raseljenim licima.

Alija Izetbegović je imao veliko povjerenje u Sjedinjene Američke Države i očekivao je više od njih nego od europskih i muslimanskih zemalja. Isto tako je tražio povjerenje naroda, što bi predstavljalo glavni problem za neprijatelje Bosne i Hercegovine. Tražio je da BiH ostvari međunarodno pravo na vlastitu i kolektivnu odbranu, kao i pravo na zaštitu od genocida. Daytonski mirovni sporazum nema samo bosansku već i regionalnu težinu, važnost za sam Balkan, naročito kroz apliciranje različitih varijanti dejtonskog modela. On se predstavlja kao nova i dugotrajna geopolitička procedura koja se na razne načine modificira i postaje geopolitička norma koja se primjenjuje i u drugim krajevima svijeta.

Nerzuk Ćurak, u svojoj knjizi *Rasprava o miru i nasilju*, u dijelu *Dejtonska budućnost Balkana*, opisuje *politike prijateljstva* i kaže: „Zato je od iznimne važnosti afirmirati politike prijateljstva na liniji zvanično Sarajevo – zvanični Zagreb – zvanični Beograd kako bi se u novoj konstelaciji ojačala trijada za Bosnu i Hercegovinu, sa svrhom proizvodnje uvjeta za

³⁷ Imamović, Mustafa (2003), *Historija države i prava BiH*, Magistrat, Sarajevo, str. 391.

³⁸ Izetbegović, Alija (2005), *Bosna je velika tajna – intervjui 1989–1995., intervjui za „borbu“, 18. 11. 1989.*, GIK OKO, Sarajevo, str. 25.

³⁹ Muslimović, Fikret; Cikotić, Selmo (2016), *Mislilac i državnik – Alija Izetbegović*, Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo, str. 55.

konačno odbijanje nasilja i onemogućavanje njegovog povratka u Bosnu i Hercegovinu. To je moguće uraditi. Prije svega snažnim i predanim angažmanom zvaničnog Sarajeva, Beograda i Zagreba na proizvodnji prijatelja u regiji kroz istinsko napuštanje nacionalističkih i pokroviteljskih obrazaca kako u međudržavnoj suradnji tako i u suradnji unutar najopćije shvaćenog pojma kulture.“⁴⁰

Odbrana cjelovite Bosne i Hercegovine je, ustvari, odbrana ljudskih prava, sloboda, demokratije i tolerancije. Metodi borbe suprotstavljenih strana na tlu Bosne i Hercegovine otkrivali su i pokazivali ko je pravi i iskreni demokrata, a ko laže i vara, i širu javnost i svoj narod, kada se verbalno predstavlja demokratom, a ustvari se služi metodama i sredstvima borbe. Govoriti o budućnosti nas stanovnika Bosne i Hercegovine nužno uključuje poznavanje i uvažavanje naše prošlosti – pojedinačne i zajedničke, kao i objektivno sagledavanje trenutnog stanja u kojem se nalazi Bosna i Hercegovina. Pred svim stanovnicima ove regije stoji nezaobilazan zadatak sveobuhvatnog, kako duhovnog, tako i materijalnog obnavljanja – zadatak nove izgradnje humanijeg i civiliziranijeg društva. To je bolan i težak, ali nužan proces. Teret prošlosti tišti našu sadašnjost. Da ponovo dođe do temeljitog pomirenja među ljudima i narodima Bosne i Hercegovine, kao i u cijeloj regiji, da dođe do gradnje mostova suživota među susjedima, potrebno je da se svi kojih se to tiče međusobno prihvate. Demokratija, zajednički život, cjelovitost Bosne i Hercegovine, kao i mir, jedini su put opstanka svih naroda u Bosni i Hercegovini.

⁴⁰ Ćurak, Nerzuk (2016), *Rasprava o miru i nasilju*, Buybook, Sarajevo, str. 87.

3. SISTEM SIGURNOSTI SAVREMENE BOSNE I HERCEGOVINE

Sigurnost kao važan fenomen društva i ljudske zajednice općenito znači „stepen zaštićenosti ljudi od različitih oblika ugrožavanja, zaštitu materijalnih i kulturnih dobara, zaštitu društva i njihovih vrijednosti“.⁴¹

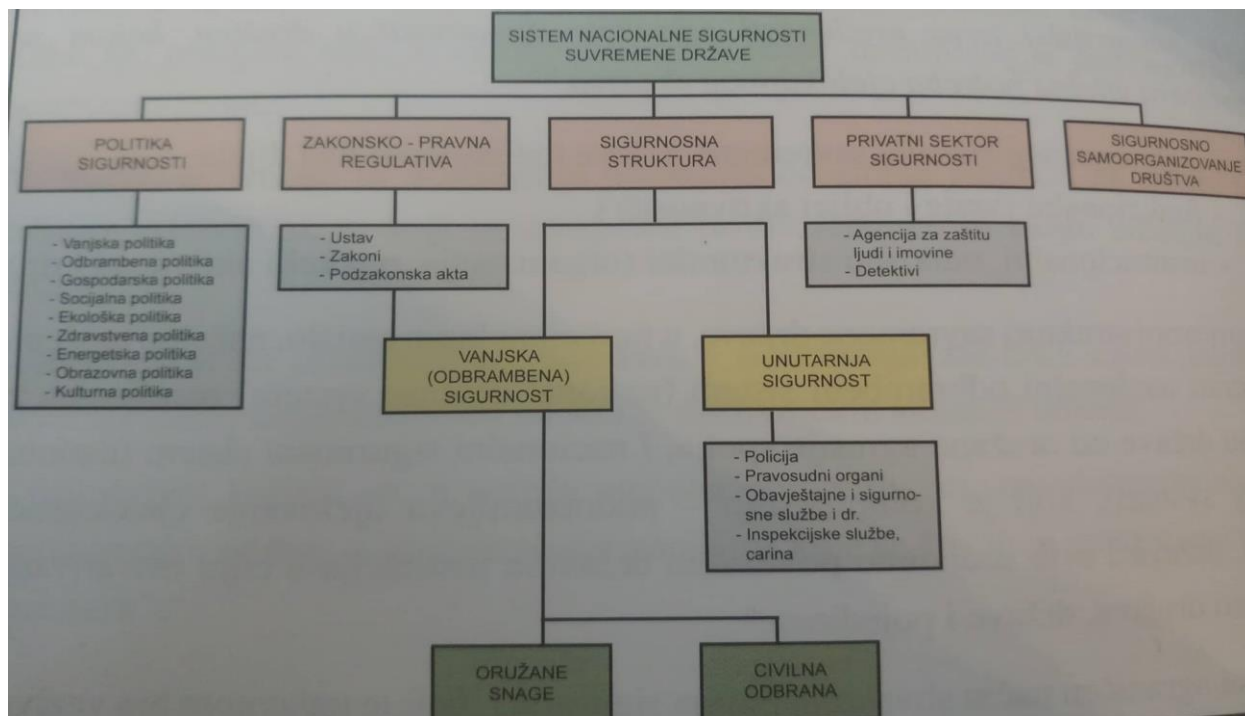
Bosna i Hercegovina se nalazi u situaciji politiziranja mnogih institucija koje su dio sva tri nivoa vlasti. Daytonski mirovni sporazum je bio tačka prekida vatre i oružanog sukoba na području Bosne i Hercegovine, ali 24 godine nakon njegovog potpisivanja, još uvijek je prisutna nesigurnost građana u različitim sferama života. Ako se uzmu u obzir napadi na državno Tužilaštvo, Ustavni sud, sigurnosne službe, Izborni zakon BiH, kao i teroristički napadi, činjenica da se bosanskohercegovačko građanstvo izjašnjava kao nesigurno ipak postaje razumna. Zemlja smo u tranziciji i još uvijek postavljamo uslove za integraciju, kako u državi, tako i izvan nje. Postojanost pozitivnog mira i sigurnosti kao vrijednosne komponente svakako da društvo čini kompetentnim za razvoj i napredak istog, stoga moramo raditi na tome. Politička situacija, loše ekonomsko stanje, česti politički sukobi kao i loša slika društva i svih njegovih oblasti u oba entiteta, izvor su proizvodnje antagonizma koji nas dovodi u period „rata bez rata“ kada ne koristimo vojnu silu, ali itekako svaki oblik druge sile kako bismo se domogli vlastitog interesa. Loša informisanost o funkcijama, uspjesima i zadacima dijelova sistema sigurnosti utiče na to da građani smatraju da je bosanskohercegovačko društvo nesigurno. Uprkos svemu nabrojanom što remeti sigurnost te uprkos razvoju tehnike i tehnologije koja pospješuje razvoj naoružanja, u Bosni i Hercegovini se itekako radi na boljoj sigurnosnoj situaciji. Svi akteri koji su specijalizovani za sigurnosne studije izvršavaju svoje zadatke na najbolji mogući način kako bi bosanskohercegovački narod bio siguran.

Savremeni sistem nacionalne sigurnosti u suštini predstavlja sintezu svih podsistema društva, jer osigurava temeljne uvjete za opstanak i razvoj društva, kvalitet života i djelovanje u smjeru povećanja otpornosti društva i prirode od ugrožavanja, te uklanjanje posljedica uzrokovanih od strane izvora ugrožavanja.⁴²

⁴¹ Beridan, Izet; Tomić, Ivo; Kreso, Muharem (2001), *Leksikon sigurnosti*, DES, Sarajevo, str. 348-349.

⁴² U okviru Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) je za ovako shvaćen termin sigurnosti upotrebljavan termin *bezbjednost*. Bezbjednost se, u odnosu na suštinu i stvarno značenje, definirala kao stanje, organizacija i funkcija. Kao stanje je predstavljala zaštićenost nekog dobra, vrijednosti, tekovine, društva. Kao funkcija bezbjednost je bila nerazdvojni atribut države, bez obzira na karakter uređenja, politički sistem i oblik vlasti. U realizaciji bezbjednosti kao stanja, organizacije i funkcije, u obezbjeđenju spoljne i unutrašnje zaštićenosti države i društva, istovremeno su učestvovala državna i javna bezbjednost te bezbjednost oružanih

U sadržaj sigurnosnog sistema države, nesumnjivo ulaze svi akteri države, s većim ili manjim uticajem, a sigurnosne strukture su posebni elementi tog sistema koji imaju svoju ulogu, funkcije, zadatke, te pravila i upute po kojim koordiniraju na nivou države, s jednim ciljem – veći stepen zaštite i što bolja saradnja u suprotstavljanju sigurnosnim napadima i rizicima.

Slika 4: Sistem sigurnosti savremene države⁴³

3.1. Sigurnosna politika

Sigurnosna politika BiH je dokument sačinjen 08. 02. 2006. godine i kao takav na snazi je i dan-danas. Sigurnosna politika ujedno predstavlja i dio državne politike i kao takva provodi sve aktivnosti i zadatke koji se tiču sigurnosti države Bosne i Hercegovine i njenih građana.

„Sigurnosna politika u širem smislu obuhvata način razmišljanja i definiranja stavova prema različitim prijetnjama u prirodi, društvu i među društvima. U užem smislu predstavlja skup svih mjera, djelatnosti i postupaka namijenjenih uspostavi i djelovanju sistema nacionalne sigurnosti. Sigurnosna politika u užem smislu stvara koncept mehanizama i sredstava kojim

snaga. Svaka od njih je, istovremeno, predstavljala cjelinu za sebe, ali su bile u komplementarnom odnosu posebne bezbjednosti u odnosu na opću bezbjednost kao cjelinu. Pored ovih, postojala je i bezbjednost u tehničkom smislu, bezbjednost saobraćaja, bezbjednost veza i sl. (Ratković, Borislav; Petrović, Petar (1981), *Vojni leksikon*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, str. 56)

⁴³ Cikotić, Selmo (2013), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 178.

ostvaruje unutrašnju i spoljnu sigurnost društva i predstavlja konkretizaciju sigurnosne politike u širem smislu.“⁴⁴

Dosadašnja sigurnosna politika je većim dijelom ispunjavala svoje obaveze i ciljeve, te time osiguravala mir i potrebnu sigurnost građanstva.

Načela *Sigurnosne politike Bosne i Hercegovine* su:

- načelo pravne uređenosti (sigurnosna politika je utemeljena na zakonima, Međunarodnom humanitarnom pravu i odredbama mnogih međunarodnih dokumenata);
- načelo nedjeljivosti sigurnosti (misli se na odnose između sigurnosti u BiH i sigurnosti u svijetu);
- načelo sveobuhvatnosti u zaštiti vitalnih vrijednosti (u cilju pružanja sveobuhvatne zaštite BiH će osigurati sve potencijale sistema sigurnosti);
- načelo miroljubivosti i partnerstva (BiH konstantno radi na razvijanju dobrosusjedskih odnosa, a sve u cilju jačanja sigurnosti);
- načelo transparentnosti (BiH organizuje transparentno predstavljanje svih svojih aktivnosti);
- načelo otvorenosti za promjene (sigurnosna politika BiH je otvorena za svaki vid izmjene, kreiranje, prilagođavanje, u cilju očuvanja sigurnosti u BiH).⁴⁵

Dokument definiše dugoročnu strategiju i smjernice djelovanja sistema sigurnosti i njegove strukture. Izrađen je od strane izvršne vlasti Bosne i Hercegovine i fokusiran je na zaštitu ukupnih vrijednosti države.

Elementi sigurnosne politike su: *vanjska politika, unutrašnja politika, odbrambena politika, socijalna politika, finansijska politika, demokratizacija i ljudska prava i zaštita čovjekove okoline*.⁴⁶

U ciljeve sigurnosne politike, prije svega spadaju očuvanje sigurnosti, identiteta i teritorijalnog integriteta BiH, kao i pronicanje ljudskih prava i sloboda građana, pomirenje naroda i nacionalna ravnopravnost.⁴⁷

⁴⁴ Ibid., str. 179.

⁴⁵ *Sigurnosna politika BiH* (2006), str. 2.

⁴⁶ Ibid., str. 7.

⁴⁷ Aktivna sigurnosna politika podrazumijeva ispunjavanje sljedećih pretpostavki: uspostavljanje i razvoj institucija sistema sigurnosti koje će biti sposobne da odgovore na sve rizike i prijetnje osnovnim vrijednostima

Sigurnosna politika se treba mijenjati u pravcu praćenja modernih sigurnosnih trendova – razmatrati nove sigurnosne prijetnje i prijetnje u nastajanju, kao i sve aspekte politike i sigurnosnih struktura koje su pozvane da odgovaraju na te prijetnje, a pored toga i elemente društva koji su sigurnosno interesantni i upotrebljivi.

Ne treba očekivati od *Sigurnosne politike* da odgovara na apsolutno svaki izazov i pitanje s kojim se suoči država Bosna i Hercegovina. Kao što je to slučaj i sa ostalim zemljama, *Sigurnosna politika* treba da podliježe reformama, dopunama i nadgradnjama kako bi se pratilo vrijeme i promijenjeni principi društva.

Kada je riječ o provođenju dokumenta *Sigurnosna politika* nailazimo na problem, odnosno situaciju zvanu „*potreba za reformisanjem Sigurnosne politike*“ u cilju bolje funkcionalnosti sistema sigurnosti BiH. Na temelju mnogih istraživanja, radionica i razgovora, može se zaključiti da je reforma *Sigurnosne politike* BiH neophodna. Bosna i Hercegovina okarakterisana je kao zemlja u tranziciji sa svim još uvijek neizgrađenim stavovima i preprekama iz ekonomskog, ekološkog, društvenog, sigurnosnog i političkog polja. Šta je potrebno uraditi? Potrebno je pronaći rješenja i adekvatne module i koncepte rada i organizacije gdje će spomenuti neizgrađeni stavovi steći svoje utemeljenje i kao takvi izgraditi bolju perspektivu funkcionisanja sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine. Jedan od modula bi bio trajno pomirenje naroda BiH čime bi se postigla bolja koordinacija i između naroda i između institucija sigurnosti oba entiteta. Sljedeći modul bi bio vraćanje povjerenja građana u institucije sigurnosti, osjećaj da će sigurnosne institucije i organi uraditi sve što je potrebno da bi njihove sigurnosne potrebe bile zadovoljene (dalje u radu će biti prikazani rezultati istraživanja provedeni sa stanovništvom, a tiču se (ne)povjerenja u institucije sigurnosti).

3.2. Zakonsko pravna regulativa

3.2.1. Ustav Bosne i Hercegovine

Ustav kao najviši pravni akt jedne zemlje, kada govorimo o Bosni i Hercegovini, predstavlja i dio Općeg okvirnog sporazuma za mir (Daytonski mirovni sporazum). Ustav BiH, kao rezultat Daytonskog mirovnog sporazuma, stupa na snagu 14. 12. 1995. godine, nakon višednevnog zasjedanja i dogovaranja. Ustav BiH naglašava karakteristike, prava, obaveze i

i interesima Bosne i Hercegovine; aktivno učešće u izgradnji kolektivne sigurnosti na regionalnom i globalnom planu putem pristupanja međunarodnim sigurnosnim konvencijama, evropskim i euroatlantskim strukturama; oporavak i razvoj privrednog potencijala čime će se dugoročno osigurati resursi i sredstva za efikasno suprotstavljanje sigurnosnim rizicima i prijetnjama. (*Sigurnosna politika BiH*, str. 18)

ograničenja države. Njime se regulišu i prava zakonodavne, izvršne i sudske vlasti u BiH, kao i prava i slobode građana BiH. Kada je riječ o Parlamentarnoj skupštini BiH, ona se sastoji od 2 doma: Predstavnički dom i Dom naroda. Parlamentarna skupština je nadležna za:

- donošenje zakona koji su potrebni za provođenje odluka Predsjedništva ili za vršenje funkcija Skupštine po ovom Ustavu;
- odlučivanje o izvorima i iznosu sredstava za rad institucija Bosne i Hercegovine i za međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine;
- odobravanje budžeta za institucije Bosne i Hercegovine;
- odlučivanje o saglasnosti za ratifikaciju ugovora;
- ostala pitanja koja su potrebna da se provedu njene dužnosti, ili koja su joj dodijeljena zajedničkim sporazumom entiteta.⁴⁸

Predsjedništvo BiH se sastoji od tri člana: 1 Bošnjak, 1 Hrvat, 1 Srbin, te je odgovorno za:

- vođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine;
- imenovanje ambasadora i drugih međunarodnih predstavnika Bosne i Hercegovine, od kojih najviše dvije trećine mogu biti odabrani sa teritorije Federacije;
- predstavljanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim i europskim organizacijama i institucijama i traženje članstva u onim međunarodnim organizacijama i institucijama u kojima Bosna i Hercegovina nije član;
- vođenje pregovora za zaključenje međunarodnih ugovora Bosne i Hercegovine, otkazivanje i, uz suglasnost Parlamentarne skupštine, ratifikovanje takvih ugovora;
- izvršavanje odluka Parlamentarne skupštine;
- predlaganje godišnjeg budžeta Parlamentarnoj skupštini, uz preporuku Vijeća ministara;
- podnošenje izvještaja o rashodima Predsjedništva Parlamentarnoj skupštini na njen zahtjev, ali najmanje jedanput godišnje;
- koordinaciju, prema potrebi, s međunarodnim i nevladinim organizacijama u Bosni i Hercegovini;
- vršenje drugih djelatnosti koje mogu biti potrebne za obavljanje dužnosti, koje mu prenesu Parlamentarna skupština, ili na koje pristanu entiteti.⁴⁹

⁴⁸ „Ustav Bosne i Hercegovine“, *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, 25/09, član. 4.

⁴⁹ Ibid., član 5.

3.2.2. Zakoni

„Zakon je normativni akt što ga donosi zakonodavni organ po tačno određenoj proceduri, poslije ustava najviši pravni propis; postojana pravilnost (obično matematički izražena) kojom se odvija neki prirodni proces (prirodni zakon).“⁵⁰

Najvažniji za sistem sigurnosti BiH je Zakon o odbrani iz 2003. i 2005. godine. Zakon o odbrani BiH iz 2003. godine predstavlja velik korak u sigurnosnom sektoru, jer reguliše jedinstven odbrambeni sistem Bosne i Hercegovine.⁵¹

Zakonom o odbrani BiH, sistem sigurnosti se mogao nadati o boljoj perspektivi. Takav jedan zakon se pokazao od pomoći svim sigurnosnim strukturama, pa i samoj državi. Uspostavom jedinstvenih Oružanih snaga BiH učinjen je veliki korak bliže ka evropskim integracijama. Sistem sigurnosti BiH ovim zakonom počinje se više posvećivati odbrani države, kao jednoj od, ili možda čak, najvažnijoj komponenti sektora sigurnosti. Istraživajući period poslije donošenja Zakona o odbrani BiH, 2003. godine, primjetan je niz pozitivnih promjena u sistemu sigurnosti, pa samim tim i bolje funkcionalnosti istog.

Zakon o odbrani BiH je donesen 01. 12. 2003. godine i predstavljao je najbitniji zakonski osnov za uspostavu Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.

Prije svega regulisani su vojnoobavještajni poslovi, uređen je lanac komandovanja nad OS BiH, te su proširene nadležnosti Ministarstva odbrane BiH, kao i samog ministra, Načelnika Zajedničkog štaba OS BiH, te komandanata Operativne komande i komande za podršku.

Izgradnja bolje perspektive funkcionalnosti sistema sigurnosti BiH se ogleda i u formiranju počasne jedinice OS BiH, 26. 11. 2004. godine, koja predstavlja ogledalo bh. vojnika, pa tako i države BiH. Za ovu jedinicu, kao i sve ostale, održana je zahtjevna obuka, pod supervizijom engleskog glavnog narednika.

Došlo je do otvaranja vrata bosanskohercegovačkim vojnicima u mnoge mirovne misije u svijetu. Od mirovne misije u Etiopiji (2008), učešća u operaciji „Iračka sloboda“ u Iraku (2008), mirovna misija u Kongu (2009), te niz mirovnih misija u Afganistanu (ISAF). Iz

⁵⁰ Beridan, Izet; Tomić, M.Ivo; Kreso, Muharem (2001), *Leksikon sigurnosti*, DES, Sarajevo, str. 348-349.

⁵¹ Ovaj Zakon, članom 1. „regulira jedinstveni odbrambeni sistem Bosne i Hercegovine, uspostavlja i definira lanac komandovanja i ulogu svih elemenata kako bi Bosna i Hercegovina imala pun kapacitet u civilnom nadzoru i zaštiti suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine. Zakon utvrđuje prava, dužnosti i postupke institucija Bosne i Hercegovine, Oružanih snaga Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Oružane snage) i entitetskih organa za odbranu suvereniteta i teritorijalnog integriteta, politike nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine kao i pružanje pomoći civilnim vlastima.

svake misije bosanskohercegovački vojnici su dolazili s odlikovanjima za hrabrost, učešće i požrtvovanost, što je opet svjedočenje uređenosti i dobrog kadra sistema sigurnosti BiH, kao i želje za boljom perspektivom.

Zakonom o odbrani BiH (2005) desile su se mnoge izmjene Zakona o odbrani BiH iz 2003. godine. U suštini, ovaj zakon je predstavljao jedan potpuno novi zakon te je, kao i zakon iz 2003. godine, predstavljao veliki korak u sistemu sigurnosti kada je riječ o reformi odbrane države. Zakonom su otklonjene mnoge dileme oko uloge države BiH i njenih entiteta⁵², a Oružane snage kao i ostale strukture, institucije i organi sistema sigurnosti su dosta preciznije navedeni, što opet funkcionalnost sistema sigurnosti dovodi na nivo težnje ka boljem.

3.2.3. Podzakonska akta

Podzakonska akta su niže pravne snage od zakona. Podzakonska akta mogu biti: uredbе, odluke, pravilnici, naredbe, uputstva.

3.3. Sigurnosna struktura

Kad je riječ o sigurnosnoj strukturi ona djeluje u dva zasebna segmena, a to su vanjska i unutrašnja sigurnost. Za vanjsku sigurnost su najvažnije Oružane snage BiH, koje predstavljaju ujedno i najodgovorniji temelj sigurnosti u BiH. Jedinствене su i djeluju na nivou oba entiteta Bosne i Hercegovine, te imaju određene ciljeve, a to su:

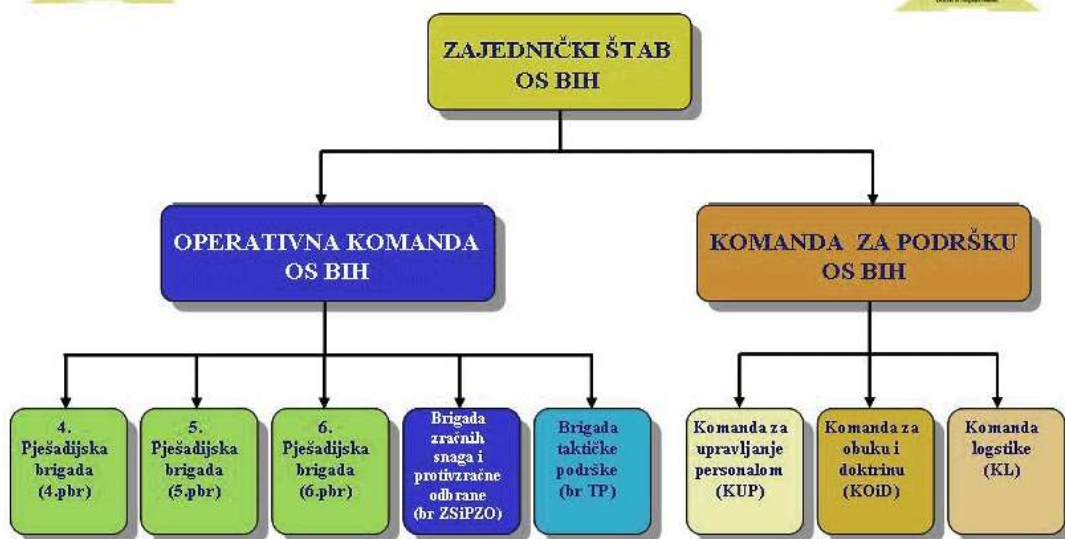
- učešće u operacijama kolektivne sigurnosti, u operacijama za podršku miru i samoodbrani, uključujući i borbu protiv terorizma;
- zaštita suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine kao nezavisne države i njenih građana;
- pomoć civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće;
- protivminsko djelovanje u Bosni i Hercegovini;
- ispunjenje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.⁵³

⁵² ...“u odnosu na organiziranje odbrane, ali i funkcioniranje države uopće.“ (Cikotić, Selmo (2013), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 201.)

⁵³ http://www.mod.gov.ba/OS_BIH/nadleznosti/?id=21874, pristupljeno 05. 09. 2019.

STRUKTURA ORUŽANIH SNAGA BOSNE I HERCEGOVINE

Slika 5: Struktura Oružanih snaga Bosne i Hercegovine⁵⁴

Reformisanje Oružanih snaga Bosne i Hercegovine predstavlja najznačajniji pomak u sistemu sigurnosti BiH i najvažniju promjenu koja je upravo sistem sigurnosti BiH ojačala, izgradila i dovela na funkcionalniji nivo. Kad je riječ o komandovanju, u samom vrhu se nalazi Predsjedništvo BiH, zatim Ministarstvo odbrane BiH, potom Zajednički štab OS BiH.

Predsjedništvo donosi odluke konsenzusom i nadležno je da:

- zahtijeva proglašenje ratnog stanja od Parlamentarne skupštine;
- zahtijeva proglašenje vanrednog stanja od Parlamentarne skupštine;
- uputi Oružane snage u operacije tokom rata, vanrednog stanja ili mirovnih operacija van zemlje, u skladu sa zakonom;
- ovlasti ministra odbrane Bosne i Hercegovine da naredi upotrebu i razmještaj Oružanih snaga;
- angažira vojne snage za pomoć civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće;
- određuje i mijenja veličinu i strukturu Oružanih snaga u skladu sa zakonom;
- utvrdi odgovarajuću nacionalnu zastupljenost u Oružanim snagama uzimajući u obzir posljednji popis stanovništva, operativnu gotovost, potrebe za popunjavanjem, moral

⁵⁴ http://www.mod.gov.ba/OS_BIH/Struktura/?id=21870, pristupljeno 27. 11. 2019.

i koheziju Oružanih snaga. Predsjedništvo će se posebno pobrinuti da se, osim u pješadiji, odgovarajuća nacionalna zastupljenost osigura i u jedinicama u drugim rodovima putem preciznog definiranja minimalne zastupljenosti lica u tim jedinicama;

- odobri organizaciju vojnih snaga za zadatke i misije;
- postavlja načelnika i zamjenike načelnika Zajedničkog štaba Oružanih snaga, komandanta i zamjenike komandanta Operativne komande Oružanih snaga i komandanta i zamjenike komandanta Komande za podršku Oružanih snaga;
- unapređuje profesionalna vojna lica u činove generala u Oružanim snagama;
- postavlja i smjenjuje generale u Oružanim snagama;
- smijeni načelnika ili zamjenike načelnika Zajedničkog štaba Oružanih snaga, komandanta ili zamjenike komandanta Operativne komande Oružanih snaga i komandanta i zamjenike komandanta Komande za podršku Oružanih snaga, na prijedlog ministra odbrane Bosne i Hercegovine;
- imenuje i smjenjuje vojnodiplomatske predstavnike i vojne predstavnike u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine i međunarodnim organizacijama kao i vojne predstavnike Bosne i Hercegovine u stranim, multinacionalnim ili međunarodnim vojnim komandama i drugim stranim, multinacionalnim ili međunarodnim institucijama;
- informira Parlamentarnu skupštinu o strateškim sigurnosnim i odbrambenim pitanjima;
- usvoji Sigurnosnu politiku i Odbrambenu politiku Bosne i Hercegovine s ciljem pružanja strateških smjernica u vanjskim poslovima i pitanjima odbrane.⁵⁵

Za vrijeme poplava (2014), kao najveće prirodne katastrofe koja je pogodila BiH i neka područja „pokosila“, OS BiH su stanovništvu BiH bile od velike pomoći. U razgovoru s N.N. licem, s područja Zenice, čiji je dom uništen za vrijeme poplava 2014. godine, navest ću neke odgovore.

Prije svega OS BiH, iako su stavljene na zadnje mjesto u reagiranju, bile su na raspolaganju sa svom svojom opremom, kadrom i resursima. Gotovo sve medicinske intervencije su realizovane pomoću helikoptera OS BiH. Pripadnici OS BiH su svojim zalaganjem pomagali u pravljenju nasipa od pijeska u cilju sprječavanja izlivanja rijeka. Vođene primarnim ciljem

⁵⁵ „Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine“, *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, 88/05, član. 12.

– spašavanje ljudskih života, OS BiH su djelovale kako ljudstvom tako i čamcima, kamionima, sanitetskim vozilima, utovarivačima itd. Nakon poplava, OS BiH su učestvovala u postavljanju mostova, sanaciji riječnih tokova i klizišta, te otklanjanju posljedica poplava. Zaključak N.N. lica bi bio: „OS BiH su mene i moju porodicu evakuisale helikopterom na sigurno, mojoj ženi i meni pružili medicinsku pomoć budući da smo oboje dijabetičari a našli smo se u nedostatku lijekova, mom sinu je jedan vojnik dao plišanog medu. Tad sam zaplakao. Bosna i Hercegovina može biti ponosna što ima ovako funkcionalne Oružane snage, a i ovako hrabre vojnike koji su ugrozili svoje živote kako bi pomogli mojoj porodici i još stotinama ugroženih porodica. Po završetku poplava, sanaciju smo dijelili po pola, vrativši se u na pola uništeni dom, hrabri momci mi nisu dozvolili da se umorim, te su nekoliko dana sami izvlačili naslage blata, prali podove i u svemu tome nudili nam razgovor i podršku. Oružane snage BiH su više od vojske.“⁵⁶

3.4. Unutrašnja sigurnost Bosne i Hercegovine

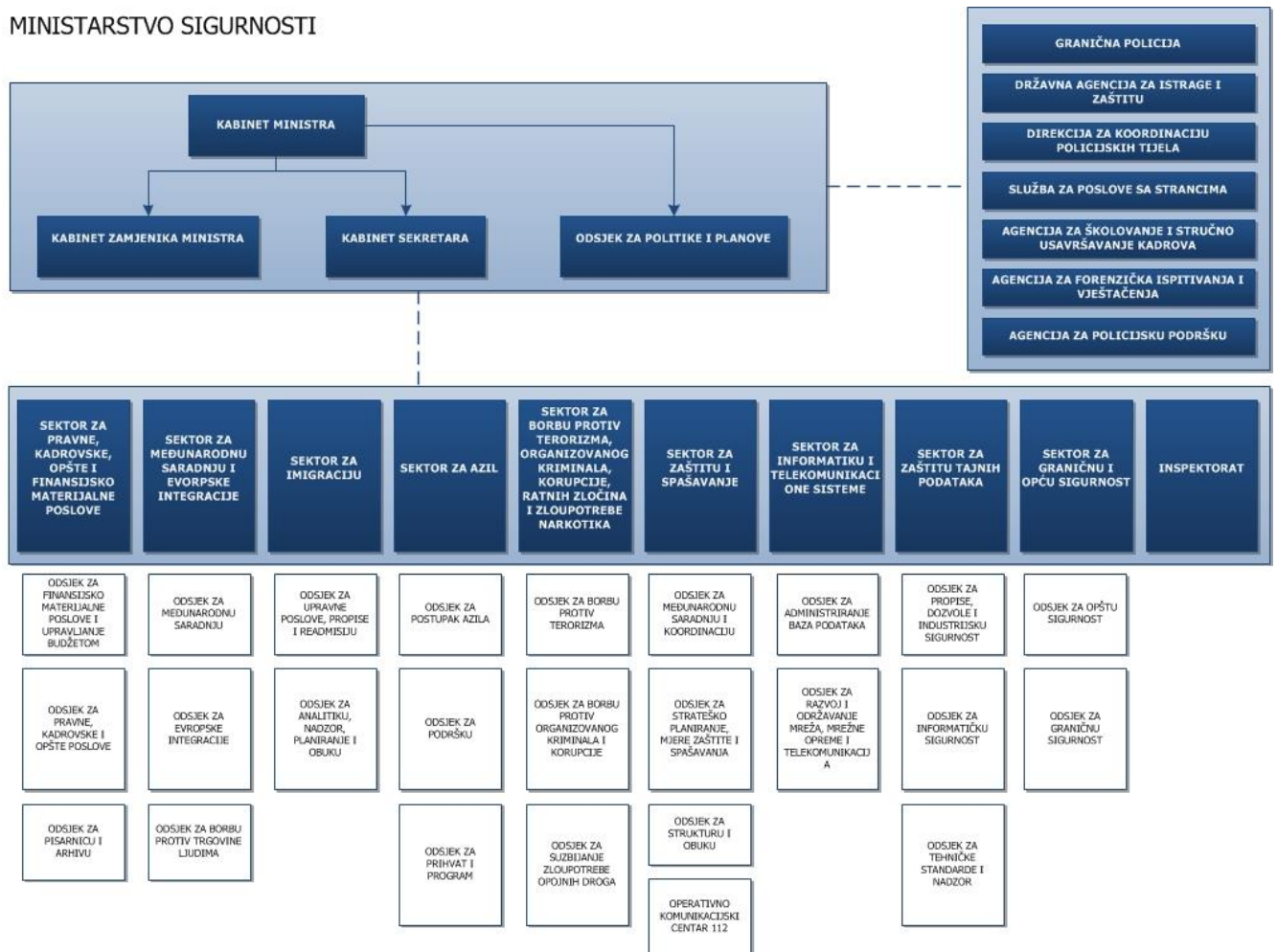
Najvažnija institucija, kada je riječ o unutrašnjoj sigurnosti BiH je Ministarstvo sigurnosti BiH, oformljeno 2002. godine. Ministarstvo sigurnosti BiH nadležno je za:

- zaštitu međunarodnih granica, unutrašnjih graničnih prijelaza i regulisanje prometa na graničnim prijelazima Bosne i Hercegovine;
- sprječavanje i otkrivanje počinitelaca krivičnih djela terorizma, trgovine drogom, krivotvorenja domaće i strane valute i trgovine ljudima i drugih krivičnih djela s međunarodnim ili međuentitetskim elementom;
- međunarodnu saradnju u svim oblastima iz nadležnosti Ministarstva (saradnja s INTERPOL-om, EUROPOL-om, SELEC, MARRI i dr);
- zaštitu lica i objekata;
- prikupljanje i korištenje podataka od značaja za sigurnost Bosne i Hercegovine;
- organizaciju i usaglašavanje aktivnosti entitetskih ministarstava unutrašnjih poslova i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine u ostvarivanju sigurnosnih zadataka u interesu Bosne i Hercegovine;
- provođenje međunarodnih obaveza i saradnju u provođenju civilne zaštite, koordiniranje djelovanja entitetskih službi civilne zaštite u BiH i usklađivanje njihovih planova za slučaj prirodne ili druge nesreće koje zahvataju teritoriju Bosne i Hercegovine, i donošenje programa i planova zaštite i spašavanja;

⁵⁶ Iz razgovora sa licem N.N., područje Zenice, intervju obavljen 20. 06. 2019.

- kreira, stara se i provodi politiku useljavanja i azila u Bosni i Hercegovini;
- uređuje procedure i način organizacije službe vezano za kretanje i boravak stranaca u Bosni i Hercegovini;
- pružanje podrške policijskim tijelima Bosne i Hercegovine;
- školovanje i stručno usavršavanje kadrova u skladu s potrebama policijskih tijela Bosne i Hercegovine i drugih službi i agencija iz oblasti sigurnosti;
- forenzička ispitivanja i vještačenja.⁵⁷

MINISTARSTVO SIGURNOSTI

Slika 6: Organigram Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine⁵⁸

Također, veliku saradnju, odnosno dio Ministarstva sigurnosti, predstavljaju i: Granična policija, Državna agencija za istrage i zaštitu, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela,

⁵⁷ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 7. marta 2003, str. 169.

⁵⁸ <http://www.msb.gov.ba/onama/organigram/default.aspx?id=1706&langTag=bs-BA>, pristupljeno: 03. 08. 2019.

Služba za poslove sa strancima, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova, Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja, Agencija za policijsku podršku.

3.4.1. Agencija za istrage i zaštitu (SIPA)

Agencija za istrage i zaštitu, osnovana 2002. godine, predviđena je za prikupljanje i obradu podataka i informacija koje su od značaja za državu Bosnu i Hercegovinu.

„Državna agencija za istrage i zaštitu, kao vodeća agencija za provođenje zakona u Bosni i Hercegovini, u saradnji sa drugim agencijama osigurat će najviši kvalitet usluga u oblasti sigurnosti građana i imovine.“⁵⁹

SIPA uspostavlja saradnju i s ostalim institucijama sigurnosti u državi i van nje, upravo zbog prirode neke istrage. Državna agencija za istrage i zaštitu gradi bolju perspektivu sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine kroz svoje neprekidne akcije i pronalaženja uzroka koji ugrožavaju nacionalnu sigurnost države i sigurnost građana. Zbog predanosti, dobre opremljenosti, odlične koordinacije i povezanosti te dobre organizacije i strategije unutar same agencije, SIPA bilježi veoma pozitivne i uspješne rezultate, a samim time, sistem sigurnosti čini funkcionalnijim. SIPA je omogućila građanima da prijave mogu izvršiti putem jedinstvenog broja za sve operatere 080 020 505, te je time olakšala komunikaciju na relaciji agencija–građanstvo. Tokom oktobra 2019. godine, zabilježen je 451 zaprimljen poziv, od kojeg su 22 poziva bila s vrlo korisnim informacijama.

Dolazimo do zaključka da će pomoć lokalnog stanovništva, dobra saradnja i davanje bitnih informacija, olakšati samu istragu koja kao rezultat ima „sklanjanje“ onog ko ugrožava sigurnost države i građana. SIPA bilježi velike uspjehe u raznim akcijama koje se tiču trgovine (krijumčarenja) ljudima, trgovine drogom, ratnih zločina, pranja novca itd. Zbog bolje učinkovitosti, efikasnosti i uspjeha, SIPA svake godine pravi plan, odnosno Program rada za tu godinu.

Analizirajući Program rada za 2019. godinu, većina ciljeva se smatra uspješno obavljenim, a najvažniji od ciljeva stoji da je *unapređenje sigurnosnog sektora u BiH*. U ciljeve se ubrajaju i programi zaštite svjedoka, zatim sigurnosne provjere na zahtjev institucija, intenzivnije tajno praćenje i tehničko snimanje osoba, transportnih sredstava i predmeta koji stoje u vezi s njima. Naravno, kao i svim drugim institucijama sigurnosti u Bosni i Hercegovini, pa tako i u

⁵⁹ <http://www.sipa.gov.ba/bs/o-nama/generalne-informacije>, pristupljeno 28. 11. 2019.

SIPI, postoje nedostaci i problemi koji su uglavnom finansijske prirode⁶⁰, ali i nedovoljne saradnje i mogućeg eskaliranja migrantske krize.

3.4.2. Granična policija Bosne i Hercegovine (GP BiH)

Granična policija BiH uspostavljena je na osnovu Zakona o Državnoj graničnoj službi BiH koji je, u skladu sa svojim ovlaštenjima, 13. januara 2000. godine donio visoki predstavnik u BiH, Wolfgang Petritsch.⁶¹ Važi za prvu multietničku policijsku agenciju na državnom nivou. Glavna nadležnost koja je karakteriše jeste nadzor i kontrola graničnih prelaza u BiH.

Uprkos problemima koji su manje ili više bili prisutni svih prethodnih godina, poput nedovoljnog broja službenika, loše infrastrukture i nedovoljnih budžetskih sredstava za razvojne projekte, Granična policija je pokazala sposobnost da graničnu kontrolu i nadzor državne granice obavlja u skladu s najvišim europskim standardima. Granična kontrola obavlja se na 83 granična prijelaza, od kojih je 55 međunarodnih i 28 za pogranični saobraćaj. Vremenom, Granična policija je postala savremena policijska agencija koja je samostalno i u saradnji s drugim institucijama učinila mnogo na suzbijanju ilegalnih migracija, te u borbi protiv svih vrsta prekograničnog kriminala, što je doprinijelo stvaranju i održavanju sigurnosti državne granice, a time i opće sigurnosti u našoj zemlji i njenom okruženju.⁶²

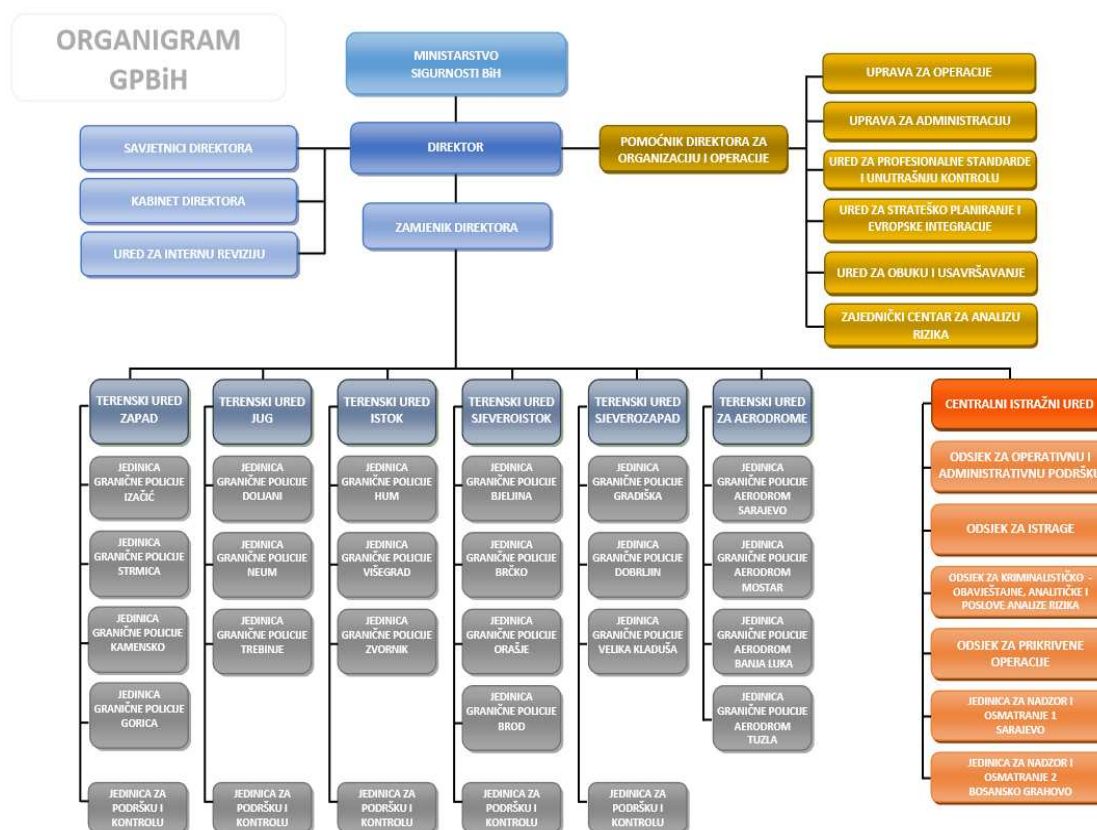
Ključni prioriteti sistema sigurnosti bi bili: adekvatno kadrovski popuniti GP BiH, otkloniti nedostatke u pogledu infrastrukture i opreme koja se koristi za granične provjere, opremiti GP BiH za izvršavanje poslova nadzora granice te nastaviti s daljnjom optimizacijom informaciono-komunikacionog sistema GP BiH.⁶³

⁶⁰ Mogući problemi i rizici prilikom provođenja Programa rada Agencije u 2019. godini su: nedovoljna koordinacija u razmjeni obavještajnih podataka, ograničavanje eksternog popunjavanja kvalitetnim policijskim kadrovima (finansijska ograničenja, zakonska ograničenja), nedostatak finansijskih sredstava za rješavanje trajnog smještaja dislociranih organizacionih jedinica, nedostatak finansijskih sredstava za obnavljanje IT opreme, nedostatak finansijskih sredstava i stručnih kadrova za razvijanje vlastitih baza podataka, moguće eskaliranje migrantske krize izazvane aktiviranjem „balkanske rute“. (*Program rada Državne agencije za istrage i zaštitu*, str. 8.)

⁶¹ <http://www.granpol.gov.ba/Content/Read/49?title=Historijjat>, pristupljeno 17. 07. 2019.

⁶² <http://www.granpol.gov.ba/Content/Read/10?title=Onama>, pristupljeno 17. 07. 2019.

⁶³ <http://msb.gov.ba/PDF/050720196.pdf>, pristupljeno 13. 12. 2019.

Slika 7: Organigram Granične policije BiH⁶⁴

3.4.3. Policija Bosne i Hercegovine

Reforma policije, pored reformisanja Oružanih snaga BiH, predstavlja veoma važan događaj za sistem sigurnosti BiH. Reforma policijskih snaga je vezana za stvaranje pretpostavki za ulazak u Evropsku uniju.⁶⁵

Reforma je kao prvi prioritetni cilj imala osigurati što bolje provođenje ljudskih prava i jačanje sigurnosti. Prije svega došlo je do demobilisanja većine policijskih službenika, te strukturalne reforme policije koja se sastojala od entitetskih Ministarstava unutrašnjih poslova, policije Brčko Distrikta, te kantonalnih MUP-ova. Jedan od glavnih i ujedno najvažnijih uslova za ulazak BiH u NATO, pa i u EU, jeste poboljšanje rada policije odnosno policijskih snaga, a to podrazumijeva poboljšanje sigurnosti građana, ažurniji pristup razrješavanju krivičnih djela, veći, bolji i opremljeniji policijski kadar, te brže djelovanje i koordiniranje.

⁶⁴ <http://www.granpol.gov.ba/Content/Read/13?title=Organizacija>, pristupljeno: 17. 07. 2019.

⁶⁵ Cikotić, Selmo (2013), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 45.

Ono što je bitno za naglasiti jeste da policijske snage cijele države ipak uspijevaju odgovoriti na ometanje i ugrožavanje sigurnosti u državi. Samo tokom 2019. godine, istražujući i prateći medije (internet i TV), desilo se više akcija u kojima su policijski službenici svojim zalaganjem uspjeli da spriječe daljnje ugrožavanje sigurnosti. Rasvijetljeni su mnogi slučajevi u vezi s trgovinom i stavljanjem u promet opojnih droga, riješeni su mnogi slučajevi nasilja u porodici, korupcije, ubistava, krađa itd. Policijski službenici, kako bi sigurnost učinili održivom i sigurnosnom sistemu omogućili bolju perspektivu, trebaju i pomoć građana. Prije svega trebaju veće poštovanje i povjerenje građanstva, a zatim i bolju saradnju. Svjedoci smo čestih napada na policijske službenike koji nikako nisu i ne smiju biti opravdavajući, prije svega zbog toga što i u policijskim strukturama mora biti osigurano regularno zastupanje i provođenje ljudskih prava. Poseban naglasak bismo stavili na prava policijskih službenica koje su vidno na meti pojave zvane diskriminacija.

Policijskim službenicama, kao važnim pripadnicima policijskih struktura u BiH i samim tim i sigurnosnog sistema BiH, potrebna je veća zaštita jer su iste često meta raznih vidova ugrožavanja prilikom obavljanja svojih svakodnevnih zadataka.

Policija na neki način, pored OS, predstavlja ogledalo sigurnosnog sistema jedne države i društva te stoga ona mora predstavljati i biti primjer ponašanja svakom građaninu.

Poredeći podatke vezane za slučajeve ugrožavanja rada policijskih službenika i službenica u BiH s podacima zemalja koje važe za zemlje s dobrom perspektivom sigurnosnog sistema, može se primijetiti razlika. U nastavku, navest ću zastupljenost žena u policijskim strukturama BiH.

Br.	POLICIJSKI ORGAN	ZASTUPLJENOST ŽENA
1.	SIPA	75 ili 15.12%
2.	MUP KS	138 ili 10.13%
3.	FUP	49 ili 9.35%
4.	MUP TK	126 ili 9.08%
5.	MUP RS	486 ili 9.01%
6.	MUP ZDK	95 ili 8.70%
7.	MUP BPK	13 ili 8.33%
8.	MUP Posavskog kantona	12 ili 8%
9.	MUP Kantona 10	23 ili 7.88%
10.	GP BiH	147 ili 7.78%

11.	MUP USK	57 ili 7.51%
12.	MUP ZHK	14 ili 6%
13.	Policija BD BiH	14 ili 5.53%
14.	MUP HNK	34 ili 5.32%
15.	DKPT	36 ili 5.25%
16.	MUP SBK	40 ili 5.06%

Prateći UN-ovu Rezoluciju 1325, primjetno je da žene imaju važnu ulogu u rješavanju konflikta, te sve važne svjetske institucije moraju osigurati prisutnost žena pri donošenju odluka iz oblasti sigurnosti. Tako je i u sistemu sigurnosti Bosne i Hercegovine potrebno povećati broj uposlenih ženskih službenica kako bi isti uskladio po brojnosti na sisteme sigurnosti ostalih svjetskih sila.

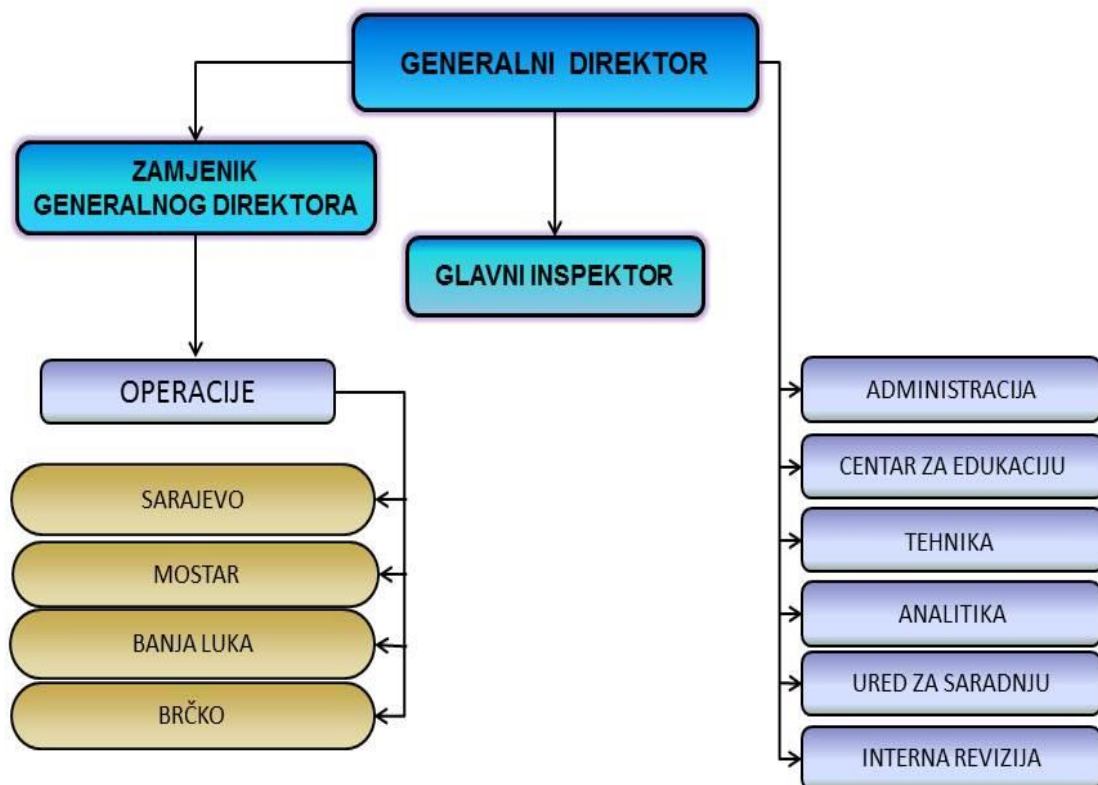
3.4.4. Obavještajno-sigurnosna agencija (OSA/OBA)

Obavještajno-sigurnosna agencija (OSA) je počela s radom 01. 06. 2004. godine i djeluje kroz četiri predstavnička ureda: u Mostaru, Banja Luci, Sarajevu i Brčkom.

Nadležnosti OSA-e BiH su jasno definirane i to su: obavještajno-sigurnosna agencija BiH odgovorna je za prikupljanje obavještajnih podataka u vezi s prijetnjama po sigurnost Bosne i Hercegovine, kako unutar, tako i van države. Agencija je odgovorna za analiziranje prikupljenih podataka i njihovo prenošenje ovlaštenim dužnosnicima i tijelima (najviši organi vlasti i njihovi predstavnici), kao i za prikupljanje i analiziranje i prenošenje obavještajnih podataka sa svrhom pružanja pomoći ovlaštenim službenim licima, kako je definirano zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini, te ostalim mjerodavnim tijelima u BiH, kada je to potrebno radi suzbijanja prijetnji po sigurnost Bosne i Hercegovine. Zakonom su jasno definirane „prijetnje po sigurnost Bosne i Hercegovine“. U tom kontekstu, kao takve smatrat će se prijetnje suverenitetu, teritorijalnom integritetu, ustavnom poretku, osnovama ekonomske stabilnosti BiH, kao i prijetnje po globalnu sigurnost koje su štetne po Bosnu i Hercegovinu (ali i za region, EU i svijet u cjelini). Radi se o prijetnjama sa aspekta terorizma, uključujući međunarodni terorizam; prijetnjama sa aspekta špijunaže usmjerene protiv Bosne i Hercegovine ili štetne po sigurnost BiH na bilo koji drugi način; prijetnjama sa aspekta sabotaza usmjerenih protiv vitalne nacionalne infrastrukture Bosne i Hercegovine ili na drugi način usmjerenih protiv BiH; prijetnjama sa aspekta organiziranog kriminala usmjerenog protiv Bosne i Hercegovine ili štetnog po sigurnost BiH na bilo koji drugi način; prijetnjama sa aspekta trgovine drogama, oružjem i ljudima usmjerenim protiv Bosne i Hercegovine ili

štetne po sigurnost BiH na bilo koji drugi način; prijetnjama sa aspekta nezakonite međunarodne proizvodnje oružja za masovno uništenje, ili njihovih komponenti, kao i materijala i uređaja koji su potrebni za njihovu proizvodnju; prijetnjama sa aspekta nezakonite trgovine proizvodima i tehnologijama koje su pod međunarodnom kontrolom; prijetnjama sa aspekta radnji kažnjivih po međunarodnom humanitarnom pravu i prijetnjama sa aspekta djela organiziranog nasilja ili zastrašivanja nacionalnih ili vjerskih grupa u Bosni i Hercegovini.⁶⁶

Unutrašnja organizacija Agencije

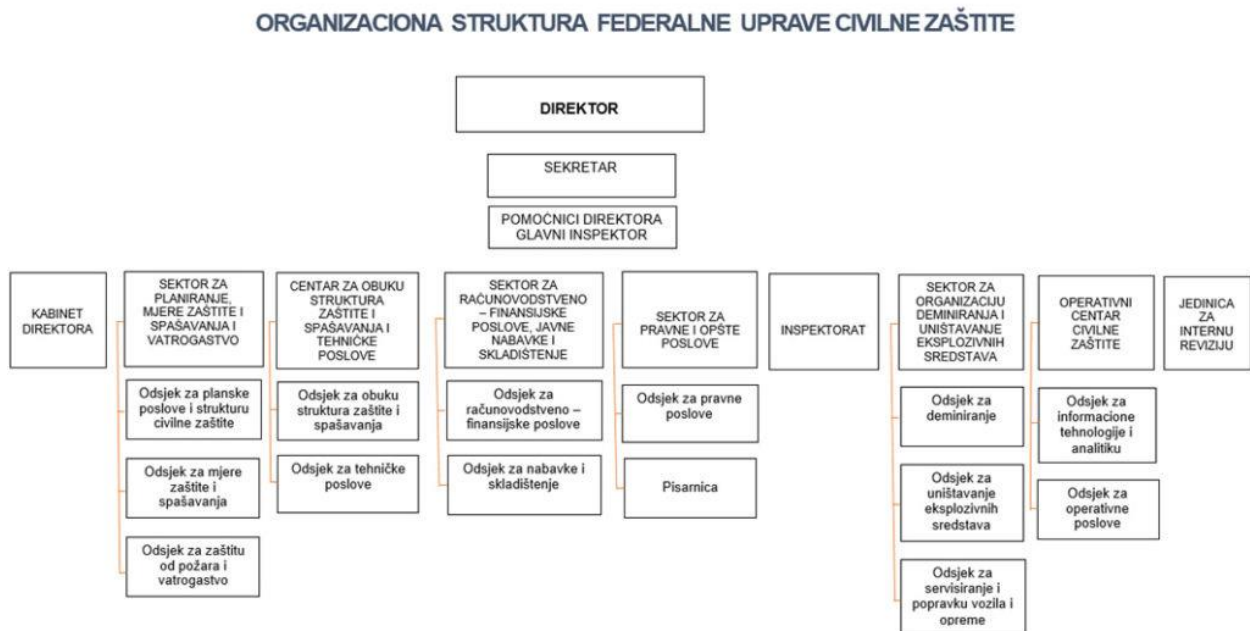

Slika 8: Unutrašnja organizacija OSA-e⁶⁷

⁶⁶ <http://www.osa-oba.gov.ba/nadlb.html>, pristupljeno 07. 12. 2019.

⁶⁷ Ibid., pristupljeno 07. 12. 2019.

Kad je riječ o civilnoj zaštiti, ograničit ćemo se na Federalnu upravu civilne zaštite (FUCZ) i njene aktivnosti.

Slika 9: Organizaciona struktura Federalne uprave civilne zaštite⁶⁸

Kroz intervju s direktorom FUCZ-a u BiH, realiziranog 24. 12. 2019. godine u prostorijama FUCZ-a, dolazi se do saznanja koliko je ustvari CZ bitna za kompletan sektor sigurnosti, te koliko je važno jačanje svijesti kod građana o nesrećama i sigurnosnim rizicima. FUCZ funkcioniše putem decentraliziranog sistema (od lokalnog do državnog nivoa) i na osnovu trenutnog pregleda svi nivoi bilježe veoma dobru saradnju. Ono za šta se CZ zalaže i šta joj predstavlja prioritet je svakako deminiranje, odnosno uklanjanje mina, granata, bombi i oružja s nekih područja koje bi mogle ugroziti sigurnost građana. Pored uklanjanja mina koje, 24 godine nakon rata, i dalje uzrokuju nesreće sa smrtnim ishodom, tu su i sprječavanje požara, odnosno odgovor na požare na otvorenim područjima, potrage za nestalim osobama i poplave.

Na pitanje: „S kojim problemima se najčešće susreće CZ pa i ostale institucije iz sektora sigurnosti BiH; da li su to finansije, kadar, korupcija ili uplitanje političkih ideja?“, direktor FUCZ-a BiH daje sljedeći odgovor: „Nikad ne možemo kupiti ono što nam u potpunosti treba. Kvalitetni ljudi, kvalitetna oprema, a zatim i osposobljavanje tih ljudi i dobar trening dovode do uspjeha i krajnjeg cilja. Oprema se treba obnavljati, kao i kadar, ljudi odlaze u penziju, to je jedan ciklus koji je kontinuiran i koji zahtjeva visoko razumijevanje od strane

⁶⁸ <http://www.fucz.gov.ba/organizaciona-struktura/>, pristupljeno: 07. 12. 2019.

vlasti. FUCZ ima dobru saradnju sa organima vlasti, radimo u interesu građana i poštujemo sve odluke, prijedloge i preporuke vlade, kao što i oni poštuju naše ideje i zamisli. Veliki problem je taj što ljudi nepromišljeno sami sebi remete sigurnost, samovoljno djeluju i rade neke stvari što izazove nesreću. Veliki broj požara nama se prijavljuje od petka popodne do nedjelje uvečer kada ljudi rade na svojim imanjima i nepromišljeno prave požar. Također, protivzakonita sječa šuma uništava planinske i šumske puteve koji služe za transport robe i osoba. Smanjuju korita rijeka izgradnjom kojekakvih objekata čime ubrzavaju tok rijeke koji stvara problem stanovništvu. Neodgovornost je ta koja nas vodi u probleme. Da toga nema, sistem sigurnosti BiH bi mnogo uspješnije funkcionisao.“⁶⁹

Svijest o nesreći i sigurnosnom riziku se može postići kroz škole, obrazovni sistem, edukacijom nastavnog osoblja i učenika – kako odgovoriti na nesreću. U Japanu, u kojem se svakodnevno dešavaju nesreće (klizišta, zemljotresi, poplave), nakon nastanka nesreće, prva 72 sata ljudi se sami nose s nesrećom dok se ne uključi i državni aparat. U sigurnosnim rizicima ljudi moraju biti svjesni da se nalaze u nesreći, ali i šta je to što prvo trebaju poduzeti.

„Ne postoji junačenje, samo svijest o nesreći i pravilan odgovor. Nesreća se možda nekad ne može zaustaviti, ali se može imati pravilan odgovor i odgovarajući kapaciteti za tu nesreću.“⁷⁰

„Bosna i Hercegovina i njeno stanovništvo nije ništa manje ili više sigurnije od Talijana, Mađara, Srba, Hrvata itd. U nekom dijelu, možda su to razvijenije zemlje, ali osvrnuvši se na nedavne događaje, i u Italiji i u Francuskoj se dešavaju poplave, kao što su se dešavale i u Bosni i Hercegovini. Ne postoji kišobran koji bi stajao iznad naše zemlje kako bi je zaštitio. Pravilan odgovor na nesreću, svjesnost građana i kapacitet mogu spriječiti veliki rizik.“⁷¹

3.4.5. *Inspekcije i carine*

Od 2005. godine u okviru Bosne i Hercegovine funkcionira jedinstveni carinski sistem, čiji su osnovni elementi utvrđeni Zakonom o carinskoj politici BiH koji se primjenjuje na cijeloj teritoriji BiH. Carina se zajedno sa ostalim vrstama indirektnih poreza uplaćuje na Jedinstveni račun Uprave za indirektno oporezivanje. Zakon o porezu na dodanu vrijednost u primjeni je u Bosni i Hercegovini od 01. 01. 2006. godine.

⁶⁹ Iz razgovora s direktorom FUCZ-a, Fahrudinom Solakom, intervju obavljen 24. 12. 2019.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Ibid.

Zakon o porezu na dodanu vrijednost u BiH s domaćim ekspertima radili su službenici CAFAO-a (Customs and Fiscal Assistance Office), koji su dolazili iz poreznih i carinskih uprava zemalja Evropske unije. Zakon o porezu na dodanu vrijednost u BiH ima jedinstvenu poreznu stopu u iznosu od 17%, dok je 0% PDV-a predviđeno samo na izvoz, čime država stimulira izvozno orijentirana preduzeća. Uvođenje poreza na dodanu vrijednost u Bosnu i Hercegovinu rezultiralo je i značajnim povećanjem prikupljenih prihoda po osnovu PDV-a.⁷²

Kada je riječ o inspekcijama, bitno je naglasiti da se inspekcijским nadzorom osigurava zakonitost i zaštita javnog i privatnog interesa u skladu sa zakonom. Uloga inspekcijskog nadzora je da djeluje i preventivno radi na podsticanju društvene discipline u izvršavanju propisima određenih obaveza. Nadzor nad radom Federalne uprave za inspekcijske poslove vrši Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, a Vlada kantona nadzor nad radom Kantonalne uprave za inspekcijske poslove.

3.4.6. Pravosudni sistem Bosne i Hercegovine

Pravosudni sistem Bosne i Hercegovine se uglavnom odnosi na sve sudove BiH i na njihovo funkcionisanje u pogledu sigurnosti države i građana, kao i zaokruživanja kompletne slike o nekom sigurnosnom događaju, riziku ili posljedici. Na nivou države BiH, pravosudne institucije koje djeluju su: Sud BiH, Tužilaštvo BiH, Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH, te Ustavni sud BiH.

Sud BiH je formiran 2000. godine, a Tužilaštvo BiH 2002 godine.⁷³ Zakon o Sudu Bosne i Hercegovine, koji je nametnut odlukom Visokog predstavnika, usvojila je Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, a to je bilo neophodno kako bi se osiguralo provođenje nadležnosti države Bosne i Hercegovine, poštivanje ljudskih prava i vladavine zakona na njenoj teritoriji. Bitno za spomenuti je uticaj i doprinos Međunarodne zajednice kroz angažman međunarodnih sudija koji su svojim iskustvom i znanjem doprinijeli izgradnji modernog i efikasnog Suda koji u svom radu primjenjuje najviše međunarodne standarde i principe. Priznanje profesionalnog rada i poštivanje visokih standarda u krivičnim procesima pred Sudom BiH ogleda se i u odlukama Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, koji je ustupao Sudu BiH nekoliko predmeta, što je opet za Sud BiH bilo veliko priznanje. Sud BiH ima tri odjeljenja: krivično, upravno i apelaciono.

⁷² <http://www.new.uino.gov.ba/bs/Carina>, pristupljeno 26. 04. 2020.

⁷³ *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 24/04.

Ono što je važno za naglasiti jeste – da predstavnici vlasti BiH moraju biti odgovorni građanima, a ne političkim strankama. Pravosudni zvaničnici ne smiju biti ovisni o političkim interesima. Prisustvovanje na pojedinim političkim skupovima od strane predstavnika pravosudnog sistema svakako da umanjuje povjerenje građana BiH. Također, donošenje nekih odluka i zaključaka u Sudu predstavlja udovoljavanje određenim političkim strankama i nosiocima tih stranaka, što opet predstavlja neprofesionalno funkcionisanje, samim tim i nedovoljno dobro funkcionisanje sistema sigurnosti. Ustavni sud BiH je imao važnu ulogu u demokratskoj tranziciji BiH, naročito kad je riječ o poništavanju zakona u situacijama kada je takvo postupanje bilo razumna opcija. S druge strane, kvalitativni pristup pokazuje da Sud, naročito u prvom postratnom periodu jeste bio aktivan na području jačanja izuzetno slabe centralne države. Dublja analiza pokazuje da je Sud u važnim predmetima pokazivao ne samo aktivizam i sklonost već i spremnost da zbog nekih drugih ciljeva i vrijednosti podrži zakone i politike koje su mogle biti i problematične.

Tokom 2019. godine, donesena je samo jedna presuda za korupciju u predmetima koje vodi Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, a tuženi je oslobođen.⁷⁴

3.5. Privatna sigurnost

Privatna zaštita predstavlja vid zaštite postojan na našem prostoru radi zaštite ljudi i imovine. Privatne agencije „kupuju“ (plaćaju) obučene ljude koji u kombinaciji s tehnikom daju izvanredne rezultate.⁷⁵ Sigurnost pojedinca, kao primarni cilj države ispunjava se i kroz djelovanje privatnih agencija. Prateći historiju čovječanstva i razvoja ljudskog roda, primjetno je prije svega da je oduvijek postojala potreba za sigurnošću, koja se u takvim zajednicama ispunjavala na raznolike načine. Zaštita je podrazumijevala da se glavni vođa plemena bavi očuvanjem sigurnosti kroz „raspoređivanje“ članova plemena/zajednice na raznim poslovima (čuvanje stoke, briga i čuvanje teritorije i prostora življenja od rizika, čuvanje porodice, odnosno članova plemena). Razvojem, modernizacijom, usavršavanjem tehnike i tehnologije te „svjetskim čudima“, sve to je dovedeno na viši nivo. Počelo se proizvoditi modernije oružje, nastajale su prve države/gradovi koji su svoje potencijale ulagali u sigurnost i zaštitu ljudi i prostora. Kasnije su nastajale i armije, odbrambene strukture, pa i model „privatne zaštite“ koji je učinio poboljšanje u sigurnosnom sektoru. Bez

⁷⁴ <https://www.slobodnaevropa.org/a/30650911.html>, pristupljeno 12. 02. 2020.

⁷⁵ Posljednjih godina privatna zaštita u kombinaciji *obučeni čovjek i tehnika* daje i više nego izvanredne rezultate. Naposljetku, ovo je usluga kao i svaka druga, na tržištu se nudi, s jedne strane, i kupuje, s druge strane, od tražioca usluga. (Cikotić, Selmo; Smajić, Mirza; Delić, Haris; Subašić, Nihad (2018), *Nacionalna sigurnost i privatna zaštita*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, str. 58.)

osjećaja privatne sigurnosti koji je sastavni dio historije egzistencije današnja ljudska vrsta ne bi opstala kao takva i iz tog razloga privatnoj sigurnosti dajemo primarno mjesto unutar etimologije zanata.

Karakteristike privatne zaštite bile bi: zaštita ljudi, pojedinaca i grupa te imovine od različitih oblika ugrožavanja. Može se dodati da privatna zaštita predstavlja na neki način dodatak sigurnosti koje pružaju državne institucije i organi sigurnosti.⁷⁶

Može biti fizička i tehnička: fizička zaštita podrazumijeva „blisku zaštitu ljudi i imovine od uništenja, oštećenja, krađe i drugih oblika opasnog ili štetnog djelovanja na zdravlje i život ljudi, odnosno na imovinu“. Tehnička zaštita je „zaštita ljudi i imovine tehničkim sredstvima i opremom namijenjenom za te potrebe“.⁷⁷

Privatna zaštita u Bosni i Hercegovini predstavlja važan činitelj u sistemu sigurnosti. U Bosni i Hercegovini djeluje nekoliko agencija koje svojom opremljenošću i kadrom čine značajnije napore u procesu izgradnje bolje perspektive za sistem sigurnosti. Kada je riječ o boljoj funkcionalnosti sistema sigurnosti BiH, što je i tema ovog rada, naglasak se stavlja na privatne agencije koje iza sebe imaju mnogo tzv. „akcija“ i odgovora na sigurnosne rizike i napade. Kao problem mogu se navesti male plate u privatnim agencijama, a prekomjeren broj radnih sati koji upravo „tjeraju“ vrlo sposobne zaštitare (muškarce i žene) van granica BiH. Svjedoci smo i čestih napada na zaštitare, koji nažalost, ponekad, nisu dovoljno opremljeni ili obučeni da odgovore na napad, za šta se može kriviti sama agencija. Ratovima, raznim drugim konfliktima, pojavom i porastom kriminala, prve privatne agencije su formirane u Engleskoj, a zatim i u SAD-u.

Privatni detektiv, odnosno privatna detektivska djelatnost, podrazumijeva prikupljanje dozvoljenih podataka o licima, predmetima i uspješnosti poslovanja pravnih lica ili samostalnih privrednika. Ovakav vid organizacije u BiH nalazimo u manjim kompanijama s malim brojem zaposlenih.⁷⁸

Godine 2002., privatizacijom agencija za zaštitu ljudi i imovine u BiH, došlo je do značajnog pomaka u funkcionalnosti sigurnosnog sistema. Problemi se susreću u teritorijalnom

⁷⁶ Ono što odlikuje privatnu zaštitu jeste činjenica da je ova zaštita dopuna sigurnosti koju pružaju državni organi vanjske i unutrašnje sigurnosti. (Cikotić, Selmo; Smajić, Mirza; Delić, Haris; Subašić, Nihad (2018), *Nacionalna sigurnost i privatna zaštita*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, str. 68.)

⁷⁷ Ibid., str. 71.

⁷⁸ Kržalić, Armin (2009), *Stanje privatne sigurnosti u Bosni i Hercegovini*, Centar za sigurnosne studije, Sarajevo, str. 12.

raspoređivanju; ukoliko se agencija otvara na području Kantona Sarajevo, to ne znači da dobija odobrenje za rad na teritoriji cijele FBiH.⁷⁹

Zakoni u FBiH i u RS-u imaju dosta neslaganja što predstavlja usporavanje procesa funkcionalnosti sistema sigurnosti BiH. Gledajući s druge strane, evidentno je da privatne agencije u BiH pružaju razne usluge: od osiguranja područja i ljudi prilikom važnih manifestacija i događaja, osiguranja prilikom transporta novca i oružja, do održavanja alarmnih sistema. To sve ukazuje da privatna sigurnost doprinosi funkcionalnosti sigurnosnog sistema; kroz uspješno obavljanje akcija i izvršavanje zadataka predstavljaju značajnu kariku u izgradnji bolje perspektive funkcionalnosti sistema sigurnosti BiH.

3.6. Sigurnosno samoorganiziranje društva

U sigurnosno samoorganiziranje društva spadaju različite organizacije i grupe, oformljene u skladu sa sigurnosnim potrebama države i društva. U svakoj oblasti, pa tako i u oblasti sigurnosti, društvo predstavlja važan i uticajan faktor. U nastavku rada govorit će se o različitim oblicima samoorganiziranja bh. društva u organizacije koje su i u prošlosti, a i trenutno, velika podrška državnim sigurnosnim institucijama i organima. Tu spadaju: izviđačka društva, plivačke grupe, dobrovoljna vatrogasna društva, planinarska društva, lovačka društva itd.

Takve organizacije uglavnom pružaju pomoć lokalnom stanovništvu u slučaju iznenadnih prirodnih i tehnoloških nepogoda i katastrofa (poplave, požari, zemljotresi itd). Pristup bilo kojoj organizaciji je zasnovan na principu dobrovoljnosti, a sve u svrhu zajedničkog interesa – spašavanja ljudi. Sve te organizacije uglavnom funkcionišu kroz donacije od strane različitih donatora i time osiguravaju potrebnu opremu. Jedna od takvih je i Gorska služba spašavanja koja pomaže ugroženom stanovništvu u slučaju sigurnosnih rizika kao što su: nesreće u planinskim područjima, stijenama, speleološkim objektima, strmim i teško prohodnim terenima, te nesreće koje se dogode u posebno teškim vremenskim prilikama (snijeg, hladnoća, led, magla i sl). Iza sebe bilježe mnoštvo uspješnih akcija spašavanja i to je jedan od faktora koji sistem sigurnosti BiH čini funkcionalnim.

Samoorganiziranje društva svakako da pomaže sistemu sigurnosti BiH, te organima i institucijama u izvršavanju pojedinih akcija. Za bolje funkcionisanje sistema sigurnosti BiH

⁷⁹ Isti slučaj je i u Republici Srpskoj, s tim da ova nadležnost ne izlazi van okvira Centra javne bezbjednosti u kojem ste registrovani. (Kržalić, Armin (2009), *Stanje privatne sigurnosti u Bosni i Hercegovini*, Centar za sigurnosne studije, Sarajevo, str. 18.)

potrebno je više ulaganja i donacija u pomenuta društva koja su u trenucima nezgode bliža i sposobnija da reaguju, a sve u korist sigurnosti, zaštite i pomoći stanovništvu.

4. SIGURNOSNI IZAZOVI I RIZICI U BOSNI I HERCEGOVINI

Sigurnosni izazovi i rizici predstavljaju sve prirodne i društvene situacije koje narušavaju sigurnost u BiH. Izazovi su razni i mogu biti uzrokovani prirodnim zakonom ili društvenim, tj. čovjekovim djelovanjem. Poznati sigurnosni izazovi koji su pogodili BiH, ne tako davno, 2014. godine, su poplave koje i nakon pet godina bilježe velike posljedice. Angažiranost svih sigurnosnih struktura za vrijeme poplava ne treba puno objašnjavati; dovoljno je reći da su sve sigurnosne strukture bile na raspolaganju. Također, u sigurnosne izazove spadaju i korupcija, kao i terorizam. Korupcija donosi ekonomsko osiromašenje građana, socijalnu nepravdu kao i nezaposlenost.

Bosna i Hercegovina je zemlja koja ni dva desetljeća nakon krvavog rata nije prestala biti brigom i arbitražom svjetskih ekonomsko-političkih moćnika – država, institucija i pojedinaca. Međutim, iako ona ima staratelja (OHR), ipak se i interno i eksterno smatra kako su za sve (za političku, ekonomsku, sigurnosnu i svaku drugu nestabilnost i probleme) krivi isključivo domaći političari. Na pitanje kako je to moguće i zašto je jedna tako mala i siromašna zemlja toliko politički komplicirana, razjedinjena i nestabilna – najbolji je odgovor možda ponudio jedan poznati bosanskohercegovački književnik i pjesnik koji je nekom prilikom, kritički procjenjujući stanje u državi i ponašanje naših političara, pojasnio suštinu: problem je, kaže (parafraziram), što se naši političari međusobno prvo žestoko posvađaju oko dobiti, pa se onda definitivno razidu ideološki. Tako se ekonomska pitanja u lošoj izvedbi prenose na politički plan, a onda u takvim prilikama ostaje ogroman prostor i za sigurnosne probleme i za svakovrsnu nestabilnost.⁸⁰

Razne ideologije protiv postojanja i opstanka BiH su itekako narušavale integritet i sigurnost države. Odnosi sa susjedima su važan faktor za sigurnost svake zemlje, tako i Bosne i Hercegovine. Specifična situacija u kojoj se nalazi BiH dodatno zahtjeva potrebu za dobrim odnosima i saradnjom sa susjednim zemljama i njihovim narodom. Srpska politika u prošlosti, ideja za izgradnjom jedinstvene Srbije, itekako je poremetila sigurno okruženje u

⁸⁰ Alispahić, Bakir (2014), *Sigurnost i stabilnost kao globalni izazov*, Časopis za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Godište XIV, Broj 1-2, Sarajevo, str. 27-32.

Bosni i Hercegovini, pokrenula rat i napravila najviše štete i gubitaka u ljudstvu i na njenoj teritoriji.

Organizovani kriminal u BiH, kao i korupcija, imaju negativne ishode na sve zemlje u svijetu, bez obzira na njihov politički sistem i stepen njihovog razvoja. Porastom broja kriminalnih grupa i korupcije, samim tim i narušavanja sigurnosti u državi, došlo je ipak do pozitivnih posljedičnih aktivnosti, kao što su saradnja s međunarodnim institucijama i agencijama u cilju sprječavanja takvih pojava. Oblici kriminala i korupcije su brojni, a razvijaju se i mijenjaju vremenom i prilagođavaju novim društvenim odnosima. Organizirani kriminal se ne ispoljava na isti način i istim intenzitetom u državama. U pojedinim državama, pa i u Bosni i Hercegovini, nailazi se na problem u borbi protiv korupcije i kriminala, a to je povezanost kriminalnih grupa s državom i njenim organima, ili pojedincima, jedinkama koje su dio države, vlasti ili konkretno sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine. Ono što se izdvaja kao najjača karika u procesu borbe protiv kriminala i korupcije jeste aktivnost građana i njihov doprinos, te iznošenje svih mogućih saznanja o postojanju ili mogućnosti postojanja i djelovanja neke kriminalne grupe.

Konvencionalne vojne prijetnje su jedan od najozbiljnijih izazova za sigurnost svake države. U slučaju Bosne i Hercegovine one se posebno trebaju analizirati u kontekstu ideologija koje su i ranije pokazivale sklonost da upotrebom sile ostvaruju svoje interese na štetu BiH.

Terorizam je zbog više svojih specifičnosti jedna od najraširenijih sigurnosnih prijetnji u svijetu. Postojanje političkih ciljeva, kao i namjere da se sijaanjem straha efekti terorističkih akata projektuju znatno šire od samih grupa na kojima se manifestiraju teroristički akti, terorizam daje potreban značaj i budi interes u mnogim dijelovima svijeta. Govoreći o terorizmu u BiH, hronologija terorističkih napada u BiH bi izgledala ovako:

Godine 1995., završetkom rata, desio se napad koji je povezan s radikalnim islamistima, kada je nestao UNPROFOR-ov službenik William Jefferson čije tijelo je nađeno poslije nekog vremena. Drugi napad se desio 1997. godine u Mostaru, aktiviranjem auto-bombe gdje je povrijeđeno 30-ak osoba. Sljedeći napad se desio u Kostajnici (Konjic), 2002. godine, napadom Muamera Topalovića na porodicu Anđelić kojim je ubio tri osobe. Istragom je dokazano da je sam čin izvršen iz vjerskog fanatizma. Godine 2007., bio je planiran bombaški napad od strane Mirsada Bektaševića i još tri osobe. Godine 2008., također se planirao i pripremao bombaški napad na Katoličku crkvu i Vladu RS-a, kada je uhapšena grupa Rijada Rustempašića. Godine 2010., desio se strahovit napad na policijsku stanicu u

Bugojnu od strane grupe radikalnih islamista. U Sarajevu, 2011. godine, uhapšen je Mevlid Jašarević jer je izvršio napad na Američku ambasadu u BiH. Godine 2015., u Zvorniku je napadnuta policijska stanica od strane organizovane grupe ljudi. Kao teroristički akt bilježi se i napad u Rajlovcu, odnosno ubistvo pripadnika Oružanih snaga BiH.

Svi sigurnosni napadi, naročito teroristički, mogu biti pokazatelj toga da sigurnosne agencije ne rade dovoljno dobro svoj posao. Napori se ulažu, to je evidentno, ali ti napori očigledno da nisu bili dovoljni kako ne bi došlo do terorističkog akta. Problemi s kojima se susreće BiH, pa i svaka druga zemlja u okviru regije, se ne trebaju „stavljati pod tepih“, jer svakim nerješavanjem i neulaskom u proces istrage otvaramo vrata nesigurnosti. Borba protiv terorizma konkretno, kao sigurnosnog rizika u BiH, zahtjeva prije svega veoma dobro uspostavljenu koordinaciju između institucija, a zatim i pomoć građana. Uvezanost institucija ne samo da olakšava sam posao i proces istrage nego i skraćuje potrebno vrijeme za istragu. Terorizam je globalni problem i sama država BiH nije ništa manje ili više „podložna“ terorizmu od ostalih zemalja regije. Također, neodmjerene političke izjave su te koje ugrožavaju sigurnost građana i unose nemir među stanovništvom, pogotovo ako te izjave dolaze iz vrha države, od ljudi koji trebaju biti ogledalo cijele nacije. Neprofesionalnost i neodmjerenost takvih ljudi koji predstavljaju primjer građanima šire nesigurnost. Pored političkih izjava, tu su i nepoštovanje prema samoj državi, njenim zakonima, Ustavu BiH i neispunjavanje svojih radnih obaveza (nedolaženje na dogovorene sjednice i sl). Postavljamo pitanje: Kako građani BiH mogu biti sigurni pored takvih odstupanja? Odgovor bi bio: Građani BiH se s pravom osjećaju nesigurno u državi. Izjave prožete nacionalizmom, predrasudama, diskriminacijom i sl. dovode građane u situaciju da postave pitanje – ko nas ovdje ustvari štiti i šta vlast radi po pitanju širenja sigurne i harmonične sredine življenja? Građani u većoj mjeri, poprilično dovoljno žele suživot, sredinu bez konfliktnih i antagonističkih situacija i pri izgradnji boljeg sistema sigurnosti i njegove perspektive trebaju potpunu pomoć i potporu vlasti i institucija koje su ovlaštene za tu oblast. Sreća je ta što institucije sigurnosti BiH ipak, u većoj mjeri, dobro sarađuju i imaju dobru koordinaciju, što će se poslije, u nastavku rada, dokazati i kroz proveden anketni upitnik. S druge strane, institucije sigurnosti zahtijevaju i žele veće povjerenje građana u njihov rad, njihove funkcije i uspješnost provođenja njihovih zadataka.

Bosna i Hercegovina je država koja važi za državu veoma kompleksnog uređenja, onu koja se još uvijek oporavlja od ratnih dešavanja i državu koja najviše ima problema unutrašnjeg tipa.

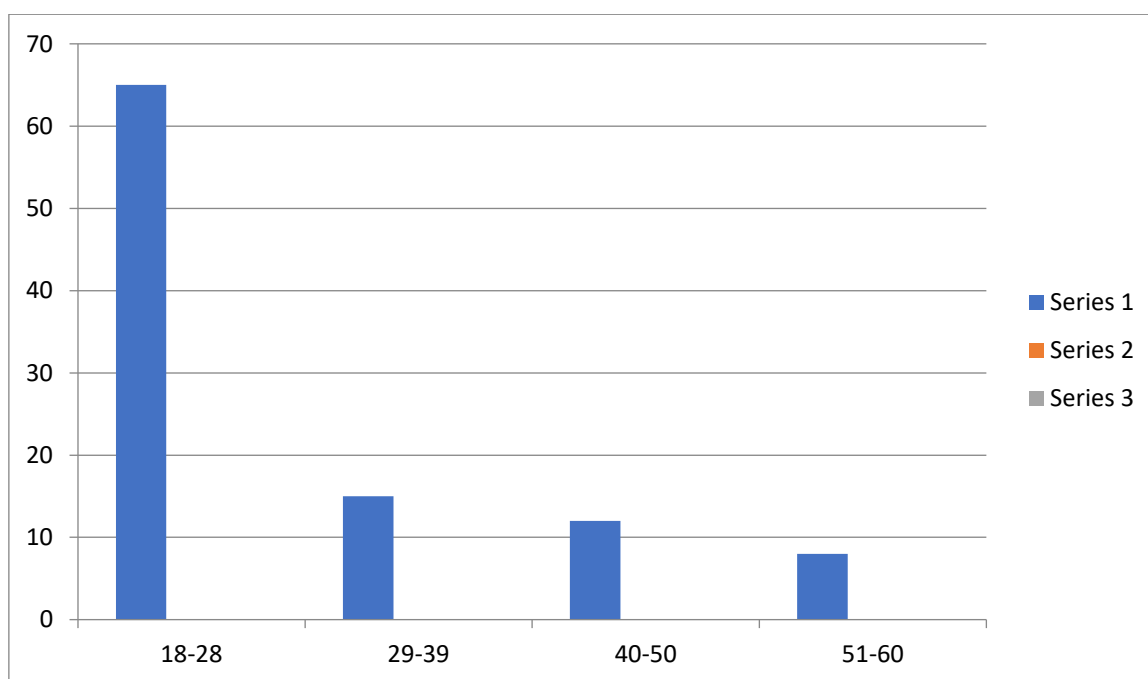
Migracijski val iz zemalja Bliskog i Srednjeg istoka je također u Bosni i Hercegovini proizveo osjećaj nesigurnosti. Prethodnih godina otkrivena su lica za kojima je, npr. raspisana potjernica i raspisi o traganju, te lica kojima je zabranjen ulazak u Bosnu i Hercegovinu. Evidentirana su krivična djela na graničnim prelazima, spriječena trgovina i krijumčarenje ljudima, te trgovina drogom i oružjem. Istraživajući sigurnosno stanje prethodnih godina uočavaju se planirani ciljevi i pregledi u kojima se jasno stavlja do znanja šta će to institucije u BiH činiti kako bi omogućile bolju perspektivu sistema sigurnosti. Veliki značaj se daje i borbi protiv korupcije (svakog oblika korupcije) i privrednog kriminaliteta, kao i planu smanjenja broja nezaposlenih koji bi svakako bio od važnosti, obzirom da nezaposlenost kao društveni problem zajednice dovodi do siromaštva koje opet dalje dovodi do društvenog raslojavanja i konflikata, odnosno nesigurnosti. Prisutnost nacionalizma, rasne i vjerske mržnje, diskriminacije, ksenofobije, uz sve ostalo nabrojano, smanjuje državni potencijal, plan i želju za ulaskom u neke evropske zajednice. Tu su i brojni ekološki problemi, sistemska korupcija, kao i svaki oblik narušavanja javnog reda i mira. Građani su svjesni da ne postoji idealan i savršen sistem sigurnosti države, obzirom da i velike svjetske sile bilježe razne oblike narušavanja sigurnosti. Oni žele smanjenje porasta sigurnosnih izazova i rizika u BiH, a samim tim i funkcionalniji sistem sigurnosti države. Žele pravo iznošenja svojih zahtjeva koji se tiču sigurnosti, kao i povrat povjerenja u sigurnosne institucije. Ali kako vratiti povjerenje u institucije sigurnosti? Kako kada smo svjedoci sve većeg broja krivotvorenja diploma (npr), kada nismo sigurni kada se liječimo da li nas liječi ljekar, kada smo u sudu da li nam sudi sudija, osoba koja se kvalifikovala i specijalizovala za taj posao? Kako imati povjerenje kada se čeka na političku volju kako bi zaustavila sve te procese? Niz je pitanja koji svaki građanin može postaviti.

Cyber napadi u BiH zauzimaju važno mjesto u skupini sigurnosnih rizika i problema. Oni predstavljaju realne i postojeće napade u IT sektoru na koje se nažalost vrlo loše i malo reagira. Bosna i Hercegovina, hijerarhijski od svih zemalja regiona, je država koja najlošije reaguje na cyber napade. To su napadi koji se dešavaju u svakoj državi širom svijeta pa tako i u BiH, te to ne predstavlja razlog da se ti napadi tek tako lahko zaobilaze. Od velike je potrebe upoznati građanstvo BiH s mogućim uticajima i posljedicama iz cyber oblasti. Opet nedovoljna informisanost i nedovoljno znanja iz oblasti „kako se zaštititi od cyber kriminala?“ dovodi do sve češćih napada u BiH kako na poznate inovativne firme tako i na pojedince.

5. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

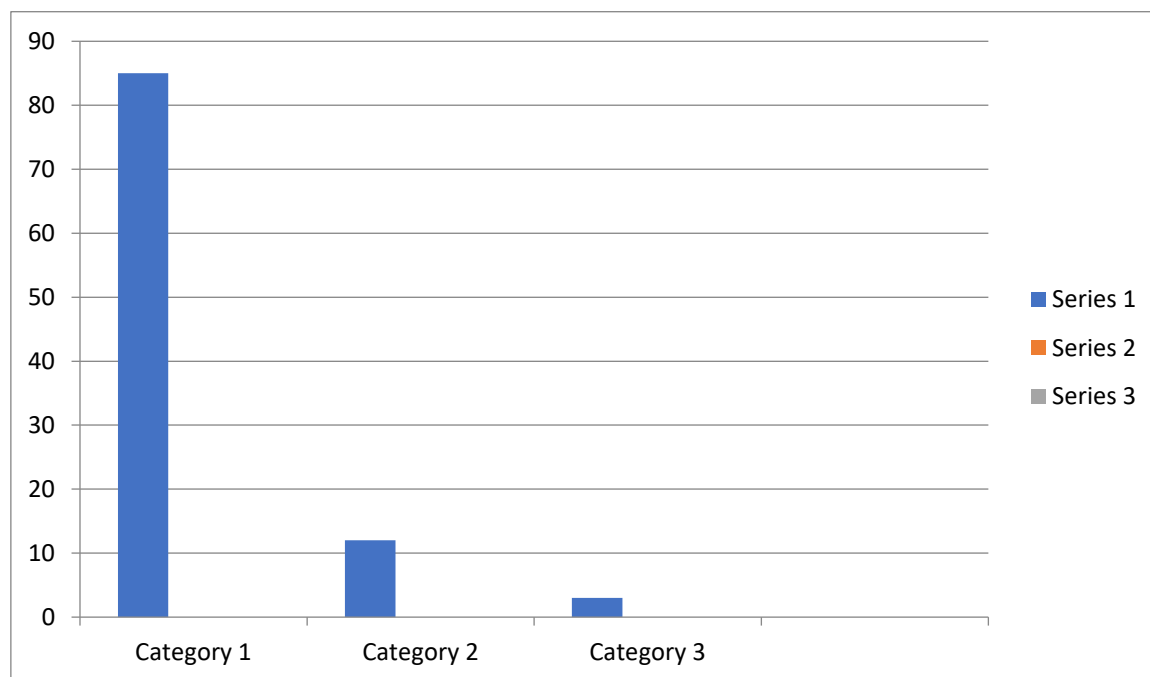
Grafikon 1: Starosna dob ispitanika

Na grafikonu 1. prikazana je starosna dob ispitanika. Možemo vidjeti da je od 100 ispitanika, 65% njih od 18 do 28 godina (65), 15% od 29 do 39 godina (15), 12% od 40 do 50 godina (12) i 8% od 51 do 60 godina (8). Obzirom da je ovaj anketni upitnik bio objavljen javno, primjetna je oscilacija u starosnoj dobi, odnosno primjetan je veći odziv mladih ljudi, između 18 i 28 godina, dok je samo osam ispitanika između 51 i 60 godina pokazalo interesovanje za ovu oblast. Mladi ljudi su ovaj anketni upitnik prihvatili s velikim interesom i entuzijazmom i za samo pet dana anketni upitnik je bio popunjen u velikom broju. Navedeni podatak može ići u korist državi Bosni i Hercegovini i njenom sistemu sigurnosti jer pokazuje da su mladi ljudi koji predstavljaju budućnost svake zemlje itekako zabrinuti i zainteresovani za postojeći sistem sigurnosti i njegovu funkcionalnost. Anketni upitnik je bio dostupan osobama svake navedene dobi. Ponuđeni anketni upitnik su naročito odbijale osobe između 51 i 60 godina, jer ne predstavlja, kako kažu „njihovu sferu interesovanja“, što nažalost predstavlja veliku grešku u cijelom društvu. Da bi sistem sigurnosti BiH bio funkcionalniji i da bi se njegova „bolja perspektiva“ razvijala u pozitivnom pravcu i na osnovu čvrstih temelja potrebno je da kompletna nacija bude zainteresovana. Samo udruživanjem, zajedničkim stavovima, mišljenjima i djelovanjem svih generacija možemo sistem sigurnosti BiH učiniti funkcionalnijim.

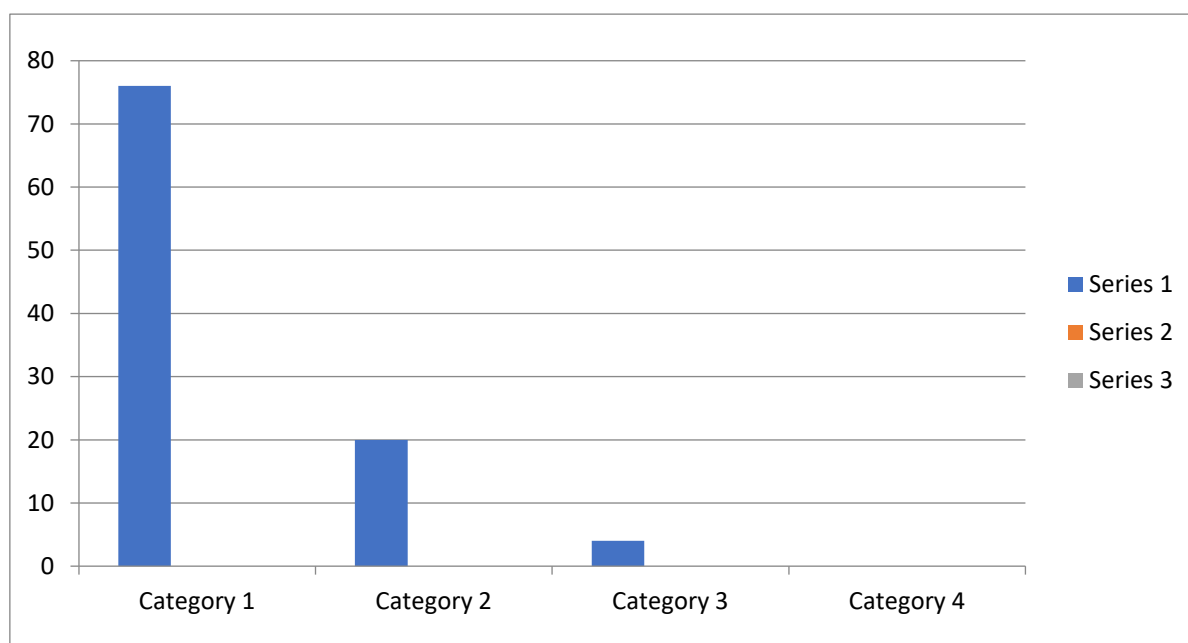
Grafikon 2: Unaprjeđenje sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine

Kroz pitanje: „Kada biste imali priliku, da li biste voljeli iznijeti svoje zahtjeve kada je riječ o poboljšanju sigurnosnog sistema u BiH?“, primjetna je postojeća želja za iznošenjem zahtjeva, a sve u svrhu poboljšanja funkcionalnosti sistema sigurnosti BiH. Odgovori na ovo pitanje mogu radovati državu, a sistem sigurnosti „natjerati“ da uradi nešto po pitanju iznošenja zahtjeva. Iznošenjem zahtjeva bi se sigurno olakšalo sigurnosnim strukturama i institucijama obavljanje i provođenje sigurnosti. Organi bi znali šta to građanstvo želi, kakve primjedbe i kritike ima, te moguća rješenja i forme koje bi dovele do konačnog cilja – postizanja sigurnosti. Također, jedno od rješenja bi moglo biti organizovanje zajedničkih panela (predstavnici vlasti – organi sigurnosti – predstavnici lokalne zajednice) na kojoj bi se moglo razgovarati o postavljenom pitanju. Mnogo je lakše djelovati kada se sasluša i druga strana koja ustvari mora i treba biti prioritet cijele države.

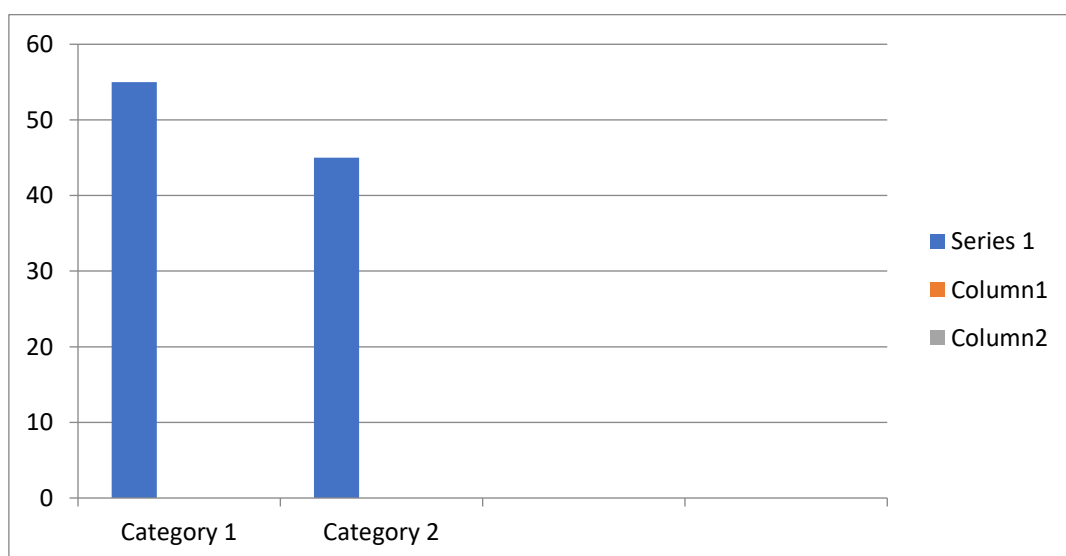
Grafikon 3: Povjerenje u sistem sigurnosti Bosne i Hercegovine

Na pitanje: „Imate li dovoljno povjerenja u institucije i organe sistema sigurnosti BiH?“, 76% ispitanika je odgovorilo sa: Imam vrlo malo povjerenja, 20% ispitanika je odgovorilo sa: Nemam povjerenja nikako, a tek 4% je odgovorilo sa: Da, imam potpuno povjerenje. Odgovori na ovo pitanje su zabrinjavajući, pogotovo kada znamo da je 65% ispitanika bilo starosne dobi od 18 do 28 godina. Povjerenje je nešto što se gradi vremenom i ostvaruje zajedničkim djelovanjem obje strane. Neispunjavanjem obaveza, obećanja i odgovornosti jedne od strana, povjerenje počinje da slabi. Tako je i sa sistemom sigurnosti Bosne i Hercegovine; 76% je visok postotak i sve sigurnosne strukture treba da zabrine takva brojka. Kroz tzv. predrazgovor i uvod u anketni upitnik, većina ispitanika je u nekoj mjeri iskazivala povjerenje samo u policijske strukture ili samo u strukture Oružanih snaga BiH, međutim kada je došlo ovo pitanje koje objedinjuje to (ne)povjerenje, rezultati su kao što smo naveli. Na osnovu ovih rezultata dolazimo do zaključka da je potrebno razvijati kulturu povjerenja , kao i raditi na što boljem pristupu predstavnicima sigurnosnih struktura.

Grafikon 4: Informisanost građana o zadacima, aktivnostima, ograničenjima struktura sistema sigurnosti BiH

Grafikonom 4. su prikazani odgovori na postavljeno pitanje: „Da li ste dovoljno informisani o zadacima, aktivnostima i ograničenjima, npr. Oružanih snaga BiH, Civilne zaštite ili policije u Vašem gradu“. 55% ispitanika je odgovorilo sa: Ne, nisam informisan/a, a 45% ispitanika je dalo odgovor: Da, vrlo sam informisan/a. Pretpostavlja se da u okviru ovog pitanja postoje različita razmatranja. Možda su ispitanici mislili samo na neke općepoznate zadatke, npr. policije, Oružanih snaga i sl, pa su zbog toga odgovorili da su informisani, dok je većina (55%) ispitanika o postavljenom pitanju konkretnije razmislila i odgovorila sa Ne. Postavljamo pitanje – zašto građanstvo nije dovoljno informisano o zadacima, aktivnostima i ograničenjima nekih institucija sigurnosti (izuzev OSA-e, koja svoje aktivnosti, informacije i sve ostalo velikom većinom drži u tajnosti zbog ispravnosti istrage). Da li strukture sistema sigurnosti BiH, jednostavno zanemaruju građane kao važnu kariku u cijelom lancu i ne pružaju im dovoljno informacija o svom radu? Da li su i informacije koje nam pružaju vjerodostojne? Kakav uticaj mediji imaju na svu tu priču i da li pravovremeno i tačno prenose sve poruke? Vjerujem da mnogi ispitanici nisu pogledali spomenutu riječ „ograničenja“ koja se spominje u postavljenom pitanju, te vjerujem da velika većina ne zna ili nije upućena da sve sigurnosne institucije i organi imaju zakonom definisana ograničenja i odredbe koje ne smiju narušavati. Sve u svemu, obzirom da su većinom odgovarali na pitanja ispitanici od 18 do 28 godina, odgovori na ovo pitanje također su zabrinjavajući jer mladi ljudi nemaju dovoljno uvida u zadatke i provedbe aktivnosti sigurnosnih struktura.

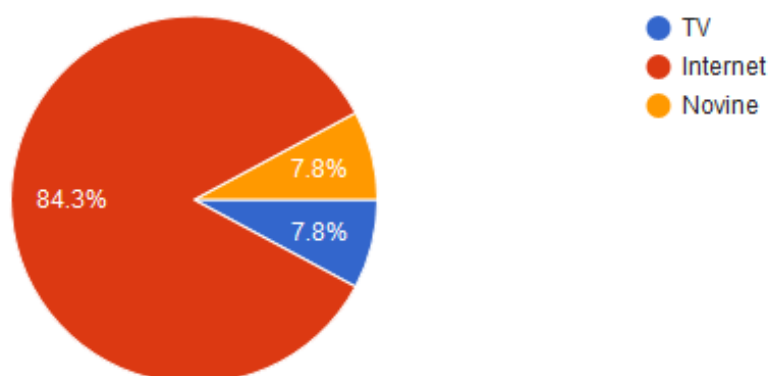

Grafikon 5: Način dobijanja informacija

Grafikon 5. pokazuje na koji način ispitanici dobijaju informacije o zadacima, aktivnostima i ograničenjima pojedinih sigurnosnih struktura. 84.3% ispitanika informacije dobijaju putem interneta, 7.8% putem TV-a i 7.8% putem novina, odnosno štampe.

Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, navedite na koji način dobijate informacije.

51 responses

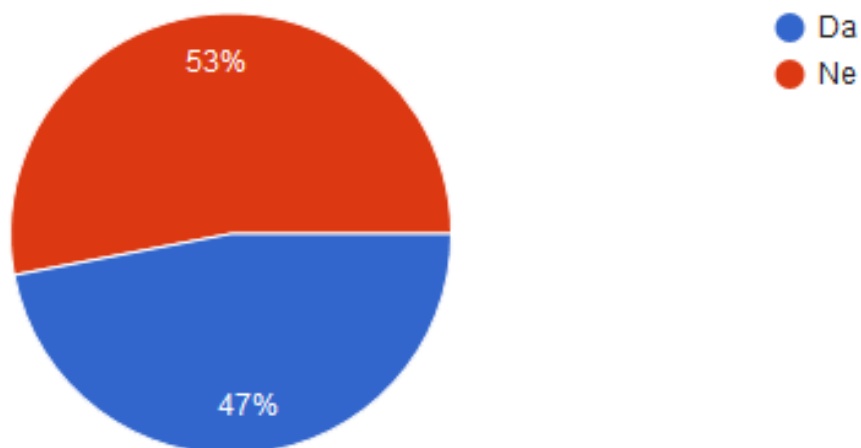

Grafikon 6: Poznavanje strukture sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine

Odgovorom na postavljeno pitanje, 53% ispitanika je odgovorilo sa Ne, a 47% ispitanika sa Da. Struktura sistema sigurnosti i njeno poznavanje i upućenost u njeno funkcionisanje je od velike važnosti za građane i državu. Za izgradnju bolje perspektive sistema sigurnosti BiH jako je važno da građani BiH budu upućeni u samu strukturu sistema i njeno funkcionisanje. 53 ispitanika, odgovorivši sa Ne, pokazali su da je njihovo interesovanje o strukturi sigurnosnog sistema na veoma niskom nivou, a i s druge strane otvorena je mogućnost da sam sistem sigurnosti ne nudi dovoljno informacija. Informiranje se može vršiti putem medija, ali i organizovanjem raznih seminara, zatim uvođenjem nastavnog predmeta u osnovne i srednje škole iz oblasti osnova sigurnosnih studija, kao i prezentiranjem odraslim osobama putem programa cjeloživotnog učenja. Ovakvi dobijeni odgovori ukazuju da objema stranama nije dovoljno stalo da građanstvo bude upućeno u strukturu sigurnosnog sistema BiH. Zabrinjavajuća činjenica je i ta što je od 100 ispitanika – njih pet dio vojnih i policijskih struktura, te su na samom uvodu u anketni upitnik istakli kako je teorija iz oblasti sistema sigurnosti najmanje bitna stvar. Ovakvi odgovori upućuju na ozbiljne komplikacije u procesu izgradnje perspektive bilo čega, pa tako i sigurnosnog sistema.

Poznajete li strukturu sistema sigurnosti BiH?

100 responses

Grafikon 7: Postojanje korupcije u sistemu sigurnosti Bosne i Hercegovine

Na ovo pitanje, 99% ispitanika je odgovorilo sa Da, a 1% sa Ne. Sasvim je očito koliko su građani sigurni da u sistemu sigurnosti BiH postoji korupcija. Korupcija kao najveće zlo, globalni problem, koji uništava proces demokratizacije društva širom svijeta predstavlja ogromnu smetnju za sve oblasti unutar jedne države, naročito države koja je u tranziciji kao što je Bosna i Hercegovina. Istražujući pojavu korupcije u BiH, saznajemo da „korupcija predstavlja svaki oblik zloupotrebe položaja i ovlasti radi lične ili grupne koristi, bilo da se radi o javnom ili privatnom sektoru. Korupcija predstavlja negaciju vladavine prava i dobrog upravljanja, kao i prepreku za efikasnu provedbu zakona i djelotvorno funkcioniranje javnih institucija. Korupcija je postupak u kojem najmanje dvije osobe nedopuštenom razmjenom radi ostvarivanja lične koristi postupaju na štetu javnog interesa, kršeći moralne i pravne norme, te na taj način ruše temelje demokratskog razvoja, pravnu državu i vladavinu prava.“

Po odgovorima je primjetno da BiH stagnira u borbi protiv korupcije, te da ta ista korupcija, prisutna konkretno u sistemu sigurnosti BiH, sprječava ulazak Bosne i Hercegovine u NATO i EU. Svjesnost da korupcija ne zaobilazi ni jednu državu i nijednu društvenu oblast je svakako prisutna, ali je ovdje akcent na korupciju u sistemu sigurnosti BiH. Kroz neformalni razgovor sa ispitanicima i njihovo uvođenje u anketni upitnik, te objašnjavajući im o kakvoj temi se radi, njih deset od stotinu je slobodom govora izreklo da je nekada podmitilo pripadnike/ce policijskih struktura. Mnogo je organizacija u BiH koje se bave borbom protiv korupcije, a jedna od njih je Transparency Internacional koja se bori za systemske promjene u

društvu i artikuliše zahtjeve građana za odgovornom, transparentnom i efikasnom vladavinom, a glavna vizija im je da spriječe i kazne korupciju.

U koncipiranju Strategije primijenjen je tzv. integrirani pristup, tretiranjem svih bitnih oblasti borbe protiv korupcije – prevencije, represije i koordinacije. To podrazumijeva utemeljenost protukoruptivnih aktivnosti na činjenicama, te takav pristup odlikuju transparentnost, nepristranost, stručnost, inkluzivnost, sveobuhvatnost, mjerljivost i orijentiranost na učinak, što su principi u borbi protiv korupcije koje zagovaraju Ujedinjeni narodi. Posebna pažnja u izradi Strategije za borbu protiv korupcije 2015–2019. posvećena je iskustvima u provedbi prethodne Strategije za borbu protiv korupcije (2009–2014) i Akcijskog plana za njenu provedbu, uočavanjem njenih prednosti i nedostataka. Strategija, pored jasno definirane vizije, strateških ciljeva, načela i prepreka u provedbi, određuje normativni i institucionalni okvir za borbu protiv korupcije, prioritetne oblasti, programe implementiranja, uključujući mehanizme praćenja i evaluacije njezine provedbe. Ovaj Akcioni plan može se posmatrati kao pomak u borbi protiv korupcije u BiH.

Neki od oblika korupcije su mito, iznuda, pronevjera, mito, pristranost, korumpiranje itd. Konkretno u sistemu sigurnosti Bosne i Hercegovine ne govori se samo o materijalnom trošku kada je u pitanju korupcija, nego i ugrožavanju života ljudi i materijalnih dobara, a sve u svrhu ličnog interesa. Nabavke u sektoru sigurnosti u BiH su te koje također odnose veliki iznos novca, upravo zbog slabog nadzora nad tim nabavkama. Korupcija može biti i iznuda organa sistema sigurnosti BiH od strane osoba koje rukovode određenim strukturama radi ličnog interesa. Da situacija bude još gora, pravosuđe BiH ne provodi svoje zadatke na dobar način, bar u slučajevima korupcije, obzirom da rezultati uzeti od Transparency International pokazuju da čak 80% slučajeva korupcije pravosuđe rješava oslobađanjem.

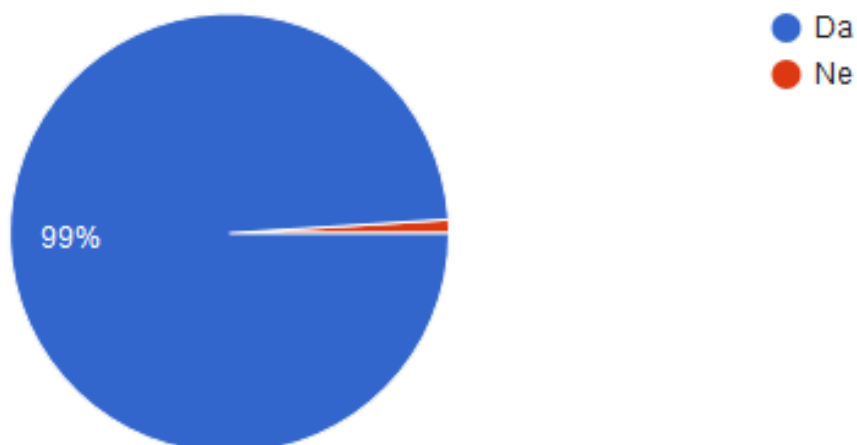
Samo transparentan i odgovoran sektor sigurnosti, sa izgrađenim integritetom koji pokazuje opredjeljenje i konkretne rezultate u praksi, bit će jedini pokazatelj iskrenosti nosilaca vlasti vezan za iskorjenjivanje ove pošasti iz našeg društva, te osnov za neophodno jačanje povjerenja građana u institucije vlasti.

Sektor sigurnosti je definisan kao najskuplji sektor države, pa je samim tim pogodniji za razvoj korupcije, a i priroda pojedinih njegovih institucija je tajna što opet dodatno otežava proces borbe protiv korupcije. Da bi se borba protiv korupcije u sektoru sigurnosti BiH dovela na znatno viši nivo potrebne su udružene snage institucija, vlasti i građana. Tu je i besplatan broj 080 054 321 putem kojeg građani mogu prijaviti svaki oblik korupcije.

Građanstvo se prije svega mora ohrabriti u prijavi korupcije, a institucije moraju vratiti izgubljeno povjerenje građana kako bi se povećala funkcionalnost u sektoru sigurnosti BiH.

Smatrate li da u sigurnosnom sistemu BiH postoji korupcija?

100 responses

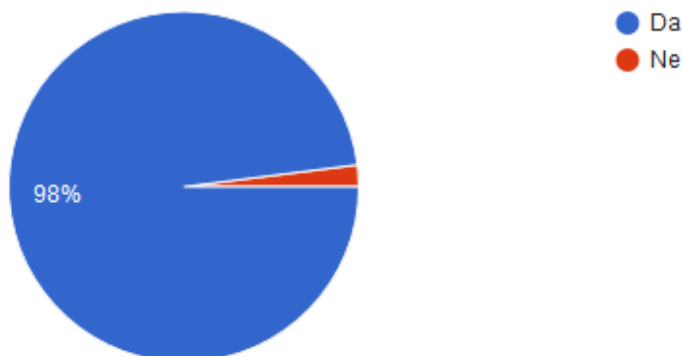
Grafikon 8: Postojanje politizacije u sistemu sigurnosti Bosne i Hercegovine

Odgovorom na ovo pitanje, 98% ispitanika je odgovorilo sa Da, a 2% sa Ne. Politizirati neko područje znači uvoditi ideje politike u tu oblast. Odgovorom na ovo pitanje dolazimo do zaključka da je politizacija kao proces prisutna u sektoru sigurnosti. Kao primjer za politizaciju, mogu se navesti razne iznenadne političke ideje porijeklom iz odbora raznih stranaka u BiH, te stoga politizaciju najčešće povezujemo s korupcijom. Iznenadno bavljenje politikom i političkim interesima u trenucima kao što su otklanjanje sigurnosnih rizika i napada u BiH, te ometanje sigurnosti, smatra se politizacijom. Potenciranje i davanje značaja političkim idejama u određenim akcijama i zadacima službenika sigurnosnog sistema BiH je također politizacija.

Zapošljavanje u sigurnosnom sektoru putem rodbinskih i porodičnih veza zasigurno unazađuje izgradnju perspektive sistema sigurnosti. Pored degradiranja perspektive sigurnosnog sektora, dolazi i do povrede građanskih prava što daje zaključak da je potrebna hitna reforma javne politike i političke kulture. Politiziraju se istrage, pravosudni procesi, zdravstvo pa tako i sektor sigurnosti. Da bismo izbjegli ili umanjili proces politizacije u sistemu sigurnosti BiH potrebna je angažiranost svih; prijave građana za sve vrste nepravilnosti i brze reakcije nadležnih institucija.

Smatrate li da je u sigurnosnom sistemu BiH prisutna politizacija (uvođenje ideja politike u neko područje)?

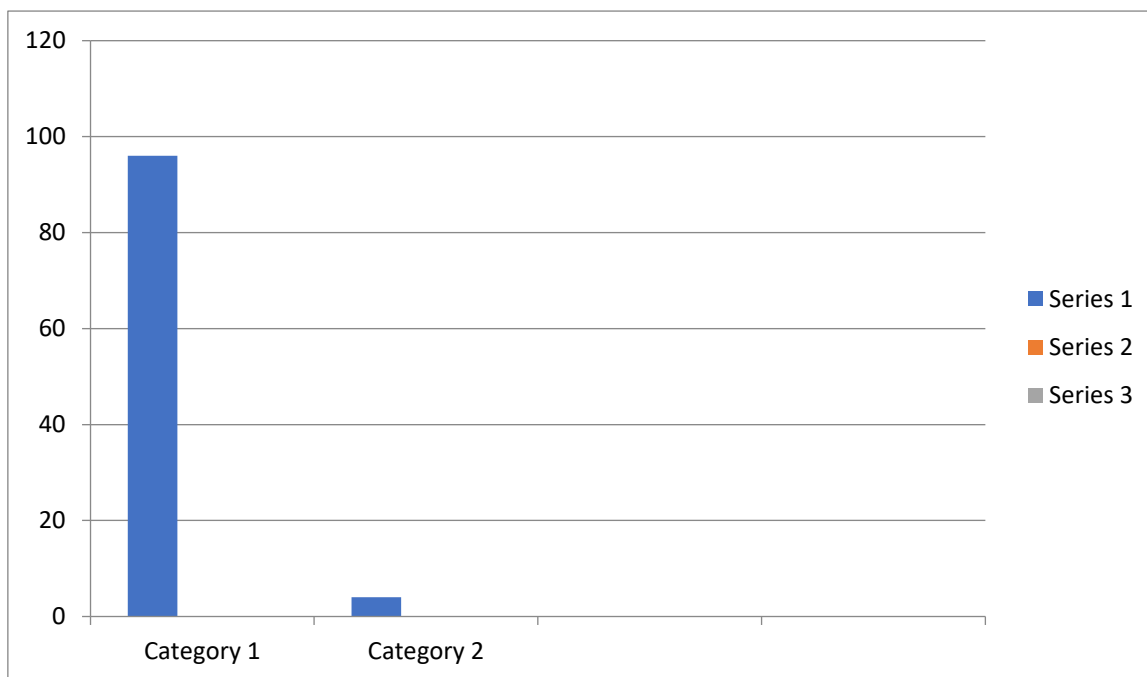
100 responses

Grafikon 9: Reforma Sigurnosne politike Bosne i Hercegovine

Dokument Sigurnosna politika BiH je usvojen 08. 02. 2006. godine od strane Predsjedništva BiH, a prema Zakonu o odbrani BiH. Sigurnosna politika BiH definiše sigurnosne izazove, ciljeve i prosperitet svakog građana Bosne i Hercegovine. Odgovorom na pitanje: „Da li smatrate da je dokumentu Sigurnosna politika potrebno reformisanje?“, 96% ispitanika je odgovorilo sa Da, svakako, a 4% sa Ne, nije potrebna.

Prije svega, treba iskazati zadovoljstvo što su ispitanici pokazali da znaju šta je Sigurnosna politika, šta sadrži taj dokument i što su svjesni potrebe za reformom iste. Potreba za reformom se javlja prvenstveno jer se radi o dokumentu koji je zastario. Trinaest godina je prošlo, a svijet globalizacije, razvoja tehnike i tehnologije i napredovanje industrije se itekako uvuklo u Bosnu i Hercegovinu. Pojavom novih sigurnosnih napada i rizika te povećanjem razvoja oružja, dokument Sigurnosna politika je postao manje „spreman i otporan“ na sve ono što narušava sigurnost u BiH. Globalni, regionalni i unutrašnji izazovi su sve više napredovali i da bi se prevenirali potreban je dokument koji im može odgovoriti, te brzo reagovati na iste.

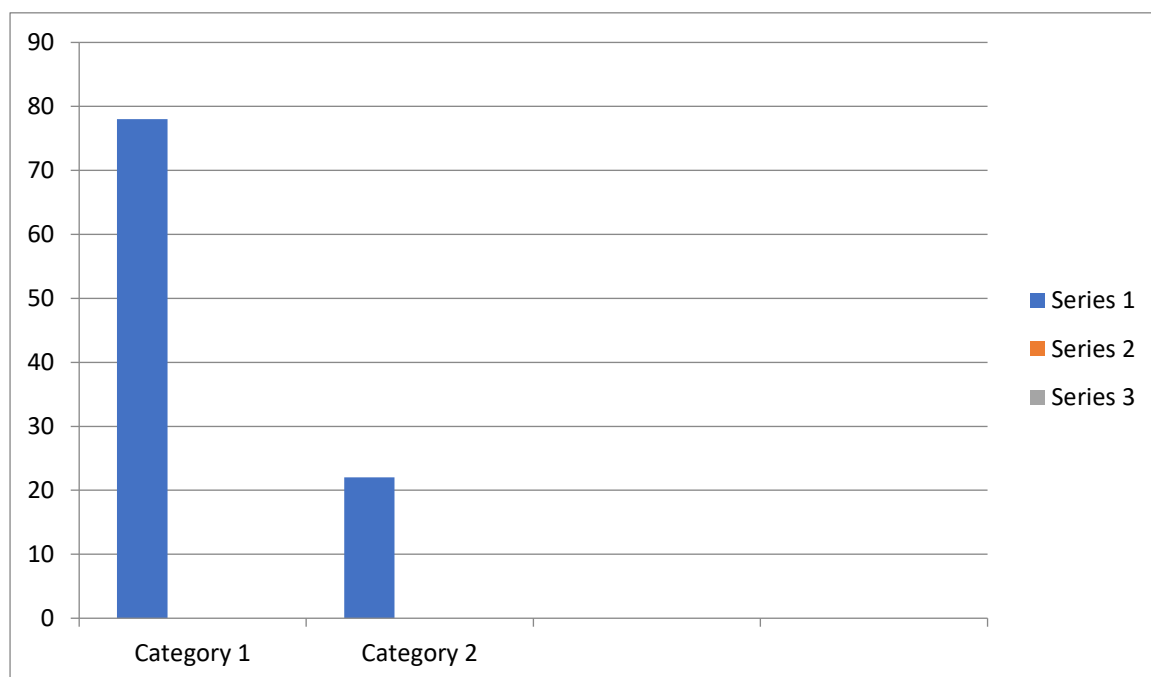

Grafikon 10: Osjećaj sigurnosti u državi

Na pitanje: „Osjećate li se sigurno u svojoj državi?“, 78% ispitanika je odgovorilo sa Ne, a 22% sa Da. Mlade osobe često nisu sigurne u svoju perspektivnu budućnost i žele samo dostojanstven i siguran život u državi. Stoga su ovakvi odgovori razumni. Neispunjenje osnovnih potreba mladih ljudi, visoka stopa nezaposlenosti, česti gubici nedužnih života samo zato što su se nalazili na pogrešnom mjestu u pogrešno vrijeme, dovode do toga da se mladi ljudi osjećaju nesigurno. Krenuvši od sigurnosti na radu zaključuje se da se nedovoljno ulaže u sigurnost radnika, ne govoreći pri tome o sigurnosti na ulici od mogućih saobraćajnih nezgoda. Svjedoci smo slučajeva ugrožene sigurnosti građana BiH na ulicama poslije kojih zakazuje pravosuđe i policija. Problemi ove prirode su rješivi, samo je stvar ulaganja u njih i volje za rješavanjem. Ovdje su malo odgovornije institucije i organi sistema sigurnosti obzirom da su oni ti koji osiguravaju miran život građanima. Država je ta koja pruža „utočište“ i sigurnost svojoj naciji na njenoj teritoriji, te stoga to građani i očekuju.

Hijerarhijom potreba uočavamo potrebu za sigurnošću koja je građanstvu od velikog značaja. Kada se građani počnu osjećati nesigurno u državi tada počinje i napuštanje zemlje i put ka boljim, odnosno sigurnijim zemljama. Niti jedan sistem sigurnosti u svijetu ne nudi stopostotnu sigurnost, odnosno zadovoljenje potreba svake individue, ali je dosta sistema razvijenih država koji pružaju svojim stanovnicima harmoničan i siguran život ili se bar trude i rade na tome kako njihovi građani ne bi napuštali zemlju. Val migracija je građane BiH dijelom doveo do toga da se osjećaju nesigurno u državi, obzirom da su i neke planirane

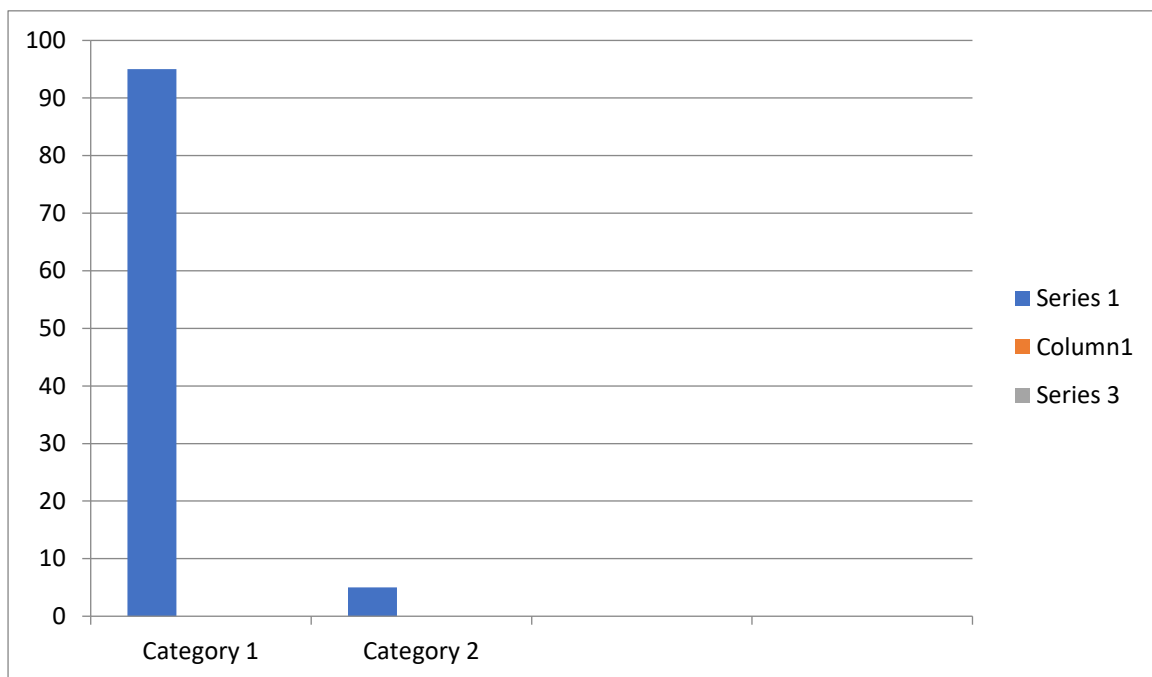
investicije, konkretno u sektoru sigurnosti, preusmjerene za pomoć migrantima. Česte su i situacije narušavanja javnog reda i mira gdje migranti pljačkaju i krađu građane što još dodatno pogoršava stanje sigurnosti. Put ka Evropskoj Uniji i NATO-u svakako zavisi od „nivoa“ odnosno stepena sigurnosti građana, te ukoliko se teži ka takvim evropskim formacijama onda se stanovništvo BiH većim dijelom mora osjećati sigurno. Kako je srž samog rada perspektiva funkcionalnosti sistema sigurnosti BiH, onda se ne smije zaboraviti činjenica da je nemoguće izgraditi bolju perspektivu sistema sigurnosti bez osjećaja sigurnosti kod građana.

Grafikon 11: Koordinacija i saradnja među institucijama sigurnosti

Na pitanje: „Mislite li da bi koordinacija i bolja saradnja između institucija sigurnosti oba entiteta dovela do bolje funkcionalnosti samog sistema?“, 95% ispitanika je odgovorilo sa Da, a 5% sa Ne. Primjetno je koliko građani ipak vjeruju u sistem sigurnosti, odnosno preciznije koliko nadu imaju da bi većom koordinacijom i saradnjom institucija bolja perspektiva sistema sigurnosti BiH mogla zaživjeti. Kompletna državna sigurnost zahtjeva udružene snage svih institucija, ne samo iz sektora sigurnosti već i ostalih institucija koje zauzimaju važno mjesto za, npr. otkrivanje i istragu nekih kriminalnih djela, kao i za precizno kažnjavanje. Da bi uopšte institucije sigurnosti saznale detalje o nekim krivičnim djelima ili upute u istrazi potrebno je ostvariti interakciju s građanima. Bitno je također i da su građani svjesni da u državi BiH ne funkcioniše idealan sistem sigurnosti, te da je za isti potrebna zajednička borba. Pravovremena razmjena informacija među nadležnima vodi uspjehu, a i

boljem i organizovanijem funkcionisanju sistema sigurnosti BiH. U ovom djelu rada istakla bih i nesigurnost organa iz sektora sigurnosti (svakodnevno, na ulici, u uniformi i bez nje, na dužnosti i van nje) što opet dalje proizvodi logičnu nesigurnost građana. U neformalnim razgovorima, građani su istakli da ipak vjeruju u državu BiH, njen prosperitet, integraciju i razvoj kao i funkcionisanje sistema sigurnosti. Naravno, nepovjerenje je još uvijek prisutno i bit će sigurno još neko vrijeme dok se ne bude još kvalitetnije upravljalo i rukovalo. Njih više od polovine je istaklo da su sigurniji kada vide i osjete prisutnost policijskih službenika na ulici, što opet daje zadatak sektoru sigurnosti povećanje kadra.

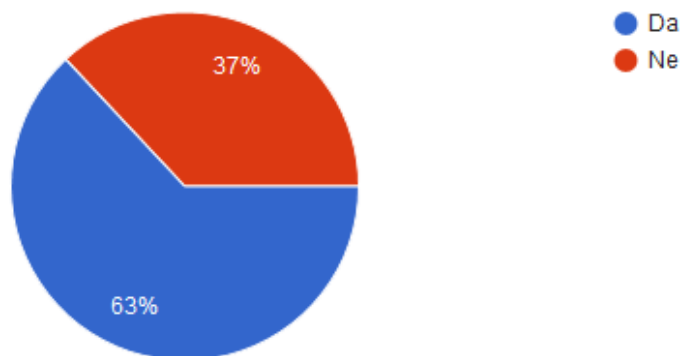

Grafikon 12: Sistem sigurnosti Bosne i Hercegovine (ne)može odgovoriti na većinu sigurnosnih rizika i prijetnji

Na ovo pitanje, 63% ispitanika je odgovorilo sa Da, a 37% sa Ne. Ovo pitanje je od ključne važnosti za ovaj rad čime se potvrđuje generalna hipoteza. Stanovništvo BiH, većim dijelom (63%), ulaže nadu u sistem sigurnosti BiH i mišljenja je da sistem sigurnosti može odgovoriti na većinu sigurnosnih rizika i prijetnji. Na osnovu dodijeljenih i raspoloživih finansijskih sredstava, obučenog kadra, specijalizovanog osoblja, na osnovu organizacije, strategije i sistematičnosti, sistem sigurnosti BiH zasigurno da uspijeva odgovoriti na prijetnje. Reforme su svakako potrebne, konstantni rad na povjerenju građana, disciplina, antikoruptivni sistem kao i niz drugih faktora bi pomogli pri poboljšanju trenutnog funkcionisanja i izgradnji nove i bolje perspektive sistema sigurnosti BiH.

Jeste li stava da ipak sistem sigurnosti BiH može odgovoriti na većinu sigurnosnih rizika i prijetnji?

100 responses

6. KAKO GRADITI PERSPEKTIVU FUNKCIONALNOSTI SISTEMA SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE?

Izgraditi perspektivu sistema sigurnosti BiH i poboljšati stanje i koncept u bilo kojoj društvenoj, odnosno državnoj oblasti, zasigurno nije jednostavan proces. Izgraditi perspektivu sistema sigurnosti države kao što je Bosna i Hercegovina koja se još uvijek oporavlja od posljednjeg sukoba na njenoj teritorij pogotovo nije lahko. Bosna i Hercegovina kao država koja je željna da uspostavi moderan sistem sigurnosti koji će moći odgovoriti na sve potrebe njenog društva, često se nađe u sferi između politike i volje naroda. To je država koja ima snažnu armiju ljudi iza sebe i država koja teži stvarima koje je u razvijenim zemljama normalno „posjedovati“.

Ponekad se čini da u cijelom lancu sektora sigurnosti fali samo jedna karika, ali ipak i ta jedna karika nije dovoljna za potpuni uspjeh; potrebna je koordinacija svih karika lanca. Sistem sigurnosti BiH uveliko zavisi i od ekonomije države, od socijalizacije i društva, privrede, obrazovanja, kulture i sporta, te međunarodnih odnosa. Kroz ekonomski potencijal može se razmatrati i mogućnost ulaganja i investiranja u oblast sigurnosti. Ako ekonomija, donacije i investicije u bilo kojem smislu zaostaju onda nam se javlja problem i u samom sistemu sigurnosti, ali i u ostalim oblastima društva. Proizilazi direktna povezanost između ekonomske moći i sektora sigurnosti. Od potrebe je i obnavljati neophodnu opremu, instrumente, kao i ulagati u njih i modernizovati ih. Krajnji cilj u svemu ovome je put ka evropskim integracijama, a opet slijedi da evropskog puta nema bez uspješne ekonomije i održive sigurnosti.

Pored sigurnosnih reformi, potrebne su i ekonomske reforme, ali svakako je važno naglasiti da Bosna i Hercegovina korača brže u odnosu na prethodne godine; Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je jedan od pokazatelja uspješnosti. Bitno je naglasiti i da nacionalna sigurnost ne podrazumijeva samo „fizičku“ sigurnost, nego i ekonomsku, društvenu, političku, kulturološku, privrednu i svaku drugu sigurnost i zaštitu osnovnih funkcija društva. Kada je riječ o obrazovanju, kulturi i sportu i njihovoj povezanosti sa sigurnosti mogao bi se napisati jedan zaseban rad.

Obrazovanje se nekako proteže kroz svaku oblast društva, pa tako i kroz oblast sigurnosti države. Prije svega, obrazovanjem se stiče dobar i specijalizovan kadar koji će biti dio sistema sigurnosti i koji će moći pisati i realizovati dobre strategije i doktrine za

funkcionisanje sistema. Dobro obučeni kadrom imamo već polovično dobro izgrađen sistem sigurnosti. Kroz obrazovanje, osobe i koje nisu dio samog sistema sigurnosti, stižu informacije o sistemu, osnovne upute, činjenice i predstave o njegovom djelovanju. Također, kroz obrazovanje, kulturu i sport se dobija osjećaj za izgradnjom svijesti o mogućim nezgodama i rizicima u državi, kao i koraci koji su od značaja za djelovanje u nekoj situaciji koja se karakteriše kao rizična. Dobro bi bilo organizovati i radionice, kako za učenike osnovnih i srednjih škola tako i za nastavno osoblje, kako bi i ono bilo u pripravnosti u slučaju, npr. zemljotresa. Kada imamo izgrađenu viziju o djelovanju u takvim momentima, onda je sama misija puno lakša. Starije osobe bi također trebale biti upoznate o tome šta mogu učiniti u slučaju nekih nezgoda, a sve to se može realizovati kroz formalno i neformalno obrazovanje. Obzirom da je velika većina bosanskohercegovačkog društva aktivni korisnik internet usluga, mogli bi se organizovati i paneli, radionice i prezentacije putem interneta koje će svima biti dostupne. Kroz sport, poznato je da prije svega jačamo svoje tijelo i poboljšavamo zdravlje, ali također gradimo i naš duh u koji će se sigurno usaditi i empatija, potreba za zalaganjem i našim djelovanjem u svrhu postizanja bolje funkcionalnosti sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine.

Može se reći da su međunarodni odnosi Bosne i Hercegovine s drugim državama i sigurnost jako povezani; u suštini perspektiva sistema sigurnosti BiH ovisi od odnosa Bosne i Hercegovine sa susjednim državama. Izgradnjom dobrih odnosa dolazi do prenošenja pozitivnih inovacija iz susjednih zemalja u BiH, konkretno u sistem sigurnosti, te se također može govoriti i o određenim vidovima pružanja pomoći, finansijski ili kroz ideje. Dobrim susjedskim odnosima ostvaruje se dobra koordinacija i saradnja između institucija sigurnosti država koje mogu biti važne u nekim istražnim procesima.

Ono što je možda najvažnije, posebno kada je riječ o Bosni i Hercegovini – zemlji koja se još uvijek oporavlja od rata, jeste upravo pitanje rata i mira sa susjednim državama. Obzirom da postoje različite relacije iz prošlosti vrlo je vjerovatno bilo da zemlje neće u tolikoj mjeri saradivati, međutim mnogo je situacija i primjera koji dokazuju baš suprotno, jer je, naime, svim zemljama u interesu očuvanje sigurnosti i funkcija društva, tj. sigurnosti. Bosna i Hercegovina se još uvijek postavlja „zatvorenije“, što je i logičan krajnji ishod, obzirom da je upravo zbog svoje otvorenosti, naivnosti i vjerovanja svačijoj namjeri, pretrpjela strašna ratna razaranja i genocid na svojoj teritoriji.

Kad je riječ o kvalitetu i kvantitetu snaga sigurnosti Bosne i Hercegovine, bitno je naglasiti da je ponekad važnija profesionalnost, opremljenost i obučenost kadra nego brojnost pripadnika u sektoru sigurnosti. Ulaganjem u spomenuto, smatram da bi se mnogo brže i adekvatnije uspjela izgraditi perspektiva sistema sigurnosti BiH; zajedničkim snagama imamo predstavu o boljem i produktivnijem funkcionisanju sistema. Postojeće resurse koje ima Bosna i Hercegovina, samo je potrebno bolje rasporediti. Od građanstva se očekuje maksimalna angažiranost i upućenost u funkcionisanje sistema, te djelovanje kada je riječ o bilo kojoj nesreći, nezgodi, riziku ili sigurnosnom napadu. Činjenica je da se neke stvari ne mogu izbjeći, prekinuti, „otkazati“, ali se može izgraditi bolji koncept djelovanja na takve situacije čime direktno utičemo na brzinu procesa izgradnje perspektive sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine. Za sistem sigurnosti BiH, uzevši u obzir sve okolnosti u kojima takav funkcioniše, može se reći da je funkcionalan, te postoje nade, pretpostavke i moguće vizije za njegovom boljom funkcionalnošću.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Ovim radom je predstavljen sistem sigurnosti Bosne i Hercegovine, njegova struktura, institucije i načini funkcionisanja. Obuhvaćen je stanovit historijski kontinuitet, od Prvog svjetskog rata do 2019. godine, te je obrađen sistem odbrane BiH dok nije postigla nezavisnost i samostalnost. Bosna i Hercegovina – zemlja u tranziciji i mjesto susreta različitih kultura, vjera i tradicija – godinama se nosila s tom činjenicom da se vazda na njenom prostoru i teritoriji događaju sukobi. Kao država se morala stalno brinuti o svom odbrambenom sistemu koji joj je bio i najvažniji.

Kroz historijski kontinuitet uočava se da je BiH bila dio mnogih sukoba, najčešće uvučena tuđom voljom. Država različitih religijskih i političkih zajednica je često plaćala za tuđe interese svojim žrtvama. Brojni ratovi na području BiH svakako da su nagrizali sistem sigurnosti i nanijeli štetu svim narodima koji žive u njoj. Dokaz da su to najčešće bili Bošnjaci pokazuje rat 1992–1995. i genocid u Srebrenici. Kroz historijski kontinuitet je prikazan odbrambeni sistem bh. društva koje je vazda pokazivalo hrabrost i spremnost u svim sukobima koji su ih pogađali. Ovakav jedan historijski slijed i opisivanje hrabrosti i snalažljivosti bh. boraca samo je još jedan dokaz da je sistem sigurnosti BiH uvijek postojao. Pravilnom interpretacijom historije će se uticati na oblikovanje svijesti kod mlađih generacija, čime će se automatski uticati i na odnose građana u BiH.

„Moderna“ Bosna i Hercegovina, zemlja sa sistemom sigurnosti moderne države, trudi se konstantno raditi na boljoj perspektivi sektora sigurnosti. Ova tema predstavlja veoma važnu sferu interesovanja svih članova zajednice i treba da zauzima posebno mjesto izučavanja. Evidentne su potrebe za reformisanjem sistema sigurnosti, naročito unutrašnjih struktura; pozitivna je ta činjenica da je stanovništvo svjesno te potrebe. Zaključak je i da Bosna i Hercegovina nije ništa sigurnija ili nesigurnija država u odnosu na razvijene zemlje svijeta. Jedina razlika leži u spremnosti djelovanja na neki sigurnosni napad ili rizik i odgovoru na isti. Pored reformisanja pojedinih struktura, potrebno je i podizanje svijesti građana o sigurnosnim rizicima, te prevencija istih. Prevenirati neki događaj ne znači spriječiti ga u cjelosti, nego ukoliko je prisutan adekvatan rizik na nekom području onda treba imati pravovremeno organizovanu i osmišljenu strategiju. Edukacija kroz škole i fakultete je od velikog značaja, obzirom da se kroz istraživanje moglo zaključiti da i ljudi mogu biti glavni „izazivači“ neke nezgode.

Sistem sigurnosti Bosne i Hercegovine je prožet korupcijom, političkim idejama, ličnim interesima, nepovjerenjem građana, ali opet i kao takav uspijeva odgovoriti na sigurnosne napade, rizike te svakodnevne sigurnosne izazove.

Posmatrajući anketu i sva ostala istraživanja kroz ovaj rad, primjetna je zastupljenost nepovjerenja građana u institucije i organe sistema sigurnosti, a zaključak zbog čega je to baš tako je taj da bh. stanovništvo nije dovoljno informisano o funkcijama organa i nema priliku da iznese prijedloge i mišljenja o sistemu sigurnosti. Ljudi su zatvoreni, razmišljaju na način da ako se nešto dešava nekom drugome – njih se to ne tiče, ne žele da se upliću u bilo kakva sigurnosna pitanja jer ne žele nikom da se zamjere. S takvim stavom je nemoguće očekivati stopostotnu funkcionalnost sistema sigurnosti bilo koje države. Osvrćući se na Ustav BiH, tačnije na reformu Ustava BiH, zaključuje se da se reformisanjem može postići veći stepen funkcionalnosti države i njenih institucija, kao i bolja povezanost između elemenata državnog sistema, čime bi sistem sigurnosti dobio svoju pravu ulogu.

Vanjska sigurnost Bosne i Hercegovine je takoreći zaokružena formiranjem jedinstvenih Oružanih snaga na nivou države, iako i sadašnje Oružane snage nisu najfunkcionalnije i još uvijek podliježu određenim promjenama. Kada je riječ o unutrašnjoj sigurnosti, npr. policijske strukture, zaključuje se da bez jedinstvenih policijskih snaga na državnom nivou, neće se moći ostvariti potpuna unutrašnja sigurnost, jer takvo iskustvo ne nudi primjer države koja je samostalna u toj oblasti. Obavještajne službe su utemeljene na nivou države, ali su u posljednje vrijeme sve podložnije uticaju političkih elita. Reforma takvih službi bi bila korisna, ne uzimajući u obzir reformu njenih struktura i organizacije, već reformu samog pristupa i djelovanja. Analizom dosadašnjeg stanja je moguće zaključiti da će biti potrebno napraviti još mnogo koraka u pravcu nadogradnje Sigurnosne politike i mnogih elemenata sigurnosnih struktura.

U narednim reformisanim koracima se očekuju promjene koje bi sadašnju kompleksnu, složenu i nefunkcionalnu strukturu sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine učinile jednostavnijom i funkcionalnijom.

Glavna hipoteza ovog rada je da sigurnosni sistem Bosne i Hercegovine ipak, pored svih negativnih procesa koji se u njemu isprepliću, može odgovoriti na razne izazove. Spomenuti su i sigurnosni rizici koji su prisutni ili mogući u Bosni i Hercegovini, gdje se između ostalog navode: korupcija, nezaposlenost, provokativne političke izjave, nefunkcionalnost organa vlasti, migracije, kriminal, nacionalizam, diskriminacija, cyber napadi...

Globalizacija, takva kakva jeste, doprinosi potrebi za reformisanjem sektora sigurnosti, obzirom da sa sobom nosi mnoštvo noviteta koji koliko doprinose toliko i odmažu. I nakon Prvog i nakon Drugog svjetskog rata, a i nakon agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, od svih susjednih država, Bosna i Hercegovina je bila ta koja je trpila najveće gubitke i prolazila kroz najokrutnije posljedice; samim tim trebao joj je dobro organizovan i strukturiran sistem sigurnosti koji će imati spreman odgovor na sva sigurnosna pitanja.

Bosna i Hercegovina, zemlja koja ispod površine sadašnjih političkih i sigurnosnih trendova u nekoj tajnosti ipak odaje dobre šanse, potencijale i perspektive za svoje građane, trudi se da sistem sigurnosti dovede do bolje pozicije. Da bismo se osjećali sigurno u državi moramo doprinositi tome i svojim zalaganjem i trudom; ne očekivati konstantno pomoć od države i institucija, nego pomoći državi i institucijama – biti spremni pravovremeno i tačno odgovoriti na neki izazov, istraživati i informisati se o sistemu sigurnosti BiH, sve nepravilnosti prijaviti i u konačnici imati svijest i stav o nesrećama.

Jako je važno i razumijevanje uticaja međunarodnih odnosa i ostalih država na sistem sigurnosti Bosne i Hercegovine, kao i poznavanje i informisanost o tim odnosima. Čini se da stanovništvo Bosne i Hercegovine očekuje stopostotnu sigurnost, a bez da išta uradi i doprinese na tom polju. Kada postanemo svjesni da ne postoji kišobran iznad naše države koji bi je adekvatno zaštitio i sačuvao od bilo kojeg rizika tada ćemo znati da je za uspjeh perspektive sistema sigurnosti potrebna i naša akcija.

Kada je riječ o ulasku u globalne integrativne procese koji bi poboljšali funkcionalnost sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine, onda se može spomenuti ulazak BiH u NATO koji predstavlja, ne samo uspješan korak za državu u pogledu pristupa euroatlantskoj sigurnosnoj strukturi, nego i bitne reforme, promjene i pozitivne procese u državi koji bi se morali desiti. Ulaskom u NATO i EU, BiH bi postala punopravni partner u borbi protiv savremenih sigurnosnih prijetnji što BiH dovodi u stanje rješavanja otvorenih sigurnosnih pitanja.

Postavlja se pitanje – da li su izdvojene lekcije i zaključci primjenjivi u Bosni i Hercegovini? Reforma sistema sigurnosti je nit koja se mora utkati u platno bilo kojeg funkcionalnog društva zasnovanog na demokratiji. Relativni uspjeh BiH uprkos komplikovanoj prošlosti zemlje, daje nadu i osnove za optimizam.

7. LITERATURA

7.1. Knjige

- 1) Abazović, Mirsad (2012), *Državna bezbjednost – uvod i temeljni pojmovi* (izmijenjeno i dopunjeno izdanje), Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo.
- 2) Beridan, Izet (2008), *Politika i sigurnost*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
- 3) Beridan, Izet; Tomić, Ivo; Kreso, Muharem (2001), *Leksikon sigurnosti*, Des, Sarajevo.
- 4) Bojić, Mehmedalija (2001), *Uzroci genocida u Bosni*, El-Kalem, Sarajevo.
- 5) Cecić, Ivo (1983), *The Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina*, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb.
- 6) Cikotić, Selmo (2013), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo.
- 7) Cikotić, Selmo; Smajić, Mirza; Delić, Haris; Subašić, Nihad (2018), *Nacionalna sigurnost i privatna zaštita*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.
- 8) Collins, Allan (2010), *Savremene sigurnosne studije*, Fakultet političkih nauka, Zagreb.
- 9) Čampara, Ešref (1999), *Tolerancija – urota protiv BiH*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo.
- 10) Čekić, Smail (1995), *Uzroci, ciljevi i razmjere agresije na Bosnu i Hercegovinu 1991–1995*, Vijeće kongresa bosanskomuslimanskih intelektualaca, Sarajevo.
- 11) Čekić, Smail (1996), *Genocid nad Bošnjacima u drugom svjetskom ratu*, Udruženje Muslimana za antigenocidne aktivnosti, Sarajevo.
- 12) Čekić, Smail (2000), *Genocid nad Bošnjacima u Srebrenici, „sigurnoj zoni“ ujedinjenih nacija, jula 1995.*, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo.
- 13) Čekić, Smail (2004), *Agresija na republiku Bosnu i Hercegovinu*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo.
- 14) Čekić, Smail (2007), *Istraživanje žrtava genocida sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu & Kult, Sarajevo.
- 15) Čekić, Smail (2012), *Genocid i istina o genocidu u Bosni i Hercegovini*, Univerzitet u Sarajevu & Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo.
- 16) Ćurak, Nerzuk (2016), *Rasprava o miru i nasilju (geo)politika rata – (geo)politika mira – studije mira*, Buybook, Sarajevo.

- 17) Dujović, Jagoš (2006), *Rukovođenje i upravljanje sistemima sigurnosti*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
- 18) Filandra, Šaćir; Karić, Enes (2004), *The Bosniac Idea*, Nakladni zavod Globus, Zagreb.
- 19) Filipović, Muhamed (1997), *Bosna i Hercegovina – najvažnije geografske, demografske, historijske, kulturne i političke činjenice*, Compact Publishing House, Sarajevo.
- 20) Filipović, Muhamed (2004), *Historija bosanske duhovnosti*, Svjetlost, Sarajevo.
- 21) Grizold, Anton (2008), *Suvremene sigurnosne politike*, Golden marketing, Zagreb.
- 22) Huseinbašić, Ćamil (2007), *Civilna zaštita u sistemu sigurnosti*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
- 23) Huseinbašić, Ćamil (2009), *Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja*, Jordan studio, Sarajevo.
- 24) Ibrahimagić, Omer (1995), *Bosna i Bošnjaci – država i narod koji su trebali nestati*, Svjetlost, Sarajevo.
- 25) Ibrahimagić, Omer (2001), *Srpsko osporavanje Bosne i Bošnjaka*, Magistrat, Sarajevo.
- 26) Imamović, Mustafa (1996), *Bošnjaci – monografija bosanskih pogleda 1955–1967*, Bošnjački institut Zurich – Odjel Sarajevo, Sarajevo.
- 27) Imamović, Mustafa (1997), *Historija Bošnjaka*, Bošnjačka zajednica kulture Sarajevo, Sarajevo.
- 28) Imamović, Mustafa (1999), *Historija države i prava BiH*, University Press, Sarajevo.
- 29) Imamović, Mustafa (2006), *Osnove upravno-političkog razvitka i državnopravnog položaja Bosne i Hercegovine*, Pravni fakultet, Sarajevo.
- 30) Karčić, Fikret (2004), *Bošnjaci i izazovi modernosti*, El-Kalem, Sarajevo.
- 31) Komarica, Franjo (2000), *Proces pomirenja i budućnost BiH*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo.
- 32) Maxwell, Rohan; Olsen, John Andreas (2013), *Destinacija nato – reforma odbrane u Bosni i Hercegovini 2003–13*, Kraljevski institut združenih vidova za odbrambene i sigurnosne studije, London.
- 33) Muslimović, Fikret; Cikotić, Selmo (2016), *Mislilac i državnik Alija Izetbegović*, Muzej „Alija Izetbegović“, Sarajevo.
- 34) Šehić, Zijad; Tepić, Ibrahim (2002), *Povijesni atlas Bosne i Hercegovine*, Izdavačko društvo „Sejtarija“, Sarajevo.
- 35) Tatalović, Siniša (2006), *Nacionalna i međunarodna sigurnost*, Politička kultura, Zagreb.
- 36) Termiz, Dževad (2009), *Metodologija društvenih nauka*, Nik Grafit, Lukavac.

37) Termiz, Dževad (2014), *Specifičnosti metodologije istraživanja u bezbjednosnoj djelatnosti*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.

38) Vuletić, Vladimir (2002), *Globalizacija pro et contra*, Univerzitet Srbije, Beograd.

7.2. Znanstveni članci, priručnici, radovi u časopisima i zbornicima

1) Alispahić, Bakir (2014), „Sigurnost i stabilnost kao globalni izazov“, *Časopis za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije – BiH*, Sarajevo.

2) Jozić, Kristina (2018), *Braniteljice ljudskih prava u policijskim strukturama BiH – mehanizmi zaštite od diskriminacije*, Fondacija lokalne demokratije, Sarajevo.

3) Kržalić, Armin (2009), *Stanje privatne sigurnosti u BiH*, Centar za sigurnosne studije BiH, Sarajevo.

4) Kržalić, Armin (2015), *Procjena rizika korupcije u sigurnosnom sektoru BiH*, Centar za sigurnosne studije BiH, Sarajevo.

5) Smajić, Mirza; Turčalo, Sead (2014), „Sigurnost i povjerenje građana u institucije sigurnosti BiH“, Izvorni naučni rad, Sarajevo.

6) Tubić, Ervin (2015), *Priručnik za borbu protiv korupcije*, Centar za razvoj medija i analize u partnerstvu sa Infohouse, u sklopu projekta ACCOUNT, Sarajevo.

7.3. Normativno-pravni dokumenti

1) Sigurnosna politika BiH (2006).

2) „Zakon o odbrani BiH“, *Službeni glasnik BiH*, 88/05.

3) „Ustav BiH“, *Službeni glasnik BiH*, 25/09.

7.4. Internet izvori

1) <http://www.cro-eu.com/forum/index.php?topic=615.0>, pristupljeno: 20. 11. 2019.

2) <https://www.dw.com/bs/bosna-i-hercegovina-i-drugi-svjetski-rat/a-18428841>, pristupljeno 08. 11. 2019.

3) <https://www.dw.com/hr/su%C5%BEivot-u-ju%C5%BEenom-tirolu-odvojeni-svjetovi/a-45975108>, pristupljeno 10. 08. 2019.

4) <https://www.dw.com/bs/bosna-i-hercegovina-i-drugi-svjetski-rat/a-18428841>, pristupljeno: 10. 05. 2019.

5) <https://www.jutarnji.hr/globus/Globus-politika/sfrj-drzava-koja-je-umrla-s-titom-proslo-je-punih-26-godina-od-njezina-nestanka-ali-ona-jos-zulja-sve-svoje-nekadasnje-izvorne-dijelove-ili-clanice/7021695/>, pristupljeno 23. 11. 2019.

- 6) https://www.slobodnaevropa.org/a/haski_sud_icty_demografski_podaci_zlocini_balkan_bih/3543031.html, pristupljeno: 20. 10. 2019.
- 7) <https://stav.ba/alija-izetbegovic-cudo-bosanskog-otpora-u-brojkama/>, pristupljeno 19. 10. 2019.
- 8) http://www.mod.gov.ba/OS_BIH/nadleznosti/?id=21874, pristupljeno 05. 09. 2019.
- 9) <http://www.msb.gov.ba/onama/default.aspx?id=3053&langTag=bs-BA>, pristupljeno: 03. 08. 2019.
- 10) <http://www.msb.gov.ba/onama/organigram/default.aspx?id=1706&langTag=bs-BA>, pristupljeno: 03. 08. 2019.
- 11) <http://www.sipa.gov.ba/bs/o-nama/generalne-informacije>, pristupljeno 28. 11. 2019.
- 12) <http://www.granpol.gov.ba/Content/Read/49?title=Historijat>, pristupljeno 17. 07. 2019.
- 13) <http://www.granpol.gov.ba/Content/Read/13?title=Organizacija>, pristupljeno: 17. 07. 2019.
- 14) <http://www.fucz.gov.ba/organizaciona-struktura/>, pristupljeno: 07. 12. 2019.
- 15) <https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2016/10/Strategija-za-borbu-protiv-korupcije-i-Akcioni-plan-za-provedbu-Strategije-2015-2019.pdf>, pristupljeno 21. 12. 2019.
- 16) <https://proleksis.lzmk.hr/10722/>, pristupljeno: 20. 11. 2019.
- 17) <http://www.osa-oba.gov.ba/nadlb.html>, pristupljeno 07. 12. 2019.
- 18) <http://msb.gov.ba/PDF/050720196.pdf>, pristupljeno 13. 12. 2019.

8. SKRAĆENICE

BD – Brčko Distrikt

BiH – Bosna i Hercegovina

BPK – Bosansko-podrinjski kanton

DKPT – Direkcija za koordinaciju policijskih tijela

EU – Evropska Unija

EUROPOL – European Police Office – Evropski policijski ured

FUCZ – Federalna uprava civilne zaštite

FUP – Federalna uprava policije

GP BiH – Granična policija Bosne i Hercegovine

HNK – Hercegovačko-neretvanski kanton

IFOR – Implementation Forces – Snage za implementaciju

INTERPOL/ICPO – International Criminal Police Organization – Međunarodna kriminalističko-policijska organizacija

JNA – Jugoslovenska narodna armija

KJ – Kraljevina Jugoslavija

KS – Kanton Sarajevo

KSHS – Kraljevina Srba, Hrvata, Slovenaca

MARRI – International organization for migration – Regionalna inicijativa za pitanja migracije, azila i izbjeglica

MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova

NATO – North Atlantic Treaty Organization – Sjevernoatlantski savez

OHR – Ured visokog predstavnika

OS – Oružane snage

OSA/OBA – Obavještajno-sigurnosna agencija

OSCE – Organization for Security and Co-operation in Europe – Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi

RS – Republika Srpska

SAD – Sjedinjene Američke Države

SBK – Srednjo-bosanski kanton

SELEC – Southeast European Law Enforcement Center – Centar za provođenje zakona u Jugoistočnoj Evropi

SFRJ – Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija

SIPA – Državna agencija za istrage i zaštitu

SSP – Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju

TK – Tuzlanski kanton

UN – Ujedinjeni narodi

UNPROFOR – United Nation Protection Forces – Zaštitne snage Ujedinjenih naroda

USK – Unsko-sanski kanton

ZDK – Zeničko-dobojski kanton

ZHK – Zapadno-hercegovački kanton

9. POPIS SLIKA

Slika 1: Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca.....	12
Slika 2: Bosna i Hercegovina u sastavu Banovine Hrvatske	13
Slika 3: Stradanja u Bosni i Hercegovini	22
Slika 4: Sistem sigurnosti savremene države.....	26
Slika 5: Struktura Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.....	32
Slika 6: Organigram Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine.....	35
Slika 8: Unutrašnja organizacija OSA-e	41
Slika 9: Organizaciona struktura Federalne uprave civilne zaštite	42

10. IZJAVA O PLAGIJARIZMU

Kao studentica magistarskog studija na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu potpisujem izjavu da sam upoznata sa Zakonom o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo i Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu.

Ovom izjavom potvrđujem da sam magistarski rad napisala samostalno i koristeći se isključivo navedenom bibliografijom, te da ovaj rad nije korišten pri bilo kakvom drugom ocjenjivanju.

Saglasna sam da jedan primjerak moga rada bude javno dostupan preko biblioteke Fakulteta političkih nauka.

Mjesto/datum: _____

Potpis: _____